

ТРАНСГРАНИЧНА ОРГАНИЗИРАНА ПРЕСТЪПНОСТ

БЪЛГАРИЯ И НОРВЕГИЯ В КОНТЕКСТА
НА МИГРАЦИОННАТА КРИЗА

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА

ТРАНСГРАНИЧНА ОРГАНИЗИРАНА ПРЕСТЪПНОСТ

**БЪЛГАРИЯ И НОРВЕГИЯ В КОНТЕКСТА
НА МИГРАЦИОННАТА КРИЗА**

**ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА**

Миграционната и бежанска криза поставя сериозни предизвикателства пред Европа. Безпрецедентният миграционен натиск предоставя възможности за генериране на сериозни печалби, от които организирани престъпни мрежи се възползват. Преминаването на голям брой незаконни мигранти доведе до превръщането на каналджийството в голям незаконен пазар в Европа. От друга страна, в някои държави се наблюдава и свързан с кризата скок в броя случаи на трафик на хора. Настоящата публикация представя анализ на тенденциите в трансграничната организирана престъпност в България и в Норвегия в контекста на миграционната криза. Изследването прави задълбочен преглед на каналджийските мрежи и операции в България, както и синергиите и разликите между това престъпление и други организирани престъпни дейности, в частност трафика на хора с цел сексуална и трудова експлоатация. Проучването проследява още тенденциите по отношение както на каналджийство, така и на трафика на хора в Норвегия – две престъпления, които рядко са разглеждани заедно.

Автори:

Надя Стойнова, Център за изследване на демокрацията (Глава 1)

Тихомир Безлов, Център за изследване на демокрацията (Глава 1)

Йоханне Итри Дал, Норвежки полицейски колеж (Глава 2)

Хайди Фишер Бйеланд, Норвежки полицейски колеж (Глава 2)

Редакционен съвет:

Огнян Шентов

Росица Джекова

Атанас Русев

POLITIHØGSKOLEN

С финансовата подкрепа на Програма BG 13 „Взаимодействие в рамките на Шенген и борба с трансграничната и организирана престъпност, в т.ч. трафика на хора и странстващи престъпни групи“, Норвежки финансов механизъм 2009 – 2014.

ISBN: 978-954-477-318-2

© 2017, Център за изследване на демокрацията

Всички права запазени.

ул. „Александър Жендов“ 5, 1113 София

тел.: (+359 2) 971 3000, факс: (+359 2) 971 2233

www.csd.bg, csd@online.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	7
1. Каналджийството в България	11
1.1. Тенденции в незаконната миграция и каналджийство в България	12
1.1.1. Възникването на каналджийските мрежи (1990 – 2001 г.).....	12
1.1.2. Каналджийските мрежи в предприєдинителния период (2001 – 2007 г.) и до началото на миграционната криза (2013 г.)	14
1.1.3. Бежанската криза и каналджийските мрежи, 2013 – 2017 г.	17
1.2. Структура на дейностите по каналджийство в България	23
1.2.1. Организация на каналджийските операции.....	23
1.2.2. Извършителите	30
1.2.3. Плащания	35
1.2.4. Каналджийството и трафикът на хора: синергии и разлики	37
1.3. Противодействие на каналджийството	39
1.3.1. Подходът на правоохранителните органи.....	39
1.3.2. Законодателна рамка.....	44
1.3.3. Наказателно преследване и съдебна практика.....	46
2. Каналджийството и трафикът на хора в Норвегия	57
2.1. Размер и специфики на трафика на хора и каналджийството в Норвегия.....	58
2.1.1. Трафик на хора.....	59
2.1.2. Каналджийство.....	62
2.2. Законодателна и институционална рамка за справяне с трафика на хора и каналджийството	64
2.2.1. Трафик на хора.....	65
2.2.2. Каналджийство.....	68
2.3. Подходът на правоприлагащите органи: основни предизвикателства и добри практики.....	69
2.3.1. Институционален капацитет.....	70
2.3.2. Механизми за превенция, идентификация и подкрепа на жертвите	71
2.3.3. Полицейски контрол върху каналджийството	74
2.4. Добри практики в борбата с каналджийството	75

Заклучение	79
Приложение. Списък на интервюираните респонденти в България	83
Библиография	85

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

ВСС	Висш съдебен съвет
ГДБОП	Главна Дирекция „Борба с организираната престъпност“
ГДГП	Главна Дирекция „Гранична полиция“
ГДНП	Главна Дирекция „Национална полиция“
ДАНС	Държавна агенция „Национална сигурност“
ДВС	Дирекция „Вътрешна сигурност“
ЕС	Европейски съюз
КОМ	Координационното звено за жертви на трафик на хора (Норвегия)
МВР	Министерство на вътрешните работи
МОМ	Международната организация по миграция
ОПГ	Организирана престъпна група
ПРБ	Прокуратура на Република България
СП	Специализирана прокуратура
СпНС	Специализиран наказателен съд
ЕМРАСТ	European Multidisciplinary Platform against Criminal Threats (Европейската мултидисциплинарна платформа за борба с криминални заплахи)
NCIS	National Criminal Investigation Service (Националната служба за разследване на престъпления)
SOCTA	Serious and Organised Crime Threat Assessment (Оценка на заплахата от тежка и организирана престъпност)

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1.	Структура на каналджийските мрежи и организация на каналджийски операции от страните – източници на мигранти до Централна и Западна Европа	28
Фигура 2.	Регистрирани и приключени престъпления: незаконно преминаване на границата (чл. 279) срещу подпомагане на незаконното преминаване (каналджийство) (чл. 280) в България.....	40
Фигура 3.	Обвинителни актове по чл. 280 и чл. 281 от българския Наказателен кодекс.....	51

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1.	Брой незаконни мигранти, преминали през турско-гръцката граница	18
Таблица 2.	Сравнение между официалните данни за брой задържани незаконни мигранти и годишни експертни оценки за размера на миграционните потоци в България (приблизителни оценки А и Б за брой незаконно преминали мигранти)	21
Таблица 3.	Приключени дела, осъдени и оправдани лица съгласно чл. 280 и чл. 281 от НК	51
Таблица 4.	Случаи на трафик на хора, докладвани на полицията в Норвегия.....	61
Таблица 5.	Случаи на незаконно превеждане на хора, докладвани на полицията в Норвегия.....	62

ВЪВЕДЕНИЕ

Бежанската и миграционна криза представлява сериозно предизвикателство за европейските общества. Както транзитните, така и държавите, които са желани крайни дестинации, изпитват значителни трудности при справянето с големия поток от хора, влизащи на техните територии. Страните като България и Гърция, които са сред основните входни пунктове, се оказаха неподготвени при засилването на бежанския поток. Като външни граници на Европейския съюз, тези държави носят отговорност за защитата на европейското пространство за свободно движение. Същевременно, регламентите „Дъблин“ означават, че голяма част от мигрантите не желаят да бъдат регистрирани в тези входни пунктове. Поради това, в държавите – външни граници на ЕС има повишен риск от незаконно преминаване, което може да бъде както подпомагано, така и неподпомагано. Според Европол обаче, приблизително 90 % от мигрантите, които влизат в ЕС, в някакъв момент от пътуването си са използвали услуги на незаконно подпомагане¹.

Трафикът на хора с цел сексуална, трудова или друга експлоатация, и незаконното превеждане на мигранти и бежанци през граница (каналджийство) са сред най-доходоносните дейности на трансграничната организирана престъпност. Въпреки че настоящият доклад разглежда динамиката и тенденциите и в двете престъпни дейности в България и Норвегия и потенциалните пресечни точки между тях, те се различават значително.

Трафикът на хора включва набирането, транспортирането, укриването или приемането на отделни лица или групи от хора с цел сексуална, трудова или друга експлоатация или тяхното държане в принудително подчинение независимо от съгласието им (вж. чл. 159а-г от НК). Той може да бъде като вътрешен, така и трансграничен. **Каналджийството** включва както незаконното превеждане на лица или групи от хора през границата на страната, така и подпомагането на незаконното пребиваване и преминаване в страната на чужденец с цел имотна облага (вж. чл. 280 и 281 от НК).

Противодействието на трафика на хора, както и на подпомагането на незаконната миграция или каналджийството, са сред деветте най-важни приоритета на настоящия Цикъл на политиката на ЕС в борбата с тежката и организираната престъпност и на Европейската мултидисциплинарна платформа за борба с криминални заплахи (EMPACT)². В последния си доклад за Оценка на заплахата от тежка и организирана престъпност (SOCTA), Европол отбелязва, че каналджийството се очертава като голям и доходоносен престъпен пазар в Съюза,

¹ Europol. (2016b) *Migrant Smuggling in the EU*. The Hague: Europol.

² Europol. (2016a) *EU Policy Cycle Serious Organised Crime Priorities*. The Hague: Europol.

който е генерирал приблизително 4,7 – 5,7 млрд. евро през 2015 г.³, сравним с пазарите на наркотици в Съюза по отношение на уменията на престъпниците. Увеличаването на участието на организираната престъпност и професионализирането на каналджийските услуги залага нови предизвикателства пред ефективното правоприлагане за разлика от наличието на единични, неорганизирани и опортюнистични участници. В същото време въздействието, което организираното превеждане на хора през границата⁴ има върху трансграничната организирана престъпност в по-широк смисъл и припокриването между престъпните пазари и участници, не са достатъчно добре разбрани от гледна точка на механизмите, чрез които престъпните мрежи, участващи в няколко незаконни дейности, се възползват от новите възможности, предоставени от миграционния поток.

Според Европол, в случаите, когато заподозрените в каналджийство лица са свързани и с други престъпления, 20 % са участвали в трафик на хора, 22 % в трафик на наркотици, 20 % в имуществени престъпления, 18 % във фалшифициране на документи, като се очаква още нарастване на броя на извършителите, участващи в множество престъпления⁵. Въпреки това, малко се знае за степента на синергия между каналджийството и другите престъпни пазари. Признавайки необходимостта от координиран отговор на подпомагането на незаконната миграция, през 2015 г. ЕС прие План за действие срещу каналджийството на мигранти (2015 – 2020 г.), в който подчерта необходимостта от по-добро разбиране на каналджийските мрежи и отбеляза, че „организациите, извършващи незаконно превеждане и подпомагане на мигранти, могат да участват както в легитимни, така и в незаконни дейности, въпреки че липсата на изследвания и доказателства затрудняват разбирането ни за тези връзки.”⁶

За разлика от незаконното превеждане на хора през граница, трафикът на хора с цел сексуална или трудова експлоатация е по-добре позната престъпна дейност, по която се работи на европейско ниво. В тази връзка са приети редица ключови политически и законодателни инициативи, а именно Стратегията на ЕС за премахване на трафика на хора 2012 – 2016 г.⁷ и Директивата за борба с трафика на хора от 2014 г.⁸ Въпреки това, в оценката си за транспонирането на Директивата, Комисията отбеляза редица проблеми, свързани с превенцията, наказателното преследване на извършителите, идентифицирането и подпомагането на жертвите на трафик. Анализът на Комисията подчертава още, че „съществуват сериозни доказателства,

³ Europol (2017) *Serious and Organised Threat Assessment*. The Hague: Europol, p. 50.

⁴ В настоящия текст изразите „незаконно превеждане на хора през граница” и „каналджийство” са използвани като събирателно понятие на престъпленията по чл. 280 и 281 НК (бел. ред.).

⁵ Europol. (2016b), *Migrant Smuggling in the EU*. The Hague: Europol, p. 9.

⁶ Европейска комисия. *План за действие на ЕС срещу контрабандата на мигранти (2015 – 2020 г.)*. Брюксел: ЕК, 2015, стр. 4.

⁷ Европейска комисия. *Стратегията на ЕС за премахване на трафика на хора за периода 2012 – 2016 г.*, Брюксел: ЕК, 2012.

⁸ Европейска комисия. *Доклад за постигнатия напредък в борбата с трафика на хора (2016 г.)*, както се изисква съгласно член 20 от Директива 2011/36/ЕС относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него. Брюксел: ЕК, 2016.

че миграционната криза се използва от престъпни мрежи, участващи в трафик на хора.”⁹ Наблюдава се увеличение на броя на нигерийските жени и момичета, напускащи Либия, като според МОМ Италия 80 % от тях са потенциални жертви на трафик¹⁰. Предвид това, кризата с мигрантите добавя ново измерение към тази престъпна дейност, противодействието на която и преди това се счита за предизвикателство за органите на реда.

Не се знае обаче дали тази тенденция се наблюдава и в други държави. Механизмите и степента на участие на организираната престъпност в тази криминална дейност, както и пресечните точки между каналджийството и трафика на хора, остават неясни. Настоящото проучване има за цел да подобри разбирането за развитието в дейността на трансграничните организирани престъпни групи в два много различни национални контекста, със специален фокус върху предизвикателствата, породени от миграционната криза. Анализът има за цел да подпомогне разработването на по-подходящи отговори на новите развития в трансграничната престъпност.

България и Норвегия са подходящи казуси за проучване на начините, по които организираната престъпност използва възможностите за увеличаване на печалбите, предоставени от миграционната криза. България е транзитна страна за незаконно преминаващи мигранти и бежанци и важна страна-източник както за трафикантите на хора, така и за жертвите¹¹, и има установени организирани престъпни групи, участващи в различни престъпни пазари¹². Поради утвърдения характер на трафика на хора като престъпна заплаха, България успя да изгради опит, институционална инфраструктура и канали за трансгранично сътрудничество в правоприлагането при противодействие на трафика на хора¹³. Ефективното справяне с каналджийството обаче остава предизвикателство.

От друга страна, Норвегия е дестинация както за търсещите убежище и незаконните мигранти, така и за жертвите на трафик. Макар че не е член на ЕС, Норвегия е страна, асоциирана към Шенген, и може да бъде силно засегната от развитието на трансграничната престъпност в други части на Съюза. В същото време се счита¹⁴, че като тясно свързана трета страна, Норвегия прилага повече инструменти на ЕС за вътрешния ред и сигурност, отколкото някои други държави – членки на ЕС. Поради това, норвежкият съдебен и правоохранителен отговор на международната организирана престъпност, от своя страна, се влияе от политическата и регулаторна динамика

⁹ Европейската комисия. *План за действие на ЕС срещу контрабандата на мигранти (2015 – 2020 г.)*. Брюксел: ЕК, 2015, стр. 10.

¹⁰ Organizzazione Internazionale per le Migrazioni. (2017) *La tratta di Esseri Umani Attraverso la Rotta del Mediterraneo Centrale: Dati, Storie e Informazioni Raccolte dall' Organizzazione Internazionale per le Migrazioni*. Rome: IOM Italia.

¹¹ Евростат. *Трафикът на хора, издание 2015 г.* Люксембург: Евростат, 2015.

¹² *Оценка на заплахите от тежката и организираната престъпност 2010 – 2011 г.* София: Център за изследване на демокрацията, 2012.

¹³ Пак там.

¹⁴ Hufnagel, S. (2016) "Third Party' Status in EU Policing and Security," *Nordisk Politiforskning*, 3 (2): p. 165-180.

на равнище ЕС¹⁵. Също така, за кратък период от 2015 г. броят на търсещите убежище в Норвегия значително нараства, като потокът влиза основно по т.нар. „Арктически маршрут“ през Русия¹⁶.

Това изследване разглежда тенденциите в трансграничната организирана престъпност в Норвегия и в България, като прави преглед на въздействието на миграционната криза върху двата престъпни пазара – каналджийство и трафик на хора, участващите лица и техният начин на действие, както и последиците за правоприлагащите и правосъдните органи. Проучването представя първия задълбочен анализ на каналджийските мрежи в България. В него се прави преглед на появата на такива мрежи от 90-те години до днес, като се поставя акцент върху тяхната адаптация по време на миграционната криза и бързо развиващата се организация на каналджийските операции след 2013 г., последван от оценка на институционалния подход към тези нови заплахи, предизвикателствата, пред които са изправени съответните органи, и възможните стратегии за подобрене.

Проучването разглежда тенденциите в дейностите на организираната престъпност в Норвегия, свързани както с трафика на хора, така и с незаконното превеждане на мигранти през граница – две престъпни дейности, които рядко са изследвани заедно досега. Каналджийството като цяло е слабо изследван феномен в страната. Анализът дава изчерпателна представа за действащата законодателна и институционална рамка за противодействие на тези явления в Норвегия, и оценява предизвикателствата и добрите практики при наказателното преследване и полицейския контрол на тези престъпления. Особено внимание се обръща на трафика на хора, който продължава да е една от основните дейности на организираната престъпност в Норвегия като основна крайна дестинация.

Докладът обсъжда и възможните връзки и пресечни точки между каналджийството и трафика на хора в двете страни, сравнява и съпоставя реакцията на правоприлагащите органи спрямо двете явления и завършва с препоръки за по-ефективно противодействие на трансграничната организирана престъпност, които надхвърлят националната специфика. Препоръките подчертават необходимостта правоприлагащите органи да развият комплексни компетенции, които да им позволяват да реагират ефективно на нарастващата сложност и мащаб на трансграничните престъпни дейности в целия спектър на тежката и организирана престъпност.

¹⁵ Норвегия е интегрирана и участва активно в процесите на вземане на решения в областта на правосъдието и вътрешните работи на ЕС като негласуваща страна. Например Норвегия участва в Регламентите „Дъблин“, Европейската миграционна мрежа и Европейската служба за подкрепа в областта на убежището. Норвежки полицейски представители и прокурори работят съответно за Европол и Евроджъст. Норвегия е страна по Споразумението за взаимопомощ, Договорът Прум и очаква влизането в сила на Европейската заповед за арест.

¹⁶ Jokinen, A. (2016) “Irregular Migration, Trafficking in Persons and Prevention of Exploitation.” In Carrera, S. and Guild, E. (eds) *Irregular Migration, Trafficking and Smuggling of Human Beings: Policy Dilemmas in the EU*. Brussels: Centre for European Policy Studies, 70-73.

1. КАНАЛДЖИЙСТВОТО В БЪЛГАРИЯ

Трансграничният трафик на хора и контрабандата на стоки остават сред основните източници на доходи за организираната престъпност в България и представляват висока обществена заплаха¹⁷. След премахването през 2001 г. на изисквания за визи за Шенген към български и румънски граждани, един от най-големите пазари за балканската организирана престъпност стана трафикът на хора с цел сексуална експлоатация. През 2013 г. обаче, България се оказа силно засегната от миграционната криза, вследствие събитията в Близкия изток, което доведе до бързо разрастване на каналджийските мрежи за незаконно превеждане на мигранти през граница.

Докато организацията на трафика на хора с цел сексуална или трудова експлоатация като трансгранично престъпление е добре документирана и изследвана, възникващите тенденции като каналджийството и други форми на трансгранична престъпност, свързани с най-новата миграционна вълна от Близкия изток и Северна Африка към Европа, са много по-слабо проучени и методите за противодействие, използвани от правоприлагащите органи тепърва трябва да се адаптират към тези заплахи. Макар че каналджийските мрежи в България датират от началото на 90-те години, безпрецедентният миграционен натиск, предизвикан от европейската мигрантска и бежанска криза от 2013 г. насам, превърна страната в транзитна зона за незаконни мигранти и хора, търсещи убежище, повечето от които са платили на членове на организирани престъпни групи и опортюнистични каналджии за превеждане през границите по Източно-Средиземноморския маршрут към западно-европейските страни като тяхна крайна дестинация. Това доведе до нови предизвикателства пред граничния контрол на ЕС и България, и за борбата с организирани престъпни мрежи, участващи в каналджийски операции. Въпреки засиленото политическо и медийно внимание, нивото и естеството на участието на организираната престъпност в каналджийството и променящите се модели за подпомагане на незаконното влизане, пребиваване или транзит остават недостатъчно разбрани.

С разрастването на кризата, българските и трансграничните организирани престъпни групи, активни в други традиционни престъпни дейности като трафика на наркотици или незаконната търговия с цигари, рязко се преориентират или започват да се занимават едновременно и с превеждането на незаконни мигранти, използвайки своите умения и вече установени маршрути и мрежи. Същевременно, независимо от степента на потока на мигрантите и многобройните регистрирани случаи на каналджийство, подпомагането на незаконната миграция в

¹⁷ Оценка на заплахите от тежката и организираната престъпност 2010 – 2011. София: Център за изследване на демокрацията, 2012.

България и начинът, по който тя се развива от 2013 г. насам, не са подробно проучени.

Настоящият анализ допринася за преодоляването на тези пропуски в знанията и цели да подпомогне правоприлагащите органи в противодействието на незаконното превеждане на хора през държавните граници. Анализират се начините, по които криминалните структури се приспособяват към възможностите за генериране на значителни печалби и последиците за правоприлагането. Прави се исторически преглед на каналджийството в България от началото на 90-те години на миналия век, следван от оценка на последиците, които оказва миграционната криза по отношение на възможностите, създадени за съществуващите и възникващите престъпни групи. Описани са мрежите и ролята на извършителите, начините на действие и маршрутите, като се обръща особено внимание на начините на плащане¹⁸.

Докладът анализира пресечните точки и припокриването между българските престъпни мрежи за трафик на хора с цел сексуална или трудова експлоатация и тези за незаконното превеждане на мигранти през граница.

Направена е оценка на институционалната реакция за справяне с подпомаганата незаконна миграция, очертани са проблемните области и са предложени стратегии за подобряване на мерките за правоприлагане и наказателно преследване.

1.1. ТЕНДЕНЦИИ В НЕЗАКОННАТА МИГРАЦИЯ И КАНАЛДЖИЙСТВОТО В БЪЛГАРИЯ

1.1.1. Възникването на каналджийските мрежи (1990 – 2001 г.)

Като начало на каналджийските мрежи в България може да се определи периодът 1990 – 1991 г., когато се слага началото на превеждането през граница на български граждани от турски произход към Турция¹⁹. Това е предизвикано от внезапното затваряне на границата от Турция през август 1989 г. след масовата миграционна вълна от

¹⁸ Настоящото изследване се основава на преглед на стратегически документи и неофициална литература, преглед на официални статистически данни, предоставени от МВР, Висшия съдебен съвет, Специализирания наказателен съд, преглед на съдебни дела за каналджийство, както и на дълбочинни полуструктурирани интервюта с експерти от правоприлагащите и съдебните органи. Бяха проведени общо 42 интервюта с представители на Главна дирекция „Гранична полиция“ (ГДГП), Главна дирекция „Национална полиция“ (ГДНП), Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ (ГДБОП), Дирекция „Вътрешна сигурност“, Специализираната прокуратура, районните прокуратури в съответните региони на страната, бивши гранични полицаи и каналджии. По-долу са направени препратки към тези интервюта като е използвана кодираща таблица, в която всеки от анкетираните отговаря на определен код; вж. Приложението за подробности.

¹⁹ Тук не се разглежда тайното превеждане на хора през балканските граници, организирано от българската „Държавна сигурност“ преди 1990 г.

България през юни-юли 1989 г.²⁰ Поради затварянето, голям брой семейства остават разделени. През следващите години подпомагането на незаконното преминаване на границата на хора, принадлежащи към турското малцинство, от България в Турция се развива като голям и устойчив пазар. Този процес продължава почти през цялото десетилетие на 90-те години, въпреки няколко споразумения между България и Турция за събирането на разделени семейства²¹.

След политическите промени в България съветският модел за контрол на границите бива премахнат²², което намалява рисковете за каналджиите. Така наречените „водачи“ (жители на пограничните региони, които познават добре терена около границата) започват да предлагат услугите си за незаконно превеждане през българо-турската граница. Първоначално броят им е много малък и цените за прехвърляне са високи, тъй като турската граница все още се охранява от две оградни съоръжения, едното от които оборудвано със сигнална система.

До средата на 90-те години тези „водачи“ вече са организирани в хлабави мрежи. Започва да се оформя структура с ясно определени специфични роли на **водачи**, които придружават хората през зелената граница, водачи, които посрещат мигрантите в Турция, и **посредници**, които набират желаещите да заминат за Турция. Посредниците обикновено са от турското малцинство, както от районите на Кърджали, Момчилград, Крумовград, така и от Североизточна България. Те договарят цените и броя на хората, които трябва да бъдат преведени. Други, второстепенни, роли включват **шофьори** (които осигуряват пътуването до границата), **лица, осигуряващи настаниване**, и **информатори** (лица, които имат контакти сред гранични полицаи и предоставят информация за техните патрули и графици). В средата на 90-те години на миналия век се забелязва нова тенденция – търсенето за превеждане в обратната посока – от Турция към България, започва бързо да расте²³.

²⁰ Емиграцията на турското малцинство от България започва в средата на 80-те години, когато режимът на Тодор Живков решава принудително да промени турските имена на българските граждани от турски произход. Като част от кампанията бива забранено използването на турски език на обществени места и носенето на традиционни турски дрехи. През пролетта на 1989 г. българското правителство позволява на гражданите от турското малцинство да напуснат страната като им предоставя международни паспорти. На 3 юни Турция отваря границата си с България и това води до масова миграция на около 360 000 души към Турция. На 21 август същата година, границата бива отново затворена от Турция. В резултат на лошите условия в турските приемни центрове започва процес на завръщане. До края на 1990 г. над 150 000 имигранти се завръщат обратно в България.

²¹ Например споразумение от 1998 г. позволява събирането на членовете на разделени семейства, които имат редовни документи за пребиваване в Турция. Проблемът е, че част от имигрантите от България са имали само временни разрешения или са влезли незаконно в Турция.

²² В началото на 90-те години границите се охраняваха от система от мерки и съоръжения за възпиране, включително голяма мрежа от местни жители от райони в близост до границата, които информират службите за нарушенията в граничните райони, стимули за местното население да предоставя такава информация, система от ограждения и сигнализиращи инсталации, системно използване на гранични кучета и оръжия срещу лица, които преминават границата незаконно. Архивите разкриват, че между 1945 г. и 1990 г. стотици българи и граждани от други страни на съветския блок са били убити докато се опитват да пресекат границата.

²³ Въпреки че няма данни от гранична полиция за периода, респондентите (BG-P28, BG-P29, BG-P30, BG-P31) посочват случаи на задържани лица от различни страни от Близкия изток.

След земетресението в Турция през 1999 г., броят на емигрантите към Турция спада рязко²⁴, а след като Турция въвежда безвизово пътуване за българските граждани, вече практически отпада нуждата от превеждане през българо-турската граница.

Трудно е да се оцени точният размер на каналджийския пазар през този период. Според турски източници броят на българските граждани от турското малцинство, преминали незаконно в Турция през 90-те години е бил между 100 000 и 300 000 души. Средната цена на човек е била 1 000 немски марки (500 евро)²⁵. Бивши полицейски служители, които са разследвали каналджийските мрежи смятат, че не повече от 50 до 60 хил. души са били преведени незаконно през турската граница, като цените варират от 500 до 2 000 немски марки.

1.1.2. Каналджийските мрежи в предприсъединителния период (2001 – 2007 г.) и до началото на миграционната криза (2013 г.)

През 2001 г. България започна предприсъединителни преговори с ЕС и българските граждани получиха право на безвизово пътуване в Шенгенското пространство. Това бележи началото на значителна емиграционна вълна от България към страните от ЕС. В същото време, след разпадането на режима на Милошевич в Сърбия, традиционните преки маршрути за Централна и Западна Европа през Сърбия отново стават напълно достъпни. Тъй като България става удобна транзитна страна за мигранти от Северна Африка и Близкия Изток към Западна Европа, за съществуващите каналджийски мрежи се откриват нови възможности.

Основен фактор за възникването на каналджийски мрежи за мигранти в тази посока е съществуването в България на диаспори от Северна Африка и Близкия изток. Тези общности се развиват около бивши студенти, учили в България (в съответствие със съветската доктрина за поддържане на влияние в Третия свят). Някои от тези студенти се установяват в България след завършване на следването си, като запазват контактите си в родните страни. След 1990 г. тези общности, и по-специално заможни араби²⁶ и кюрди, започват да помагат на свои сънародници да се преместят законно в България. По това време каналджийските мрежи вече са прерастнали в добре работеща инфраструктура за незаконно пресичане на българските граници²⁷. Според официални данни на МВР, в началото на 2001 г.

²⁴ Земетресението в Северозападна Турция през август 1999 г. променя рязко нагласите сред турското малцинство в България и броят на хората, планиращи да емигрират, намалява значително. Виж United Nations Development Programme. (2000) *Early Warning System Annual Report*. Sofia.

²⁵ *Дневник* „300 млн. марки са спечелили каналджиите“ 3.06.2001 г.

²⁶ В проучване на Витоша Рисьрч на дългосрочно пребиваващи чужденци в България, проведено през 2010 г., много китайски граждани твърдят, че решаването на всякакви проблеми с документите за пребиваване „е трудно без посредник от арабските общности“.

²⁷ *Корупция, трафик и институционална реформа*. София: Център за изследване на демокрацията, 2002.

около 900 души са регистрирани от българските гранични власти като занимаващи се с незаконно превеждане. От тях 275 са осъдени през 2000 г., но само 4 са получили ефективни присъди²⁸.

Българските каналджии надграждат върху опита и ресурсите, развити при превеждането на лица от турското малцинство. Например според интервюта и публикации в медиите, изоставени от мигрантите къщи в райони като Кърджали, са били използвани за настаняване на мигранти от Близкия изток²⁹. Важна роля играят членове на турското малцинство в България, които са емигрирали в Турция. В близкото минало някои от тях са превърнали каналджийството в печеливш бизнес като са подпомагали незаконното превеждане през границата на български турци. При новите обстоятелства, живеейки в Турция, те обслужват постоянен поток от чуждестранни граждани, желаещи да пресекат незаконно границата към България. Тази група каналджии е толкова активна, че някои от тях разширяват услугите си като предлагат и превеждане на хора през гръцко-турската граница. Техният най-ценен актив е доверието, с което се ползват сред най-високите нива в бързо разрастващата се каналджийска индустрия в Турция (и по-специално в Истанбул).

Началото на военните действия в Афганистан и в Ирак през 2002 – 2003 г. води до значително увеличение на бежанците, използващи България като транзитна страна³⁰. Икономическите мигранти се присъединяват към бягащите от войната, а каналджийските мрежи се възползват от този смесен миграционен поток.

В този период се появяват нови модели на незаконно превеждане на хора през границата и нови участници. Може би най-печелившата спомагателна дейност е фалшифицирането на български и европейски документи за пътуване, където се изявяват висококвалифицираните валутни фалшификатори, действащи в България. Цената е фиксирана и зависи от сложността на националните документи, подлежащи на фалшификация. Друг подход, който е по-сигурен и съответно по-скъп, е мигрантите да ползват незаконно издадени или откраднати автентични български документи за самоличност³¹.

Развиват се допълнително две нови важни инфраструктури на каналджийството в България. Първата са автобусните компании, които осигуряват транспорт от България до държави от ЕС. Тъй като българите могат да пътуват без визи до страните от Шенгенското

²⁸ Богданов, А. „Полк. Валери Григоров: 275 души са осъдени миналата година за нелегалните канали за имигранти“. *Сега*, 5.03.2001.

²⁹ *Стандарт* „Трафиканти на хора правят бази в Родопите“. 23.01.2002 г.

³⁰ *Дневник* „Царево протестира срещу бежански лагери до плажове“, 7.01.2002; *Дневник* „Бежанци атакуват България през Гърция“ 27.05.2002; *Труд* „Заловихме 66 бегълци, каналджия прострелян“. 14.11.2004.

³¹ Разгръщат се различни схеми, като например плащания на длъжностни лица в отделите за издаване на паспорти на Министерството на вътрешните работи (по това време българските паспорти нямаха биометрични данни) или чрез използването на откраднати документи на български граждани, които имат визуална прилика с мигрантите. Документите на представители на турското малцинство са много търсени.

пространство, каналджиите започват да смесват български граждани и незаконни мигранти. Втората инфраструктура са туристическите агенции: те улесняват законното влизане на потенциални мигранти в България, откъдето каналджиите ги прехвърлят незаконно в държави от ЕС³².

Доклад от 2002 г. на Центъра за изследване на демокрацията показва, че значителен брой чуждестранни граждани са влезли, но няма данни да са напуснали страната³³. През този период са създадени основните мигрантски „коридори“, за които се заплащат устойчиви цени, и въпреки известното увеличение на цените няма съществени промени в съотношенията между исканите суми за различните маршрути³⁴. Цените са както следва:

- от Истанбул до София – 500 – 700 щатски долара;
- от София до Солун или Атина: 700 – 1 200 щатски долара;
- от София през Румъния или Югославия до Будапеща: 1 000 – 1 200 щатски долара;
- от София през Румъния, Югославия, Унгария, Словакия до Австрия: 2 000 – 2 300 щатски долара;
- от София до Германия: 2 000 – 2 500 щатски долара;
- от София до Италия: 2 000 – 2 500 щатски долара;
- от София до Дания или Норвегия: 5 000 – 6 000 щатски долара³⁵.

Присъединяването на България към ЕС открива нови възможности, но създава и предизвикателства за функционирането на каналджийските мрежи. От 1 януари 2007 г. българските граждани могат да пътуват свободно до ЕС като използват само своите национални документи за самоличност. Новият режим улеснява каналджиите при тяхното движение в Шенгенското пространство. В същото време, двустранните споразумения между България и трети страни за безвизово пътуване трябва да бъдат отменени, което затруднява превеждането на граждани на трети страни в България и след това в западноевропейските страни.

Друга пречка за каналджийските мрежи е въвеждането на задължителна регистрация на биометрични данни на лицата, търсещи бежански или хуманитарен статут в България. От 2007 г. насам, съгласно Регламента „Дъблин“, чуждестранните граждани, търсещи бежански или хуманитарен статут в България, трябва да останат в България. Ако бъдат задържани в друга страна от ЕС, те подлежат на връщане в страната на първото влизане. Вече възникналите канали обаче продължават да работят по инерция, което води до засядането на хиляди мигранти по пътя към Западна Европа. По-късно, след приемането на България в ЕС, каналджийските мрежи

³² Каналджийски мрежи и мрежи за трафик на хора с цел сексуална експлоатация често използват едни и същи транспортни компании.

³³ *Корупция, контрабанда и институционална реформа*. София: Център за изследване на демокрацията, 2002.

³⁴ VG-P28, VG-P29, VG-P30, VG-P31.

³⁵ *Корупция, контрабанда и институционална реформа*. София: Център за изследване на демокрацията, 2002.

рядко използват възможността за незаконно превеждане и искане на статут преди продължаването към следващи страни³⁶.

Прогнозите, че след влизането на България в ЕС, част от потокът от мигранти за превеждане ще бъде пренасочен от Гърция през България, не се сбъдват. Причината е, че в сравнение с Гърция, българският маршрут има два конкурентни недостатъка. Първо, България, заедно с Румъния, все още не е част от Шенгенското пространство³⁷. За да достигнат до Шенгенската зона, където са премахнати вътрешноевропейските граници, мигрантите, които са влезли в България, трябва да минат през минимум две други контролирани сухопътни граници. Второ, противно на практиките на турско-гръцката граница, турските гранични служители на турско-българската граница си сътрудничат с българските си колеги и спират мигрантите, които се опитват да прекосят границата незаконно.

1.1.3. Бежанската криза и каналджийските мрежи, 2013 – 2017 г.

През лятото на 2013 г. българските каналджийски мрежи се озоваха в радикално различна ситуация. Дотогава България беше периферен миграционен маршрут в сравнение с огромните потоци от мигранти, влизащи в Европа през главния Балкански път, започващ от Гърция. През периода 2007 – 2011 г. гръцката полиция регистрира годишно между 35 000 и 55 000 нередовни преминавания на нейните сухопътни и морски граници³⁸, като за България официално регистрираните са между **1 000 и 2 000**. През 2013 г. обаче миграционните пътища през Гърция са практически затворени след подсилването на нейните граници с допълнителни полицейски и оградни съоръжения, което води до намаляване на незаконното пресичане до 1 122 на сухоземната граница с Турция и 2 525 на морските граници (Таблица 1).

В резултат на това, миграционният натиск по българо-турската граница се увеличава драстично. През август 2013 г. потокът от транзитно преминаващи сирийци и други мигранти, идващи от Турция, създава вълна, която е практически невъзможна за спиране. Следва да се отбележи, че по това време България е в политическа криза и начинът, по който страната трябва да реагира на миграционния натиск,

³⁶ Проучване на Витоша Рисърч, проведено през 2009 г., регистрира голям брой граждани на трети страни, които са били върнати в България като незаконни мигранти от ЕС държави. Всички те са предполагали (въз основа на остарялата информация), че могат да поискат убежище в България, а след това да продължат пътя си към Западна Европа. С въвеждането през 2007 г. на задължителното регистриране в „ЕВРОДАК“ при процедури за искане на хуманитарен или бежански статут в България, тези мигранти започват да се третираат като нередовни имигранти в западноевропейските страни и повечето от тях след като са върнати в България предпочитат да напуснат ЕС.

³⁷ През 2010 г. френският президент Никола Саркози заяви, че България и Румъния не са готови да се присъединят към Шенгенското пространство. Оттогава насам влизането на двете страни в Шенгенското пространство е политически чувствителен въпрос.

³⁸ Различни анализи показват, че основният фактор за огромната миграционна вълна през Гърция е либералната визова политика на Турция спрямо страните от Близкия изток и Африка <<http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/eastern-mediterranean-route/>>.

Таблица 1. Брой незаконни мигранти, преминали през турско-гръцката граница

	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.
Гръцко-турска сухопътна граница	16 789	14 461	8 787	47 088	54 974	30 433	1 122	1 141
Гръцко-турска морска граница	16 781	30 149	27 685	6 204	814	3 610	2 525	21 983

Източник: Данни на гръцката полиция, цитирани в: Triandafyllidou, A. (2014) *Migration in Greece: Recent Developments in 2014*. Athens: Hellenic Foundation for European and Foreign Policy.

е обект на разгорещени политически дебати³⁹. От една страна, бежанците бягат от гражданската война в Сирия; от друга страна, има проблем с огромния брой чуждестранни граждани, прекосяващи незаконно националните граници. Каналджийските мрежи са подложени на шок на всички нива като бързо навлизат нови участници и нови организационни форми. На най-високо ниво на пазара навлизат значителен брой „координатори“⁴⁰, които формират нови структури, като сирийските и кюрдските координатори имат значително влияние. На ниво „водачи“, (които усещат предстоящия натиск още през лятото на 2012 г.), размерът на групите, които трябва да бъдат незаконно преведени през граница, се увеличава от 4 – 8 мигранти в поранни периоди, до 10 – 15 до пролетта на 2012 г. и 20 – 30 човека в група към август – септември 2013 г.⁴¹

Най-важната промяна е влизането на нови участници. Дотогава почти всички каналджии на по-ниските нива (водачи, шофьори, лица, осигуряващи настаняване, информатори) са опитни членове на мрежите. След август 2013 г. многобройните нови участници включват предимно лица с криминални досиета, но също и обикновени граждани от пограничните градове (Свиленград, Харманли, Хасково), които предлагат транспорт и настаняване на мигрантите. Миграционният поток се обслужва от широка и хаотична периферия на доставчиците на услуги. Поради противоречивото политическо отношение към мигрантите, превозването през страната и предоставянето на жилище не се разглежда като незаконна дейност. Обикновено „сирийците“ – нарицателно име за всички мигранти от Близкия изток и Северна Африка, които живеят в България – се превозват от таксиметрови шофьори или други редовни превозвачи и им се предлага настаняване в евтини хотели, хостели или частни квартири.

³⁹ От 14 юни 2013 г. в София и в други големи градове имаше ежедневни протести. Опозицията успя да блокира работата на парламента.

⁴⁰ Криминални лидери в мигранските общности в България. В криминологичните изследвания на каналджийските структури се използват различни категории за тази роля. Тук е използвано понятието „координатори“, за да се покаже, че тези лица зависят от международните каналджийски мрежи и не контролират българските каналджийски мрежи под тях, както е при традиционните криминални структури.

⁴¹ 24 часа „Триъгълникът на каналджиите“ е между Свиленград, Елхово и Малко Търново“. 3.10.2012 г.

Първоначално медиите, политиките и широката общественост проявяват състрадание към сирийските бежанци. Ситуацията бързо и рязко се променя със „засядането“ на голям брой от мигрантите в София. Основната причина е, че съществуващите канали имат 3-4 пъти по-нисък от нужния капацитет за прехвърляне на мигранти към Централна и Западна Европа. Гледката на хиляди мигранти в центъра на София, в комбинация с медийните съобщения за криминални инциденти, свързани с мигранти, засилват негативните нагласи и дори водят до акции на крайнодесни организации. Страхувайки се, че тези нагласи могат да задълбочат политическата криза, правителството решава да сложи край на свободното преминаване през страната. През ноември 2013 г.⁴² 1 200 полицейски служители са разположени по границите, а притокът на мигранти рязко намалява⁴³.

Ако до август 2013 г. водачите организират групите от мигранти до удобни места за преминаване по границата, а граничарите настаняват задържаните мигранти в миграционни центрове, от ноември 2013 г. това вече не е възможно. Организаторите вече трябва да съгласуват действията на водачите от двете страни на границата, насочвайки ги към участъци, които са слабо охранявани или където групите могат да бъдат пропуснати. Каналджийските мрежи се нуждаят от няколко месеца, за да намерят полицейски служители, податливи на корупционен натиск⁴⁴ и склонни да си сътрудничат с каналджиите, за да се върнат към предишните нива на успешно незаконно превеждане през граница⁴⁵. В рамките на два-три месеца след ноември на 2013 г., каналджийските мрежи успяват да скрият незаконните мигранти от обществените места в градовете и да направят движението им през страната по-малко видимо. Новите участници, предоставящи транспортни услуги и настаняване, абсорбират повечето от рисковете, свързани с участието в престъпна дейност.

Ако преди кризата българските каналджийски мрежи могат да обслужват между 1 000 и 2 000 незаконни мигранти, през 2014 г., втората година от кризата с бежанците, тези мрежи увеличават капацитета си десетократно (виж Таблица 2). Техният обхват на действие вече не се ограничава до територията на България.

Българските каналджии установяват постоянно присъствие в съседните балкански страни. Екипите, отговорни за транспортирането, вече могат да прекосят три или четири чужди граници, а таксата за превеждане на незаконен мигрант до Германия, Франция, Холандия или

⁴² Правителството на Пламен Орешарски (2013 – 2014 г.) не успя да реагира незабавно на миграционния натиск. Тъй като полицаи от цялата страна участваха в охраняването на масовите антиправителствени протести, нямаше свободни полицейски сили, които да бъдат изпратени в подкрепа на редовните гранични полицейски части.

⁴³ Според статистиката, налична в: *Ситуационна картина на миграционната обстановка за периода 2013 – 2016 г.* София: МВР, 2016.

⁴⁴ Въз основа на интервюта с полицейски служители от Дирекция Вътрешна сигурност.

⁴⁵ Процентът на незаконните мигранти (без полицейска регистрация), задържани при напускане на страната се увеличи до 50 % през април 2014 г., а до октомври на същата година достигна до 86 %.

други страни от ЕС е около 5 000 – 6 000 евро. Българи също са заловени при няколко случая в страни като Хърватия⁴⁶ или Чехия⁴⁷. Координаторите, работещи в България, и българските организатори разширяват дейността си и до страните дестинации, както стана ясно в скандалния случай с „камиона-ковчег“.

Случай 1. „Камионът-ковчег“

На 27 август 2015 г. австрийската полиция разкри изоставен камион с 71 задушени незаконни мигранти на магистралата близо до Пандорф, в близост до австрийско-унгарската граница. Общо 11 души бяха обвинени в незаконно превеждане и причиняване на смъртта на мигранти: афганистански гражданин, пребиваващ в Унгария със статут на бежанец⁴⁸, сочен като лидер на групата, ливански гражданин с български паспорт, за който се смята, че е осигурил превозните средства и временните регистрационни номера⁴⁹, и девет български шофьори. Афганистанският лидер живее в Унгария от 2013 г. и е заподозрян за участие в каналджийство от февруари 2015 г.⁵⁰ По време на разследването стана ясно, че германската полиция има повече от 10 текущи разследвания за незаконно превеждане през границата, извършени от същата организирана престъпна група⁵¹.

Престъпната група е разполагала с 31 превозни средства, с които се предполага, че е транспортирала най-малко 1 200 души до Западна Европа⁵². Групата е наемала шофьори от България и набираща незаконни мигранти в Сърбия, а транспортните средства са закупени в Унгария⁵³.

Петима от обвиняемите българи са от северозападния български град Лом. Всички те имат криминални досиета за кражба⁵⁴. Предполагаемият водач на камиона има 11 регистрирани престъпления, най-вече за незначителни нарушения, но медиите го свързват с редица престъпни дейности като сводничество, контрабанда на цигари и подпомагане на измами, включващи прехвърляне на задължени компании на социално слаби лица⁵⁵. Освен това шофьорът е участвал и в друг случай на каналджийство в Германия, когато е спряно превозно средство, регистрирано на негово име, с 38 незаконни мигранти⁵⁶.

Огромният капацитет, развит от българските каналджийски мрежи, се доказва от данните за 2015 г. Според официалната статистика, между 23 000 и 34 000 лица, които са преминали през страната, имат регистрация в *автоматизираната компютърна система за идентификация на пръстови отпечатьци* (AFIS). Същевременно, оценките

⁴⁶ Василева, Е. „Шестима българи заловени в Хърватия за трафик на мигранти“ *Dnes.bg*, 30.11.2016.

⁴⁷ *Dnes.bg* „В Чехия хванаха 26 нелегални мигранти в български бус“. 21.4.2016 г.

⁴⁸ *Nova.bg* „Обвинения в убийство и трафик на хора грозят 7 българи в Унгария“. 12.10.2016 г.

⁴⁹ *168chasa.bg* „В Унгария 11 души, включително и българи, са обвиняеми за смъртта на 71 мигранти“. 4.5.2017 г.

⁵⁰ *Reuters.com* „Полицията разказа за пътуването на 71 мигранти, починали в Австрия след приключване на разследването“ 12.10.2016 г.

⁵¹ Eurojust. (2017) *Annual Report 2016*. The Hague: Eurojust.

⁵² Димитров, М. „Претъпкани, нечовешки, мъчителни условия“ довели до смъртта на 71 мигранти“ *Capital.bg*, 5.5.2016.

⁵³ Europol Press Release. 12.10.2016 “Hungary concludes investigation into the death of 71 migrants.”

⁵⁴ Борисова, Б. 2.9.2015 „Нови данни за арестуваните българи-трафиканти“ *Nova.bg*.

⁵⁵ Александрова, К. и Борисов, К. „Ломският Митьо Крика карал камиона ковчег с бежанците“ *24chasa.bg*, 1.9.2015.

⁵⁶ *Standartnews.bg* „Трафикантът от Лом живее в лукс“. 7.9.2015 г.

направени на базата на полицейската статистика показват, че общият брой на незаконните мигранти, които са преминали границите през 2015 г. е между 110 000 и 150 000 (виж Таблица 2), което е между 12 % и 17 % от незаконните мигранти, влезли в Европа през Гърция и по маршрута през Западните Балкани.

ТАБЛИЦА 2. СРАВНЕНИЕ МЕЖДУ ОФИЦИАЛНИТЕ ДАННИ ЗА БРОЙ ЗАДЪРЖАНИ НЕЗАКОННИ МИГРАНТИ И ГОДИШНИ ЕКСПЕРТНИ ОЦЕНКИ ЗА РАЗМЕРА НА МИГРАЦИОННИТЕ ПОТОЦИ В БЪЛГАРИЯ (ПРИБЛИЗИТЕЛНИ ОЦЕНКИ А И Б ЗА БРОЙ НЕЗАКОННО ПРЕМИНАЛИ МИГРАНТИ)⁵⁷

	Вход	Изход	В страната	Вход+ изход	Вход+ изход+ в страната	Приблизителна оценка А (изкл. заловените на територията)	Приблизителна оценка Б (всички данни)
2013	11 618	-	-	11 618	11 618	12 000	12 000**
2014	6 499	3 009	2 867	9 508	12 375	27 000	37 000
2015	10 900	11 805	11 140	22 705	33 845	110 000	175 000
2016	4 600	14 310	9 267	18 836	28 103	17 000	33 000
Общо	33 617	29 124	-	62 667	85 941	166 000	257 000

** Поради липса на данни за задържаните без регистрация в AFIS при напускане и липса на политика, която да възпира преминаването през страната, може да се приеме, че регистрираните при влизане съответстват на броя на мигрантите, преминали през страната.

Източник: Статистика за месечната миграция на МВР.

През 2015 г. България успява да построи оградни съоръжения на границата с Турция, за да покрие най-уязвимите отсечки. Каналджийските мрежи са принудени да търсят отдалечени места за преминаване, достигащи чак до черноморското крайбрежие. За да се

⁵⁷ Миграционните данни, събирани от Министерството на вътрешните работи, позволяват да се правят оценки за броя на незаконните мигранти, които преминават през територията на България през периода 2014 – 2017 г. За оценката се използват четири вида данни за незаконните мигранти: 1) задържани на вход; 2) задържани на територията на страната (по отношение на този показател е възможно незаконните мигранти да са били преброени повече от веднъж); 3) задържани на изход; 4) задържани на изход без регистрация в AFIS. Могат да се направят два вида приблизителни оценки, всяка от които се базира на три стъпки. Оценка А: за да се сведе до минимум грешката, произтичаща от възможността незаконните мигранти да са били преброени повече от веднъж, ако са били заловени на територията на страната, приблизителният им месечен брой може да се изчисли като се събере броят на заловените при влизането и задържаните при напускане без регистрация в AFIS. Оценка Б: месечният брой на задържаните незаконни мигранти се получава чрез сумиране на броя на задържаните при влизане, задържани във вътрешността на страната и задържани при напускане на страната без регистрация в AFIS. Съответно процента нерегистрирани лица в AFIS служи за създаване на коефициент, по който да умножим месечното число задържани лица, за да се получи вероятният брой преминали през страната мигранти. Например, ако задържаните лица при напускане на страната са 1000, а без регистрация са 750 от тях или 75 % за месеца, се предполага, че от 4-ма мигранти 3-ма ще успеят да преминат през България без да бъдат задържани и коефициента е 4, с който умножаваме задържаните вече мигранти и предполагаемия брой мигранти преминали през страната са 4000. Всички месечни данни се сумират, за да се получи годишна прогноза. Данните се сравняват и с месечните данни на Фронтекс за регистрациите на немските граници и регистрациите в Гърция. Разликите като цяло потвърдиха числата.

отговори на новото увеличение на търсенето, няколко хиляди лица от цялата страна се включват епизодично или редовно като осигуряват посрещането по границите, превоза, ескортирането, квартирите и пр. услуги. Друга промяна е и още по-голямото увеличаване на размера на групите, които достигат 70 – 80 души, а понякога и по повече от 100 души в една група.

Споразумението между Турция и ЕС от 2016 г. практически слага край на мигрантската криза, въпреки опасенията, че България отново ще се превърне в основен миграционен маршрут като през 2013 г. В същото време започна задържането и връщането на незаконните мигранти от Австрия в Унгария, от Унгария обратно в Сърбия, а впоследствие Сърбия също започна да връща обратно задържани на тяхна територия незаконни мигранти, дошли от България. Затварянето на миграционния маршрут през Сърбия постави допълнителни предизвикателства пред каналджийските мрежи, видно и от статистиката от мигрантските и бежанските центрове, които през първата половина на 2016 г. бяха заети на около 10 – 20 % от капацитета си, докато през септември броят на обитателите там надвишаваше капацитета им (106 %) ⁵⁸.

След неуспешния преврат в Турция ситуацията на българо-турската граница се подобри драстично, поради спада на влизащите мигранти. Разполагането от турското правителство на 3 контролни линии по българските и гръцките сухопътни граници, целящо да се предотврати напускането на страната от различни противници на управляващите (гюлеинисти, военни офицери, бягащи от преследване, кюрдски активисти и др.), също допринесе за прекъсването на каналджийските операции. От българска страна новата ограда беше почти завършена, бяха въведени втора и трета линии на контрол по зелената граница, и граничната полиция беше подсилена със звена на жандармерията, националната армия и командировани гранични служители от Фронтекс. Показателни са данните за ефективността на мерките. Дори преди предприемането на тези мерки от Турция и Сърбия, дялът на незаконните мигранти, задържани при напускане без регистрация в AFIS намалява от 70,7 % през първите шест месеца на 2015 г. до 43,7 % за същия период на 2016 г. ⁵⁹ В края на 2016 г. каналджийските мрежи усетиха рязко свиване на търсенето. Броят на незаконните мигранти, влизащи в страната, спадна до 15 – 20 души на седмица, а дялът на нерегистрираните мигранти, задържани при излизане – до 12 – 18 %. През първите шест месеца на 2017 г. не се наблюдават значителни промени, като незаконно влизащите са около 20 лица на седмица, а дялът на нерегистрираните мигранти при излизане от страната е около 15 %.

⁵⁸ Съгласно данни от седмичните доклади на МВР за миграционната обстановка <<https://www.mvr.bg>>.

⁵⁹ Месечна статистика за миграцията на МВР.

1.2. СТРУКТУРА НА КАНАЛДЖИЙСТВОТО В БЪЛГАРИЯ

Този раздел прави преглед на организацията на мрежите и трасетата за незаконно превеждане на хора през граница от началото на мигрантската и бежанската криза през 2013 г., до средата на 2017 г.

1.2.1. Организация на каналджийските операции

Каналджийските мрежи са трансгранични и включват чуждестранни и местни участници. В българските мрежи могат да бъдат разграничени няколко роли⁶⁰: **координатори, организатори, информатори, водачи, ескортиращи, превозвачи и „хазяи“**. В зависимост от сложността на организацията може да има стриктно разделение на задачите, където различни хора да отговарят за специфични аспекти на операцията. Тези роли обаче не са ексклузивни и могат да се припокриват или повече дейности да бъдат извършвани от едно и също лице.

От съществено значение за каналджийската мрежа е фигурата на **координатора**, който в повечето случаи е от чуждестранен произход⁶¹. Координаторите са членове на различни общности от Близкия изток и от Северна Африка⁶², които обикновено са дългогодишни имигранти, притежаващи бизнес и/или в брак с български граждани, лица, родени в България от родители имигранти, и т.н.^{63,64} Координаторът обикновено не участва директно в операциите на мрежата. Вместо това той отговаря за планирането, като договаря броя на незаконните мигранти, които трябва да бъдат преведени, цените, които трябва да се платят и избира мрежата, оперираща на местно ниво⁶⁵.

Координаторите в различните държави са част от по-широка мрежа, която може да се простира от страните – източник на мигранти, през

⁶⁰ Подобни роли, с малки различия, са идентифицирани от други изследвания в различни контексти. Те обаче са получили различни наименования. Виж Antonopoulos, A. and Winterdyk, J. (2006) "The smuggling of migrants in Greece: an examination of its social organization," *European Journal of Criminology* 3 (4): 439-461; В Турция организацията на каналджийските операции също включва подобни роли, но е по-сложна и включва още едно ниво в сравнение с българските мрежи. Виж Demir, O., Sever, M. and Kahya, Y. (2017) "The Social Organisation of Migrant Smugglers in Turkey: Roles and Functions," *European Journal on Criminal Policy and Research* 23 (3): 371-391.

⁶¹ Възможно е социалните отношения и йерархията в страните на произход на незаконните мигранти да определят координаторите, които отговарят за организирането на каналджийските операции в други страни. Някои от анкетираниите отбелязват, че конфликтите между конкурентни кланове в Афганистан са довели до сблъсъци за контрола над каналите за мигранти в България (BG-P9, BG-P10).

⁶² Според източниците е имало координатори от страни на Субсахарска Африка, които почти напълно са изчезнали по време на мигрантската криза (BG-S2, BG-S3).

⁶³ BG-P1, BG-P2, BG-P3, BG-P4, BG-P5.

⁶⁴ Например съобщения в медиите показват, че братът на виден роден в България режисьор и PR професионалист от сирийски произход е замесен в превеждането на сирийци (*24chasa.bg* „Братът на Нидал Алгафари е замесен в канал за бежанци“ 23.9.2015 г.).

⁶⁵ BG-P3, BG-P32, BG-P33.

транзитните страни до страните, желани дестинации⁶⁶. Обикновено тези мрежи набират мигранти предимно от своите национални или етнически общности⁶⁷, и установяват контакт с ключови турски каналджии⁶⁸.

Координаторът на съответната общност за България се свързва и с **организатор**, който поема отговорността за намирането на водачи, транспорт и настаняване в страната. Координаторът осъществява връзката между българския организатор и неговия турски колега, които впоследствие уреждат помежду си детайлите по организацията и инициират каналджийските операции от Истанбул⁶⁹ или Одрин⁷⁰. Преди да започнат устойчиви операции, каналите обикновено се тестват с изпращането на малък брой мигранти, за да се види дали функционират и са безопасни⁷¹.

Организаторите са предимно български граждани, като някои от тях са от турското малцинство в България. Те могат да организират транспорта и настаняването по време на пътуването по цялото трасе в страната – от турско-българската граница до изход или да го разделят на отсечки. В най-типичния случай местните участници в каналджийските операции обслужват определени участъци от трасето – каналджиите от Бургас и Свиленград водят незаконните мигранти от турската граница до София, която е основен хъб, или до Пловдив, Пазарджик, Ботевград или друг подходящ по-малък град по пътя⁷².

След като организаторите в Турция и България се разберат за подробностите на операциите, групите от мигранти се транспортират до граничния район. Най-разпространеният метод за пресичане на турско-българската граница е пеш⁷³ и по-рядко – скрити в камиони⁷⁴. **Водачите** поемат групите през границата или ги придружават

⁶⁶ BG-P33; В други проучвания тези мрежи могат да бъдат обозначени с различни имена. Например Демир, Север и Кахя разделят тези мрежи по две роли – посредници, които са активни в страните на произход и търсят мигранти или мигрантите се обръщат към тях, и лица за връзка, които действат в транзитните държави и комуникират с организаторите. (Demir, O., Sever, M. and Kahya, Y. (2017) "The Social Organisation of Migrant Smugglers in Turkey: Roles and Functions," *European Journal on Criminal Policy and Research* 23 (3): 371-391.)

⁶⁷ Други проучвания също стигат до извода, че процесът обикновено започва в страните на произход, където каналджии се свързват с потенциални мигранти или обратното. Например Heckmann, F. (2005) *The Social Organisation of Human Smuggling*. Warsaw: Center for International Relations.

⁶⁸ BG-P33. Според експерти, за разлика от тези в България, висшите нива в каналджийските мрежи в Турция са заети предимно от турски граждани, които поддържат контакти с турските служби за сигурност (BG-P32, BG-P33, BG-S3). Това поставя ключовите турски каналджии в привилегировано положение. След опита за преврат в страната много от тях са арестувани и са им повдигнати различни обвинения, че са голеинисти или че поддържат контакти с Работническата партия на Кюрдистан (ПКК), терористични организации и др. В резултат на това турските служби за сигурност значително засилиха контрола си върху каналджийските мрежи в страната (BG-S3). В България контраразузнавателните служби също влияят на каналджийските мрежи, но осигуряват защита само на чуждестранни граждани под претекста, че те са ценни източници на информация в противодействието на тероризма (BG-S2, BG-S3).

⁶⁹ BG-P8, BG-P11.

⁷⁰ BG-P3, BG-P4, BG-P5, BG-P11.

⁷¹ BG-P3, BG-P4, BG-P5.

⁷² BG-P12, BG-P13.

⁷³ BG-P11, BG-P8.

⁷⁴ Събев, Б. „Хванаха четирима чужденци в камион с лешниково брашно“ *Monitor.bg*, 23.4.2017.

в близост до нея като дават подробни инструкции как да преминат. След като групата премине от Турция на българска територия, тя често се поема от други водачи⁷⁵. Водачите от двете страни на границата могат да се различават значително по своя профил. Те могат да бъдат турски или български граждани (включително от ромските или турските малцинства, обикновено местни жители от пограничните райони). Според полицейски източници и случаи, появили се в медиите, чужденци, получили бежански или хуманитарен статут започват също да участват като водачи⁷⁶. От 2016 г. все по-често се срещат афгански водачи⁷⁷.

До 2015 г. голяма част от потока влиза през граничния регион на Хасково – около градовете Елхово и Болярово (особено през 2013 – 2014 г.), където теренът е лесно достъпен⁷⁸. В отговор на това, през ноември 2013 г. българското правителство затяга контролните мерки и поставя допълнителни полицейски сили на българо-турската граница, като по този начин ограничава безпрепятственото преминаване. Поради тази мярка и последващото изграждане на оградни съоръжения, обхващащи най-лесно достъпния терен около ГКПП Лесово, се смята, че част от потока се е пренасочил на изток към района на Бургас⁷⁹. Изместването на маршрутите за влизане в България поради мерките, предприети от българското правителство, водят до включването на нови „водачи“, които познават новите терени.

Независимо от промяната в маршрутите обаче, големият брой незаконни мигранти, съчетан със засиления контрол, налагат използването на допълнителни тактики, които се простират извън простите промени в маршрутите, за да се осигури влизането в страната. В отговор на засиленото полицейско присъствие на границата, каналджиите и по-рядко самите мигранти, прибегват до корупция, за да си осигурят преминаване през границата. В периода 2013 – 2015 г. се появяват два различни модела на влизане в страната, включващи корумпирани гранични служители⁸⁰. Първият модел е заплащане, за да не бъдат връщани обратно в Турция и той е най-често използван от края на 2013 г. до началото на 2014 г. Вторият модел, използван през цялата криза, гарантира, че незаконните мигранти могат да пресекат страната, без да бъдат задържани и без да им бъдат взети пръстови отпечатъци. Той има значително предимство – намалява риска от връщане в България съгласно Дъблинския регламент, което го прави и по-скъп. През 2015 г. се появява и вариация на първия модел – плащане, за да бъдат отведени мигрантите до приемния център.

Групите от мигранти, които са успели да преминат в страната незаконно, впоследствие се преместват в София или в някой от другите

⁷⁵ BG-P3, BG-P4, BG-P5, BG-P8.

⁷⁶ BG-P2, BG-P3, BG-P4, BG-P5, BG-P8; *24chasa.bg* „Сириец влиза в затвора за каналджиество на 21 септември, минали през границата до Гоце Делчев“. 16.2.2017.

⁷⁷ BG-P8, BG-P9, BG-P10, BG-P11, BG-P23, BG-S1.

⁷⁸ BG-P26, BG-27.

⁷⁹ В същия текст.

⁸⁰ BG-P24, BG-P25, BG-S1.

хъбове, откъдето да продължат към сръбската или по-рядко към румънската граница. Транспортът може да се извършва от различни лица (например таксиметрови шофьори⁸¹, собственици на камиони или микробуси). Организаторът може да използва няколко превозвача, които да са част от мрежата⁸² или да ги наема на случаен принцип⁸³. Магистралите са предпочитани за транспортиране, тъй като полицията много по-трудно може да прави проверки там⁸⁴.

В разгара на кризата през 2015 г., големите групи незаконни мигранти започват да се превозват с автобуси и камиони⁸⁵. Когато обаче полицията насочва вниманието си към тези превозни средства, групите биват разделяни и транспортирани в автомобили, за да се избегне привличане на вниманието (в някои случаи се използват и луксозни коли, защото се смятат за предизвикващи по-малко подозрения)⁸⁶. От началото на 2017 г. тенденцията е да бъдат прекарвани все по-малки групи⁸⁷. Това се дължи на намаляването на миграционния натиск в резултат на мерките, които страните по Балканския път предприемат от Турция до Австрия⁸⁸.

Организаторите осигуряват настаняване на мигрантите преди тяхното извеждане от страната. На практика София се превръща в нещо като основен хъб за входящи и изходящи незаконни мигранти, идващи от всички възможни маршрути – Свиленград, Лесово, Малко Търново, гръцката граница. Много от тях се настаняват в или около града, независимо от избрания маршрут и дестинация. Въпреки това, някои представители на правоприлагащите органи предполагат, че съществуват и операции, които не включват преминаване през София⁸⁹, въпреки че такива маршрути са по-редки. Друг „хъб“, споменат от някои от анкетиранияте, е Харманли⁹⁰ в близост до турската граница, където се намира най-големият център за бежанци.

Временното настаняване на преминаващите мигранти може да бъде на различни места – от изоставени сгради до частни жилища и евтини хотели. В централната част на София, в района близо до джамията Баня Баши, наречен „малкият Бейрут“, в периода 2013 – 2014 г. са популярните места за настаняване на незаконни мигранти и лица, търсещи убежище, поради концентрацията на имигрантски общности от Близкия изток в този квартал⁹¹. След като полицията засилва проверките и претърсванията в района, алтернативно започват да се използват

⁸¹ *Kanal3.bg* „Разбиха канал за трафик на мигранти: Таксиджии в схема за превоз на сирийци и афганистанци“ 22.5.2016 г.

⁸² BG-P1, BG-P2.

⁸³ BG-P11, BG-PR6.

⁸⁴ BG-P17.

⁸⁵ BG-P6, BG-P7; Според съобщения в медиите, най-големият брой мигранти, открити в едно превозно средство, е 120. (Димитров, Б. „ТИР изсипа 120 имигранти на Тракия.“ *Monitor.bg*, 29.6.2016)

⁸⁶ BG-P1, BG-P2, BG-P8, BG-P12, BG-26, BG-P27.

⁸⁷ BG-P8, BG-P13 BG-P17.

⁸⁸ BG-P17, BG-P18, BG-P19, BG-P21.

⁸⁹ BG-P3, BG-P13.

⁹⁰ BG-S1, BG-P8.

⁹¹ BG-P9, BG-P10, BG-P11.

жилища в ромските гета, които се считат за особено подходящи за целта поради лекотата, с която се разпространява информацията за полицейско присъствие⁹². Друга тенденция в София е затварянето на незаконните мигранти в централните за бежанци и мигранти, за да се избегне привличането на нежелано внимание⁹³.

В зависимост от начина, по който е организирана операцията, преминаващите може да прекарват известно време в София преди напускането на страната. Най-често каналджийските мрежи организират излизане от България в Сърбия и по-рядко в Румъния. Делът на незаконните мигранти, преведени през Румъния, остава много по-малък, тъй като пресичането на границата е по-голямо предизвикателство поради краткия участък сухоземна граница и трудностите при пресичането на река Дунав⁹⁴. След като гранична полиция предприема допълнително мерки за ограничаване на каналджийските мрежи по най-кратките маршрути до Сърбия, групите от незаконно преминаващи мигранти започват да използват по-отдалечени трасета, например около Брегово или дори Видин⁹⁵. Поради засиления се граничен контрол на сръбската граница от полицията и военните от есента на 2016 г. и пролетта на 2017 г., каналджиите започват да търсят диверсификация на маршрутите, като организират преминаването на групи през границата в Румъния^{96,97}. Мрежите се опитват да използват различни схеми за преминаване през румънската граница, включително с лодки⁹⁸ или чрез изработване на добре прикрити тайници в превозни средства⁹⁹.

Трябва да се отбележи, че начинът на работа и степента на сложност при каналджийските мрежи и техните операции варират значително в зависимост от извършителите, интензивността на миграционния поток и мерките, предприети от правоприлагащите органи.

Най-опростените форми на организация на каналджийските операции са най-разпространени в началото на миграционната криза – есента на 2013 г.¹⁰⁰ Част от огромния поток мигранти преминава и без помощта на българските каналджийски мрежи или чрез плащане за част от дейностите, подпомагащи незаконното преминаване през страната (превоз, предоставяне на жилище, завеждане до сръбската границата и др.) на криминално проявени лица. През този период незаконно преминаващите често биват подвеждани от престъпници, които „им взимат парите, взят ги известно време из околността,

⁹² BG-P9, BG-P10, BG-P11.

⁹³ BG-P9, BG-P10, BG-P11.

⁹⁴ BG-P219.

⁹⁵ BG-P8, BG-P11.

⁹⁶ BG-P21.

⁹⁷ BG-P11, BG-P18, BG-P19.

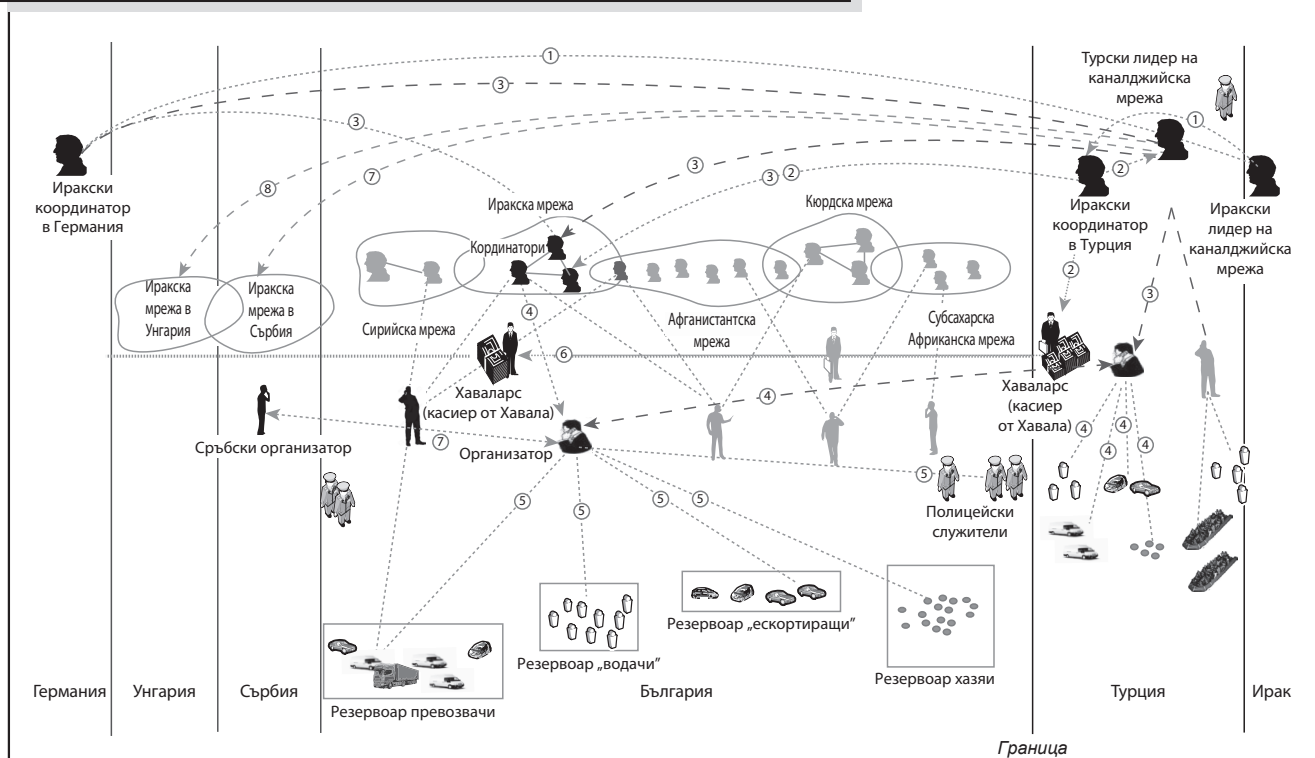
⁹⁸ През септември 2016 г. шестима мигранти се удавиха в река Дунав, когато лодката, която каналджиите бяха уредили, за да достигнат до румънския бряг, се преобърна (*Trud.bg* „Шест удавени при обръщане на каналджийска лодка“. 12.9.2016 г.).

⁹⁹ На 23 април 2017 г. в тайното отделение на камион, който се опитвал да премине българо-румънската граница, са открити 53 нелегални мигранти (*Nova.bg* „Хванаха 53 нелегални мигранти при опит да премине през ГКПП „Дунав мост“. 23.4.2017 г.).

¹⁰⁰ Такива операции не са непременно част от транснационални каналджийски мрежи. Поради големия брой незаконни мигранти, те самите си намират помощ или получават предложения от опортюнистични актьори.

свалят ги около Перник и им казват, че са в Германия.”¹⁰¹ Тези инциденти създават търсене на устойчиви каналджийски услуги и към края на 2013 г. мрежите за незаконно превеждане бързо се разрастват, за да могат да поемат огромния брой мигранти. Разширяването на каналджийските мрежи към Западна Европа започва да привлича допълнително нови участници на всички нива. Повечето от тези мрежи са разделени по националност като „координаторите“ са иракски, сирийски, афганистански граждани и превеждат предимно свои сънародници¹⁰². Според експерти, съществува и отделен кюрдски канал, който освен сирийски и иракски кюрди превежда през страната и турски кюрди¹⁰³.

Фигура 1. Структура на каналджийските мрежи и организация на каналджийски операции от страните – източници на мигранти до Централна и Западна Европа

(1) Координаторът, базиран в Ирак, се свързва с иракския координатор в Германия и Турция и го информира, че е събрана група мигранти за превеждане и в последствие праца парите в Турция. (2) Координаторът в Турция се свързва с лидер на турска каналджийска мрежа относно услугите по превеждането на групата, депозира парите за цялото или части от пътуването при касиер от Хавала и информира координатора в България за предстоящата операция. (3) Лидерът на турската каналджийска мрежа възлага операцията на свой подчинен организатор, отговорен за преминаване през сухоземна граница, и се свързва с координатора за България относно подготовката за заминаване. (4) Координаторът за България свързва българския организатор и турския му колега. Турският организатор намира участниците на по-долните нива в Турция (водачи, настаняващи, превозвачи и ескортиращи). Когато операцията е уредена от турска страна, турският организатор се уговаря с българския си колега за детайлите по превеждането на българска територия. (5) Българският организатор урежда операцията в България, започвайки с необезпокояваното преминаване през границата с помощта на информатора. Останалата част от операцията се управлява вътрешно от българската мрежа, като се набират водачи, превозвачи, „хазяи“ и ескортиращи от съответните резервоари. (6) На българската мрежа се плаща от касиера от Хавала при пристигането на групата в София. (7) Междувременно, лидерът на турската каналджийска мрежа е уговорил детайлите по визането на групата в Сърбия. (8) Лидерът на турската каналджийска мрежа урежда трансфера през Унгария и т.н.

¹⁰¹ BG-P9.

¹⁰² BG-P22, BG-23, BG-S1.

¹⁰³ BG-P9, BG-P10, BG-P11, BG-P22, BG-23.

След 2014 г. и особено след пика на миграционните потоци през 2015 г., каналджийските мрежи стават все по-професионални¹⁰⁴ поради по-строгите мерки за граничен контрол и закриването на маршрути.

Случай 2. Камионът – „близнак“

На 23 март 2017 г. в близост до село Резово в Южна България са открити 27 незаконни мигранти в тайно отделение на горящ камион, превозващ чакъл¹⁰⁵. При разследването става ясно, че номерът на регистрационната табела на камиона е точно същият като регистрационния номер на друг камион, собственост на фирма, наета като подизпълнител за извършване на услуги по изграждането на оградното съоръжение на турско-българската граница. Компанията обаче успява да докаже чрез записи на камери, че по това време техният камион е бил в гараж на 500 километра от мястото, където е открит горящият камион. Следователно се оказва, че регистрационният номер на каналджийския камион е фалшифицирано копие, което позволява незабележимо транспортиране на незаконни мигранти в пограничните райони.

С увеличаването на операциите срещу каналджийските мрежи от страна на правоохранителните органи, съчетани с промяната в законодателството от 2015 г., което криминализира транспортирането на незаконни мигранти, структурите, занимаващи се с каналджийство започват да инвестират допълнителни средства с цел да намалят риска от залавяне. Престъпните мрежи, в зависимост от възможностите си, развиват различни конспиративни техники. Мрежите с повече ресурси имат по-сложна организация и обикновено включват повече предпазни мерки. Обичаен метод е използването на пилотни автомобили, движещи се пред автомобилите с незаконни мигранти и разузнаващи за полицейски патрули. Правоприлагащите органи са прихващали до пет пилотни автомобили за една каналджийска операция¹⁰⁶.

Освен това се предприемат стъпки за свеждане до минимум на риска от разкриване на мрежата в случай на залавяне. Участниците на най-ниското ниво (като шофьори и водачи) е най-вероятно да бъдат задържани¹⁰⁷, затова изборът им влияе на сигурността на цялата операция. Те могат да бъдат наети на случаен принцип сред местните младежи или да са стари участници в каналджийските мрежи¹⁰⁸. Често се използват посредници, които се свързват с превозвачите, за да се избегнат контакти на основните членове на мрежата с по-ниските нива. Многократно използваните шофьори (и превозни средства) се сменят постоянно и често те имат малко конкретна информация за цялата организация на операцията¹⁰⁹. В един от случаите например е нает шофьор с умствено увреждане,

¹⁰⁴ BG-P17.

¹⁰⁵ Димитрова, Л. „Близнак на горящия камион с мигрантите“ *Dariknews.bg*, 24. 3.2017.

¹⁰⁶ BG-P1, BG-P2.

¹⁰⁷ BG-P6, BG-P7, BG-PR1.

¹⁰⁸ BG-PR1, BG-PR6.

¹⁰⁹ BG-P1, BG-P2, BG-P27.

което гарантира, че потенциалните му свидетелски показания не могат да бъдат използвани в съда¹¹⁰. Освен традиционния метод за честа смяна на SIM карти, сред основните средства за комуникация вече преобладават мобилни приложения и криптирани чатове.

Освен това през последните две години възникват нови и по-скъпи маршрути и стратегии за незаконно превеждане, в отговор на затегнатия граничен контрол. Фиктивни бракове с български граждани се превръщат в една от скъпите услуги на каналджийските мрежи през 2016 г.¹¹¹ През юни 2017 г. е открита каналджийска схема през летище София, организирана от двама законно пребиваващи граждани на Бангладеш и подпомагана от двама гранични полицаи¹¹². Освен това през август 2017 г. двама каналджии, единият от които българин, бяха заловени в Черно море край Румъния на лодка със 70 незаконни мигранти¹¹³. Преди това правоприлагащите органи са регистрирали малко случаи на опити за преминаване през Черно море.

1.2.2. Извършителите

Раздел 1.1.1. показва, че още преди бежанската криза в България вече има създадени устойчиви канали за превеждане на хора през границата. Машабът на кризата с мигрантите обаче означава, че съществуващите мрежи не могат да задоволят търсенето, което, от своя страна, открива възможности за генериране на значителна печалба от престъпна дейност и води до включването на значителна част от подземния свят.

Преориентирането на традиционни български престъпни мрежи към каналджийството се потвърждава от многобройни случаи, посочени от правоприлагащите органи¹¹⁴. Това явление се наблюдава както по отношение на криминалните лидери, така и на престъпниците от по-ниско ниво, ангажирани с различни престъпни дейности – от кражба на автомобили през кражби с взлом до трафик на наркотици и контрабанда на тютюневи изделия. Освен това, в страната съществуват различни спомагателни мрежи, чиято основна дейност не е каналджийството, а осигуряването на жизненоважни услуги (плащания през системата Хавала) или важни допълнителни услуги (осигуряване на фалшиви документи¹¹⁵).

¹¹⁰ BG-PR6.

¹¹¹ Захариева, М. „Нова мода сред бежанците: Фиктивен брак с българка“ *Dnes.bg*, 24.11.2016.

¹¹² Николов, К. 26.5.2017 „Разбит е канал за трафик на хора през летище „София“, таксата била 5000 евро“ *Mediapool.bg*.

¹¹³ *Dnevnik.bg* „Лодка с 69 мигранти е задържана в Черно море край Румъния, един от каналджиите е българин“. 13.7.2017.

¹¹⁴ BG-P1 – BP-28.

¹¹⁵ Известни са няколко случая на групи, произвеждащи фалшиви документи специално за незаконни мигранти. (*Btvnovinite.bg* „МВР разби престъпна група, изготвила фалшиви документи за незаконни мигранти“, 4.5.2017 г.; *Offnews.bg* „Разбиха престъпна група, изготвила фалшиви документи за незаконни мигранти“ 28.11.2015 г.). Влизане в страната с валидни туристически визи, които преди това са били използвани от стари контрабандни мрежи преди присъединяването на България към ЕС (BG-P8, BG-P18, BG-P19).

Редица криминално проявени лица, участвали в каналджийство, са свързани с **мрежите за трафик на хора с цел проституция**. Известни примери включват лица от криминалния контингент в Бургас¹¹⁶ и Лом¹¹⁷. Други професионални престъпници, включително **наркодильри**¹¹⁸ и **рекетьори**¹¹⁹, също участват в каналджийски операции. През април 2017 г. по сигнал на българските си колеги, румънската полицията арестува организирана престъпна група при опит за превеждане през българо-румънската граница на шестима незаконни мигранти в дървени сандъци¹²⁰. При претърсването на жилищата на участниците са открити големи количества наркотици и пари в брой.

Престъпниците, занимаващи се с по-комплексна престъпна дейност като трафик на наркотици, организират по-сложни операции, включващи повече мерки за управление на риска¹²¹. Трябва да се отбележи обаче, че дори утвърдени български престъпни групи с опит в други незаконни дейности само предоставят услуги на координатора на съответната каналджийска мрежа (връзка с корумпирани полицаи, пилотни коли и шофьори, настаняване; виж Случай 3), тъй като нямат средствата за осигуряване на основния ресурс за престъпната дейност – гражданите на трети страни, които да бъдат преведени¹²².

Случай 3. Бургаският наркобарон

Според различни източници един от ключовите играчи на пазара на наркотици по южното Черноморие участва в каналджийски операции¹²³. Бургаският наркобарон вече е бил осъден за ръводене и участие в организирана престъпна група, търговия с наркотици, сводничество и пране на пари¹²⁴. Предполага се, че престъпният лидер е успял да направи връзки със сръбски каналджии

¹¹⁶ Например, „Боксърът“, който преди това е обвинен в сводничество и участие в организирана престъпна група (*Blitz.bg* „Диян Боксера влиза на топло за 3 години за сводничество, дясната му ръка го предаде“ 30.9.2016 г.).

¹¹⁷ Един от българските шофьори, от Случай 1 („камионът-ковчег“), има криминално досие в Германия и неофициално се свързва със сводничество. (*Standartnews.com* „Трафикантът от Лом живее в лукс, наричат го Крика“ 1.9.2015 г.).

¹¹⁸ През март 2016 г. полицията арестува петнадесет незаконни мигранти от Ирак в района на Хасково, заедно с четирима българи, трима от които с криминални досиета. Един от тях, по прякор „Черният“, е имал близо 400 гр. амфетамини в автомобила си към момента на залавянето и е с 13 присъди за различни престъпления, свързани с наркотици, измами, изнудване и рекет, и хулиганство (*Glas.bg* „Бутнаха Черния в ареста за дрога, 3-ма негови авери крили мигранти“ 22.3.2016 г.). В друг случай осъден за каналджийство е бил арестуван с общо 35 кг хероин, което според медиите е второто по големина конфискувано количество от този наркотик през 2016 г. в България (Христов, Х. „Спилаха каналджия и родата му с 35 кило хероин“ *Monitor.bg*, 23.12.2016).

¹¹⁹ Една от ключовите фигури на подземния свят в Бургас, която е била замесена в рекет и изнудване през деветдесетте години, е бил арестуван в пилотен автомобил, шофиращ пред ван, превозващ незаконни мигранти. (Янакиева, П. „Арестуваха Филип Фратев за каналджийство“ *Vnr.bg*, 30.3.2016).

¹²⁰ *Nova.bg* „Разбиха канал за превеждане на мигранти в дървени сандъци“. 25.4.2017.

¹²¹ BG-P1, BG-P2, BG-P3, BG-P4, BG-P5.

¹²² BG-P32, BG-P33.

¹²³ *Epicenter.bg* „Митьо Очите заграбил бизнеса с бежанците“. 15.6.2016.

¹²⁴ *Offnews.bg* „Митьо Очите за последно в съда като свидетел по дело срещу Баретата“. 8.6.2016.

и чрез изнудване и насилие да си осигури редовни плащания от български каналджии през турската граница в замяна на протекция и организация на транспорт¹²⁵.

Правоприлагащите органи също подозират участието му в каналджийски операции¹²⁶. Твърди се още, че криминалният бос работи със служител на гранична полиция, който транспортира незаконни мигранти в личната си каравана¹²⁷. Предполага се, че мигрантите са транспортирани до желаната дестинация, което носи на криминалния бос по 3 000 евро печалба за всеки преведен мигрант¹²⁸.

Някои от интервюираните служители на правоприлагащите органи считат, че каналджийството е допълнителен източник на приходи за криминалния контингент, който не пречи на другите незаконни дейности и се извършва паралелно¹²⁹. Други предполагат, че местните престъпни мрежи са се преориентирали изцяло към подпомагане на незаконната миграция като на практика са изоставили предишните си дейности (които може би са били по-рискови, а и по-малко доходносни). В резултат на това местната полиция в някои региони регистрира спад в други видове престъпления¹³⁰. В тази връзка изглежда, че участниците в каналджийските мрежи на по-ниските нива са по-склонни да сменят както престъпните дейности, така и мрежите, за които работят¹³¹, в зависимост от приходите, които могат да бъдат реализирани. От друга страна, по-влиятелните фигури могат да си позволят да включат нови незаконни дейности в своето портфолио и по този начин да контролират множество престъпни дейности едновременно¹³².

Докато има многобройни доказателства, че криминално проявените лица, извършващи други престъпни дейности, превеждат и незаконни мигранти, за обратното няма достатъчно потвърдени данни. Използването на канали за незаконно превеждане на мигранти за едновременно извършване и на други престъпни дейности изглежда ограничено. Въпреки това има единични случаи, например за опит за превеждане през граница на незаконни мигранти и фалшиви пари едновременно¹³³. Освен това има няколко случая, в които са открити раници с наркотици по маршрут, където са били прекарвани незаконни мигранти, което води до спекулации в медиите за

¹²⁵ Пак там.

¹²⁶ BG-12, BG-P13.

¹²⁷ BG-P13.

¹²⁸ BG-P13.

¹²⁹ BG-P3, BG-P4, BG-P5.

¹³⁰ BG-P26, BG-P27.

¹³¹ Някои интервюирани отбелязват, че мрежите са преплетени (BG-P6, BG-P7) и че по-ниските нива могат да се разменят и да работят за различни мрежи (BG-P3, BG-P5, BG-P17, BG-P19).

¹³² BG-P3, BG-P4, BG-P5. Други проучвания също стигат до извода, че по-високите нива на контрабандните мрежи участват и в други престъпни дейности като трафик на наркотици, напр. Triandafyllidou, A. et al. (2012) „Контрабандата на хора от/през Северна Африка и Турция в Гърция“, в Triandafyllidou, A. и Maroukis, T. *Контрабандата на мигранти: Нелегалната миграция от Азия и Африка към Европа*. Лондон: Палгрейв Макмилан.

¹³³ Наказателно дело № 00074/2016, Районен съд Генерал Тошево.

комбинирана дейност¹³⁴. Въпреки твърдения за заплащане за каналджийски услуги чрез контрабанда на наркотици¹³⁵, няма потвърдени случаи, а полицейските източници смятат, че пренасянето на наркотици от мигрантите представлява излишен риск за каналджийската мрежа¹³⁶.

Освен участието на българския криминален контингент в каналджийските мрежи, през 2016 г. са забелязани и нови важни промени в профила на извършителите. Има доказателства, че **афганистанците започват да доминират**. Те са използвани все повече като водачи поради навигационните им умения и издръжливост¹³⁷, но са активни и в други аспекти от организирането на каналджийските операции, като осигуряването на настаняване чрез придобиване на апартаменти и къщи¹³⁸ или транспорт. Въпреки навлизането на тези нови участници обаче, няма доказателства за ответни действия на българските каналджийски мрежи¹³⁹, вероятно поради огромния брой незаконни мигранти, опитващи се да преминат през страната, означаващ, че „има работа за всички“¹⁴⁰. Според данни от правоприлагащите органи обаче ситуацията се е променила след засилването на полицейските усилия за борба с каналджийството през 2016 г., и това е довело до задължняост и вътрешни конфликти в мрежите¹⁴¹.

В раздел 1.2.1. беше отбелязана появата на корупционни отношения между каналджийските мрежи и гранични полицаи. Участието на полицейски служители в незаконното превеждане на хора през граница е спорен въпрос и източниците от правоприлагащите органи имат различни гледни точки. Някои от анкетираните виждат корупционните отношения с граничен полицаи като необходими за успешното функциониране на „бизнеса“¹⁴², докато други признават, че това е често¹⁴³ срещано или се среща, но не е съществена характеристика¹⁴⁴.

В исторически план се смята, че проникването на корупционни практики в граничната полиция е значително по-слабо в сравнение с други структури на МВР¹⁴⁵. Корупционният натиск върху гранична полиция обаче значително нараства с началото на бежанската криза и разполагането на допълнителна полиция по българо-турската граница.

¹³⁴ Саватева, Д. „Стана ли пътят на бежанците трасе за наркотрафик?“ *168chasa.bg*, 6.1.2017.

¹³⁵ BG-P2, BG-P4, BG-P8.

¹³⁶ BG-P1, BG-P33.

¹³⁷ BG-P8, BG-P23.

¹³⁸ BG-P9, BG-P10.

¹³⁹ BG-P18, BG-P19.

¹⁴⁰ BG-P12.

¹⁴¹ BG-P19.

¹⁴² BG-P3, BG-P4, BG-P5.

¹⁴³ BG-P8.

¹⁴⁴ BG-P5, BG-P6.

¹⁴⁵ Това се дължи на факта, че граничният контрол се е изпълнявал от армията, което го е изолирало до определена степен от корупционните влияния. Гунев, П., Джекова, Р. и Безлов, Т. *Антикорупционни мерки в граничния контрол на ЕС*. София: Център за изследване на демокрацията, 2012.

Нивата на корупция варират в зависимост от миграционния натиск. В края на 2013 г., когато на турско-българската граница бяха разположени допълнителни полицейски части, незаконните мигранти и търсещите убежище са плащали до 500 евро, за да не бъдат върнати обратно в Турция. Тази такса намалява особено по време на пика на мигрантската криза през лятото и есента на 2015 г.¹⁴⁶ През 2014 г. цената, плащана за влизане в страната и завеждане в приеман център, е около 400 евро. Таксата за преминаване без регистрация в AFIS първоначално възлиза на 1 500 евро, а по-късно спада до 500 евро¹⁴⁷. През есента на 2015 г., когато миграционният натиск е най-силен, корупционната такса за незаконно преминаване на границата пада до 100 – 150 евро на човек. Независимо от това, поради големия брой незаконно преминаващи в група, общите суми, събрани от корумпирани полицейски служители са значителни.

Трябва да се има предвид, че българският граничен полицай получава среден годишен доход от около 10 000 лева (5 000 евро). Според интервюираните, при редовно сътрудничество с каналджийските мрежи, в пика на незаконния миграционен поток (2015 – 2016 г.) годишно доходът е средно от 40 000 до 60 000 лева¹⁴⁸. Както подробно бе описано в раздел 1.2.1., командироването на полицейски служители от вътрешността на страната на турско-българската граница след определен период води до корупционно заразяване. В допълнение трябва да се каже, че има информация за ограничен брой случаи на корупция по българо-румънските граници и отсъства информация за такива случаи по българо-сръбската граница¹⁴⁹. Участието на корумпирани служители обикновено се ограничава до разрешаване влизането в страната.

В интервютата бяха посочени и случаи, при които пътна полиция е склонна да пропуска превозни средства, транспортиращи незаконни мигранти, срещу пари¹⁵⁰. В други случаи, полицейските служители не спират превозни средства с незаконно преминаващи в резултат на сделка, направена на място с каналджиите от пилотните коли¹⁵¹. От медиите станаха известни дори случаи на пряко участие, при които полицейски служители са наети като шофьори¹⁵².

¹⁴⁶ BG-P13, BG-P32.

¹⁴⁷ BG-P13, BG-P32.

¹⁴⁸ Приблизителни изчисления от авторите на доклада на базата на информацията, предоставена от респонденти BG-P12, BG-P32.

¹⁴⁹ BG-P32. Въпреки това, в един неотдавнашен случай се твърди за участието на корумпиран граничар на българско-румънската граница (*Nova.bg* „Хванаха 53 нелегални мигранти при опит да преминат ГКПП „Дунав мост“ 23.4.2017).

¹⁵⁰ BG-P3, BG-P4, BG-P5.

¹⁵¹ BG-P3, BG-P4, BG-P5.

¹⁵² В един случай се твърди, че самите полицаи транспортират незаконни мигранти докато са на смяна (*Kanal3.bg* „Оставиха зад решетките тримата полицаи, замесени в каналджийство“ 30.7.2016). В друг случай служител на МВР е транспортирал мигранти в личния си автомобил с включена полицейска сирена (Вельова, В. 23.7.2017 „Полицаи участват в организиран трафик на бежанци“ *Dnes.bg*).

1.2.3. Плащания

Заплащането за каналджийските услуги е един от най-неясните аспекти на тази дейност в България. Основна предпоставка за това е, че полицията рядко разследва финансирането на каналджийството и съответно „твърди данни“ практически липсват. Проблемът се състои отчасти в това, че каналджийските операции обикновено започват в Турция или в страните на произход на мигрантите, и съответно парите най-често се депозират в началото на маршрута.

Изследването показва, че каналджийските мрежи използват различни методи за плащане. Една от схемите е каналджиите от някои гранични региони да пътуват до Турция, за да получат плащанията си в брой от организаторите в турската мрежа¹⁵³. Друга използвана схема е плащанията да се прехвърлят и чрез компании за парични преводи като Western Union или Moneygram. Като най-предпочитан и съответно най-използван метод за разплащане обаче се очерта системата Хавала. Основното ѝ предимство за функционирането на каналджийските мрежи е, че транзакциите през нея са практически непроследими¹⁵⁴.

Както вече бе отбелязано по-горе, много незаконно преминаващи, които носят пари в брой, биват измамени и ограбени, преди развитието на добре организирани каналджийски структури. Журналистически разследвания показват, че и гранични полицаи изнудват и ограбват мигранти¹⁵⁵. Някъде след средата на 2014 г. голяма част от парите вече започват да се депозират в Турция, а мигрантите носят само ограничени суми в брой. На работещите по трасето каналджийски мрежи се плаща след изпълнението на цялата услуга, т.е. след като бъде достигната крайната дестинация или следващата точка от пътуването¹⁵⁶. При пристигането си в София или в договорената точка се съобщава кодът на касиер от Хавала, даден на мигрантите, и съответната част от парите се освобождава и прехвърля на българската каналджийска мрежа. Обикновено пунктовете на Хавала са малки фирми като бюра за обмяна на валута, дюнер ресторанти и др.

Финансовият модел с депозити е може би най-важният механизъм, обясняващ успеха на каналджийските операции¹⁵⁷. Той свързва голям брой разнородни местни и национални мрежи по Балканския маршрут към Западна Европа.

Системата за депозитане и различните схеми на разплащане чрез Хавала правят каналджийските мрежи изключително ефективни. Мрежата се възстановява лесно и бързо след всеки провал като задържане на група мигранти или на водачи, шофьори и дори организатори¹⁵⁸.

¹⁵³ BG-P25.

¹⁵⁴ BG-P8, BG-P11.

¹⁵⁵ Human Rights Watch. (2014) *Containment Plan: Bulgaria's Pushbacks and Detention of Syrian and Other Asylum Seekers and Migrants*. Chicago: Human Rights Watch; *Nbox.bg* „Арестуваха гранични полицаи, пукаха имигранти срещу пари“. 05.09.2015.

¹⁵⁶ BG-P1, BG-P3, BG-P4, BG-P5, BG-P6, BG-P7, BG-P8, BG-P9, BG-P10, BG-P11.

¹⁵⁷ BG-P32, BG-S1, BG-S2, BG-S3.

¹⁵⁸ BG-P32, BG-S1, BG-S2, BG-S3.

Мрежата, която обслужва даден маршрут, не може да получи парите си докато мигрантите не достигнат договорената точка. За разлика от контрабандата на стоки, където при залавянето на стоката, тя е изгубена завинаги, каналджиите имат възможност да опитват безкрайно много пъти. Не са рядкост случаите, когато един мигрант (плащаш малка или средна такса за съответната услуга) е залавян 5-6 пъти при опит да мине българо-турската граница и е връщан обратно в Турция. Тъй като разходите за неуспешните опити се поемат от ниските нива на каналджийската мрежа (водачите, шофьорите, хазяите) мигрантите могат да продължат с опитите си да пресекат границата, а комуникацията между мигранта и мрежата продължава като организаторите му предлагат нови и нови варианти. Каналджийската мрежа получава парите си само когато мигрантите потвърдят, че са достигнали договорената точка. От своя страна, мигрантите не могат да измамат мрежата, тъй като те трябва да направят плащанията си при достигането на всяка точка по пътя си, за да могат да преминат към следващата. Голямата мрежа, покриваща целия път от Турция до Западна Европа, не би допуснала да се разруши доверието, което е изградила, като позволи определена връзка във веригата да не изпълнява договореното. Според интервюирани участници в мрежите, „арабската банка“ (както те наричат Хавала) е основната причина да не се използва насилие.

Българските правоприлагащи служби правят различни опити да разрушат описания модел като връщат мигрантите максимално назад по пътя им. Например, ако основната точка за плащане на отсечката Турция – България е София, а мигрантите са заловени на границата със Сърбия или са върнати от Сърбия, те вече не се пращат както преди в софийските миграционни центрове, а биват връщани в центровете близо до турската граница или дори в Турция (когато мигрантите отказват да влязат в процедура за предоставяне на статут)¹⁵⁹. По този начин мигрантите са принудени да направят нови плащания, за да продължат пътя си до крайната дестинация, което води до риск за безкрайно увеличаване на цената за преминаване през България. Това, от своя страна, обезкуражава новите мигранти (чакащи в Турция) да изберат пътя през България.

Докато механизмът, чрез който Хавала оперира, е сходен в различните страни и по-старите български каналджийски мрежи също са използвали тази система, съществуват малко конкретни познания сред правоприлагащите органи за този вид платежни услуги¹⁶⁰. В ограничен брой случаи използването на такива услуги е било ефективно разследвано от българските институции¹⁶¹. През 2012 г. във връзка с незаконни банкови услуги, свързани с Хавала, е арестуван сирийски гражданин, за чийто бизнес партньор се твърди, че е участвал в каналджийски операции през пловдивската митница¹⁶². В доклада си за 2013 г. Специализираната административна дирекция „Финансово разузнаване“ на ДАНС отбелязва, че афганистанска

¹⁵⁹ BG-P32, BG-S1, BG-S2, BG-S3.

¹⁶⁰ BG-PR2.

¹⁶¹ BG-P10, BG-PR2.

¹⁶² Константинова, Г. и Иванова, П. „Задържаха сириец свързан с Хавала“ *Marica.bg*, 13.4.2014.

двойка, пребиваваща в България със статут на бежанци, в продължение на един месец е получила 180 предполагаеми плащания през системата Хавала от изпращачи в петнадесет различни държави¹⁶³.

1.2.4. Каналджийството и трафикът на хора: синергии и разлики

Има индикации, че кризата с мигрантите и бежанците е променила динамичните отношения между мрежите за трафик и каналджийство. Информацията от интервютата показва, че докато в периода 2001 – 2007 г. се наблюдава незначително сливане на каналите¹⁶⁴, повишеният миграционен натиск през последните години е довел до разделянето на двете престъпни дейности. Наблюдава се разклоняване, при което организирани престъпни групи се опитват да запазят дейностите по каналджийството и трафика на хора като отделни операции в рамките на мултикриминална мрежа, или двете дейности се извършват от напълно несвързани лица.

Утвърдените модели за набиране на хора за трафик с цел сексуални услуги се използват от местните мрежи, които са добре запознати със средата и съответните рискове. Момичетата и жените мигранти, които влизат в България, обикновено идват от традиционни и по-консервативни култури и досега не са регистрирани случаи на трафик на такива мигранти с цел сексуална експлоатация. Освен това в България няма регистрирани случаи на трафик на мигранти с цел трудова експлоатация. Това може да се обясни с желанието на повечето мигранти да продължат пътуването си до определена дестинация – обикновено страни от Западна и Северна Европа, като средната продължителност на престоя им в България е около една седмица¹⁶⁵. Тези транзитно преминаващи не търсят каквато и да е работа, а отношенията, които установяват, служат само за логистичните им цели.

Транспортирането на жертви при трафика на хора с цел сексуална или трудова експлоатация е описан като сравнително безпроблемна дейност (поради законното пътуване през граница на жертвите с автентични документи), което би било ненужно рисковано, ако незаконни мигранти бъдат транспортирани в същото превозно средство¹⁶⁶. Дори когато престъпниците са замесени в няколко незаконни дейности, изглежда предпочитаната стратегия е престъпните дейности да бъдат отделени.

Подобно на проблема, възпрепятстващ използването на споделен транспорт за незаконните мигранти и жертвите на трафика на хора, изглежда че няма взаимодействие и по отношение на други аспекти на трафика на хора и каналджийството. В Западна Европа българските трафиканти са придобили имоти (хотели/мотели, общежития,

¹⁶³ Държавна Агенция „Национална Сигурност“. *Годишен доклад за дейността на САД „Финансово разузнаване“ – ДАНС*. София: ДАНС, 2013.

¹⁶⁴ ВГ-Р1.

¹⁶⁵ ВГ-РМ1.

¹⁶⁶ ВГ-Р1, ВГ-Р2.

помещения под наем), където жертвите на трафик могат да работят и да живеят, докато са под контрола на мрежата¹⁶⁷. Има доказателства, че до 2007 г. тези имоти се използват и за настаняване на незаконни мигранти¹⁶⁸. В последно време обаче трафикантите не желаят да компрометират своята собственост с настаняване на незаконни мигранти. В резултат на това, преведените мигранти намират настаняване на друго място, обикновено в специализирани бежански центрове, както и при роднини.

Преглед на разследванията на каналджийските мрежи, които включват лица с история в сводничеството и/или транспортирането с цел трафик, разкрива, че повечето от тях са прекъснали връзките си с предишните си престъпни мрежи¹⁶⁹.

Въпреки това, редица престъпници, участващи в незаконно превеждане на хора през граница, са свързани и с мрежите за трафик на хора с цел проституция. Съществуват случаи на мултикриминални мрежи в Бургас¹⁷⁰, Сливен, Ямбол и Хасково, при които трафикът на хора е само една от извършваните престъпни дейности. Такива мрежи са проникнали в пазара за каналджийски услуги в разгара на миграционния натиск. Информацията от интервютата обаче силно подсказва, че каналджийските дейности са разработени в допълнение към вече създадените канали за трафик и не пречат на дейностите по трафик на хора. Черноморският курорт Слънчев бряг например работи като резервоар на жени, които са жертви на трафик към определени дестинации в Западна Европа. Анкетиранията в това проучване твърдят, че перспективите за високи печалби, които могат да се реализират при каналджийството, подтикваат организираните престъпни групи да се разклоняват и да формират изцяло отделени структури, занимаващи се с подпомагане на незаконната миграция. Организаторите на мрежата обикновено приемат условията на координаторите на целевите общности и се възползват от контактите, използвани и в други престъпни дейности на организираната престъпна група, като например корумпирани гранични служители. Въпреки това, дейностите по каналджийство и трафик на хора с цел експлоатация остават до голяма степен оперативно независими.

Информацията от интервютата сочи специализация и регионализиране на маршрутите на трафикантите от България към Западна и Северна Европа, което означава, че жените от едно населено място обикновено ще бъдат отведени до определена държава. Например момичетата и жените от района на Добрич често се трафикират по въздух до района на Осло в Норвегия.

Каналджийските мрежи, обслужващи маршрутите към скандинавските страни, са независими от трафикантите, опериращи в Добрич.

¹⁶⁷ Bezlov, T., Yordanova, M. and Stoynova N. (2016a) *Exploring Links between Corruption and Trafficking of Women: The Case of Bulgaria*. Sofia: CSD.

¹⁶⁸ BG-M1, BG-P1.

¹⁶⁹ BG-P20.

¹⁷⁰ Един от примерите е бургаският наркобарон (виж Случай 3), който контролира и пазара на проституцията в българския черноморски курорт Слънчев бряг.

Скандинавските страни като дестинация за незаконно превеждане на мигранти обикновено изискват най-много ресурси и сложна организация. Първоначалният участък от пътуването от Турция до Германия обикновено е уреден. Следва ново споразумение за пътуването от Германия до скандинавските страни. Проучването показва, че български каналджийски мрежи оперират по маршрута Турция – Германия, но няма данни за български мрежи, предоставящи услугите си директно на скандинавските страни.

1.3. ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА КАНАЛДЖИЙСТВОТО

1.3.1. Подходът на правоохранителните органи

Както беше подробно обяснено в предишния раздел, кризата с мигрантите доведе до разширяване на съществуващите каналджийски мрежи и до появата на нови такива. В началото на кризата се наблюдава включването на опортюнистични участници заедно с традиционните престъпни мрежи. Въпреки това, приходите, които биха могли да се генерират, все повече обуславят включването на организирани престъпни групи и участници с опит в други незаконни дейности, докато засилените мерки за противодействие от страна правоохранителните органи водят до еволюцията и професионализирането на каналджийските операции. Предвид тясната връзка между каналджийските мрежи и организирани престъпни групи, по-общите предизвикателства, срещани от институциите в борбата с организираната престъпност, също влияят на противодействието на организираното каналджийство.

Редица правоприлагачи, административни и аналитични правителствени органи имат прерогативи и спомагателни функции в борбата с организираната престъпност в България. Много от специализираните институции обаче, на които е възложено да се борят с това явление, са създадени неотдавна под натиска на ЕС и често липсва предварителен анализ на естеството и степента на заплахите и предизвикателствата, и произтичащите от тях институционални нужди¹⁷¹. Вместо това, създаването на нови звена твърде често е мотивирано от желание за отчитане на дейност или трупане на политически активи, а не от реални нужди. Впоследствие някои от новосъздадените органи претърпяват промени по отношение на техния мандат и структура. В резултат на това борбата срещу организираната престъпност, включително и след влизането на страната в ЕС, е белязана от периодични неуспехи и некоординирани действия. Освен това, има доказателства за политическа намеса в работата на специализираните държавни институции¹⁷².

¹⁷¹ Виж *Оценка на заплахите от тежката и организираната престъпност 2010 – 2011*. София: Център за изследване на демокрацията, 2012.

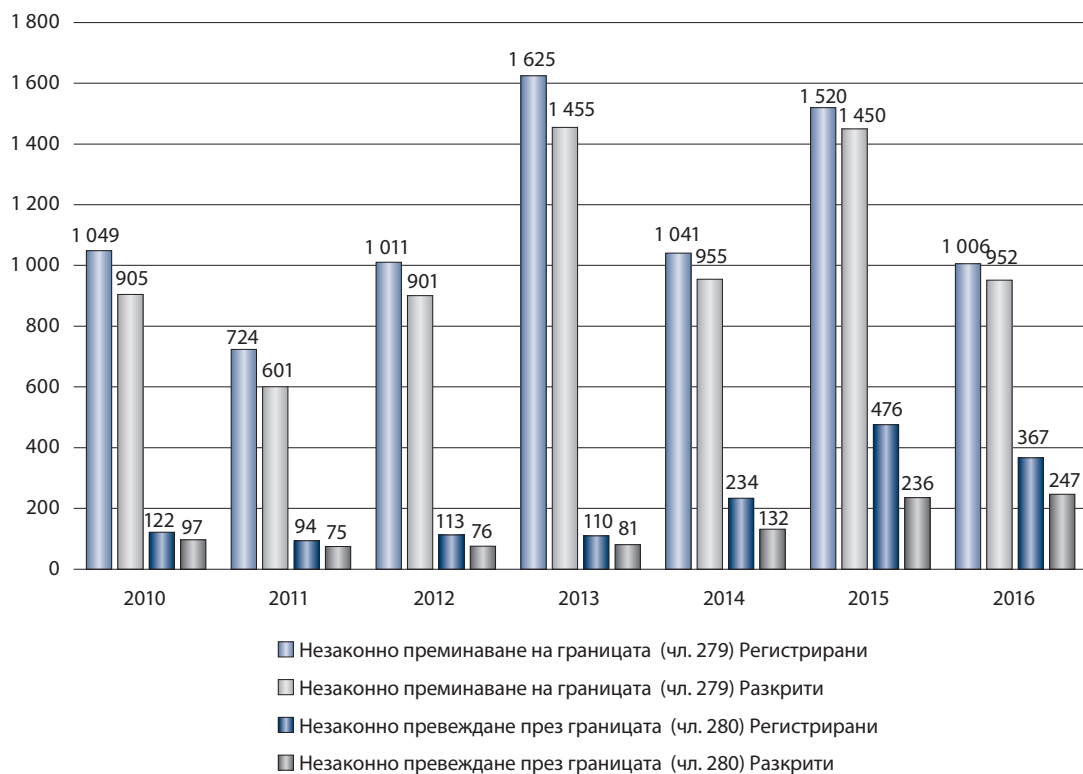
¹⁷² Di Nicola, Gounev et al. (2015) *Study on paving the way for future policy initiatives in the field of fight against organised crime: the effectiveness of specific criminal law measures targeting organised crime*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Липсата на координиран и основан на анализи подход е още по-очевидна в борбата с незаконното превеждане на мигранти през граница. Докато каналджийството се разви бързо като сериозен престъпен пазар, отговорът на правоохранителните органи се забави и противодействието на този вид престъпление не беше достатъчно приоритизирано. В резултат на това, полицията и прокуратурата се сблъскаха с редица практически трудности при разследването на каналджийските мрежи, включително предизвикателства, свързани с правната рамка, наличието и ефективността на разгръщане на необходимите ресурси, пропуски в правомощията на институциите и преструктуриране, както и променящия се характер на самото престъпление.

Както е показано във Фигура 2, увеличението в броя на регистрираните незаконни преминавания на границите през 2013 г. и високият

ФИГУРА 2. РЕГИСТРИРАНИ И РАЗКРИТИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ: НЕЗАКОННО ПРЕМИНАВАНЕ НА ГРАНИЦАТА (ЧЛ. 279) СРЕЩУ НЕЗАКОННО ПРЕВЕЖДАНЕ ПРЕЗ ГРАНИЦАТА (КАНАЛДЖИЙСТВО) (ЧЛ. 280) В БЪЛГАРИЯ¹⁷³

Източник: Министерство на вътрешните работи.

¹⁷³ Прави впечатление, че въпреки сериозното нарастване на задържаните на вход, изход, както и във вътрешността на страната по времето на кризата (както е показано в Таблица 2), увеличението на регистрираните случаи на незаконно преминаване на границата по чл. 279 е сравнително незначително. Това би могло да се дължи на метода на регистрация (брой случаи вместо брой хора), както и на евентуално пропускане на регистрацията по чл. 279 поради големия брой мигранти.

брой през 2014 г. и 2015 г. не е съпроводено с едновременно увеличаване на разследванията за каналджийство. Престъпления, регистрирани по чл. 280 от НК, започват да се трупат едва през 2014 и 2015 г., но техният брой остава много по-нисък в сравнение с мащаба на незаконния миграционен поток, преминаващ през страната в този период. Със засилването на кризата през 2014 г. и 2015 г., процентът на разкритите случаи намалява до около 50 % от около 70 % през предходните две години, вероятно поради мащаба на миграционния натиск и претоварването на компетентните институции. През 2016 г. се наблюдава увеличение в процента на разкритите случаи, въпреки че това също съвпада с намаляващия миграционен натиск. Ако приемем, че голяма част от незаконния миграционен поток обикновено се подпомага от каналджийските мрежи, противодействието срещу тях изглежда не е било достатъчно приоритизирано в работата на полицията и прокурорите.

Макар че редица правоприлагащи органи, които преди не бяха ангажирани в борбата с незаконното превеждане на хора през граница, получиха такива правомощия, се наблюдава известно забавяне в реакцията на институциите. Специалните звена за борба с незаконната миграция и каналджийство в Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ (ГДБОП) и Главна дирекция „Национална полиция“ (ГДНП) започнаха работа със значително закъснение, докато Гранична полиция не разполага с достатъчно правомощия за противодействие на това престъпление.

Доскоро откриването и разследването на подпомагането на незаконната миграция попадеше предимно в мандата на **Главна дирекция „Гранична полиция“** (ГДГП). Правомощията ѝ обаче се простират в радиус до тридесет километра от границата, което означава, че престъпленията, свързани с придвижването на незаконни мигранти на територията на страната или тяхното пребиваване извън тази зона, попадат извън нейния обсег. В резултат на това ограничение, ГДГП инициира работна група, за да предложи изменения в Закона за МВР за разширяване на компетенциите си¹⁷⁴.

След нарастването на каналджийските операции и тяхната професионализация, се наблюдава включването и на други правоохранителни институции в противодействието на тази престъпна дейност. **ГДБОП** е основният правоохранителен орган, натоварен с разследване и противодействие на организираната престъпност. През 2013 г., когато каналджийството започна да нараства поради засилващия се поток незаконни мигранти, бе взето противоречивото политическо решение ГДБОП да стане част от Държавната агенция за национална сигурност (ДАНС). Реорганизацията бе отменена през 2014 г., но все пак значително възпрепятства работата по разследването на случаи на организирана престъпност точно в момента, когато кризата с мигрантите набра скорост¹⁷⁵. Едва през

¹⁷⁴ ВГ-Р6, ВГ-Р7. Резултатът от тази инициатива не е ясен.

¹⁷⁵ Специализиран наказателен съд. Доклад за дейността на Специализирания наказателен съд през 2015 година. София: СпНС, 2016.

2016 г. борбата с незаконната миграция (в т.ч. каналджийството) бе добавена като приоритетна линия в работата на ГДБОП, доколкото тя е свързана с дейността на организирани престъпни групи¹⁷⁶. Специализираният сектор на ГДБОП за борба с каналджийството пък започна да функционира през пролетта на 2017 г.¹⁷⁷, когато потокът от незаконни мигранти намаля значително.

Другите полицейски органи с компетенции в противодействието на незаконната миграция и нейното подпомагане, също нямаха специализирани звена в самия пик на кризата. Когато престъпления, свързани с незаконно пребиваване или преминаване бъдат извършени или установени на територията на страната, те попадат и в компетенцията на ГДНП. През 2015 г. беше създаден нов сектор „Престъпления, свързани с незаконно пребиваване или преминаване на чужденци в страната“¹⁷⁸ към отдел „Криминална полиция“ на ГДНП, съсредоточен върху противодействието на деянието по чл. 281, а именно противозаконно подпомагане на чужденец да пребивава или да преминава в страната с цел набавяне на материална облага. Той обаче започна работа едва през 2016 г., което означава, че специализираните отдели, създадени в областните дирекции в София, Хасково и Бургас, също стартират със закъснение. Докато правоприлагащите органи в граничните райони натрупват известен експертен опит по отношение на незаконното превеждане на мигранти¹⁷⁹, институциите в много региони на страната като цяло до този момент не са се занимавали с това престъпление.

Увеличаването на броя на правоприлагащите органи с правомощия в разследването на каналджийството доведе и до проблеми. Докато различните органи в полицията си сътрудничат в рамките на своята компетентност, има и случаи, в които работата се дублира или дори се възпрепятства от участието на повече страни¹⁸⁰, всяка със своите собствени практики и институционална култура. Такъв пример е подаването до Специализираната прокуратура (СП) на информация за едни и същи лица от различни правоохранителни органи¹⁸¹. Единната информационна система за борба с престъпността изглежда функционира само от страна на прокуратурата¹⁸² и позволява кръстосани проверки на информацията след като лицата бъдат регистрирани като обвиняеми¹⁸³.

¹⁷⁶ Недева, М. „ГДБОП с искане за правомощия по линия на трафика на емигранти“ *Dnes.bg*, 15.9.2016; Министерство на вътрешните работи. *Отговор на Министъра на вътрешните работи Румяна Бъчварова чрез Председателя на Народното събрание Цецка Цачева на запитване от г-н Красимир Богданов, народен представител*. София: МВР, 23.12.2016.

¹⁷⁷ ВГ-Р1, ВГ-Р2.

¹⁷⁸ Министерство на вътрешните работи. *Отговор на Министъра на вътрешните работи Румяна Бъчварова чрез Председателя на Народното събрание Цецка Цачева на запитване от г-н Красимир Богданов, народен представител*. София: МВР, 23.12.2016.

¹⁷⁹ ВГ-Р25, ВГ-Р17, ВГ-Р26, ВГ-Р27.

¹⁸⁰ ВГ-Р3, ВГ-Р4, ВГ-Р5.

¹⁸¹ ВГ-Р2.

¹⁸² Дачкова, Д. „Европроектите на съдебната власт – много пари и съмнителен ефект“ *Segabg.com*, 16.3.2016.

¹⁸³ ВГ-Р2.

За засилване на междуинституционалното сътрудничество в противодействието на каналджийството, през август 2016 г. се създаде **Координационен център за борба с незаконната миграция**, включващ представители на ГДПП, ГДНП, Дирекция „Миграция“, Столичната дирекция на вътрешните работи и други компетентни институции¹⁸⁴. Отзивите за неговата ефективност обаче са смесени, а според някои от анкетирания не успява да изпълни функциите си поради продължаващото нежелание за споделяне на оперативна информация¹⁸⁵. От друга страна, според някои служители на правоохранителните органи проблемът е, че споделянето на информация не води до съответните управленски решения¹⁸⁶. Положителните аспекти, отбелязани от анкетирания, включват разпространението от Центъра на списък с имената на лица, заподозрени в каналджийство, които да бъдат наблюдавани от Гранична полиция¹⁸⁷.

Друг проблем е недостигът на човешки ресурси в правоприлагащите органи, особено в пограничните региони¹⁸⁸. Пред подобни проблеми са изправени и прокуратурата, и съдилищата в районите със струпване на случаи на незаконна миграция и каналджийство, претоварвайки недостатъчния брой прокурори и съдии¹⁸⁹.

Въпросите, свързани с ефективността на мерките за наблюдение и поддържането на интегрираната система за наблюдение на границите, също имат значение за задържането на каналджиите и групите мигранти по границата, както и за разкриването на незаконно превеждане. Граничната ограда често става обект на похищения или е преодолявана чрез използването на стълби в райони без или с неизправно оборудване за наблюдение. Обикновено такива участъци се охраняват чрез разполагането на допълнителни патрули, което пък отваря възможности за каналджиите да се опитват да корумпират гранични полицаи.

Както при организираната престъпност, дългогодишният проблем с корупцията не е обект на съгласувани, целенасочени и основани на доказателства усилия за противодействие¹⁹⁰. Същевременно, справянето с корупцията, улесняваща каналджийството, е решаващ елемент от ефективното противодействие на мрежите за незаконно превеждане на хора през граница. Предишни анализи на разпространението на корупционни практики сред агенциите за граничен контрол в ЕС идентифицират редица определящи фактори, като равнището на корупционния натиск и възможностите за корупция, специфичните функции и правомощия на съответните гранични органи, типа на границите,

¹⁸⁴ Министерство на вътрешните работи. *Отговор на Министъра на вътрешните работи Румяна Бъчварова чрез Председателя на Народното събрание Цеца Цачева на запитване от г-н Красимир Богданов, народен представител*. София: МВР, 23.12.2016.

¹⁸⁵ BG-P3, BG-P4, BG-P5, BG-P6, BG-P7, BG-P8.

¹⁸⁶ BG-P11.

¹⁸⁷ BG-P22.

¹⁸⁸ BG-P13, BG-26, BG-P27.

¹⁸⁹ *News.bg* „Подкрепления за съдилищата по границата, иска Цацаров“. 21.6.2016 г.

¹⁹⁰ Gounev, P. and Bezlov, T. (2010) *Examining the Links between Organised Crime and Corruption*. Sofia: CSD.

превантивните, възпиращи и наказателни мерки срещу корупцията в полицията, и не на последно място – факторът доходи и заплати¹⁹¹.

Безпрецедентният поток от незаконно преминаващи през последните няколко години без съмнение създаде значителен корупционен натиск и нови възможности за корумпиране на граничните полицаи и другите служители на правоприлагащите органи. Предишни анализи показват, че съществуват специфични тактики и механизми за корупция, използвани от престъпниците в зависимост от бариерите, с които се сблъскват при извършването на незаконните си дейности¹⁹². Настоящото проучване демонстрира, че корупцията, свързана с каналджийство, обикновено включва плащане за улесняване на безпрепятственото незаконно преминаване на границата и по-рядко за възпрепятстване на ефективното наказателно преследване, какъвто е случаят с други традиционни организирани престъпни дейности като трафика на хора¹⁹³.

Дирекция „Вътрешна сигурност“ на МВР, която отговаря за превенцията, разкриването и разследването на незаконни дейности, извършени от служители на МВР, отбелязва значително увеличение в разследванията срещу полицаи, участващи в каналджийски мрежи или в корупция, улесняваща каналджийските операции, като по време на кризата 20 – 30 % от ресурсите ѝ са посветени на борбата с това явление¹⁹⁴.

Същевременно, редица външни фактори имат косвено въздействие върху отслабването на корупционния натиск по границата, като най-важното е намаляването на самия миграционен поток. Увеличаването на дела на афганистански граждани в общия мигрантски поток, които се считат за група с по-ниски финансови възможности, вероятно също изиграва роля, както и затягането на политиките за гранична сигурност на съседни на България страни и разполагането на гранични служители на Фронтекс на българо-турската граница.

1.3.2. Законодателна рамка

Българското законодателство криминализира редица дейности, свързани с каналджийството. Двете основни разпоредби, които касаят това престъпление, са чл. 280 и чл. 281 от НК.

Наказателният кодекс бе изменен през 2015 г., като бяха криминализирани допълнителни деяния, свързани с каналджийството и бяха наложени по-строги санкции. Най-важните промени включват десе-

¹⁹¹ Gounev, P., Dzhhekova R. and Bezlov, T. (2012) *Anti-corruption Measures in EU Border Control*. Sofia: CSD.

¹⁹² Bezlov, T., Yordanova, M. and Stoyanova N. (2016a) *Exploring Links between Corruption and Trafficking of Women: The Case of Bulgaria*. Sofia: CSD; Bezlov, T., Yordanova, M. and Stoyanova N. (2016b) *Analytical Report of Interview Findings: Corruption and Trafficking in Women*. Sofia: CSD.

¹⁹³ Rusev, A. (2013). *Human Trafficking, Border Security and Related Corruption in the EU*. Geneva: Center for the Democratic Control of Armed Forces.

¹⁹⁴ BG-P3, BG-P4, BG-P5.

Чл. 280, ал. (1) предвижда наказание лишаване от свобода от една до шест години и глоба между 5 000 и 20 000 лв. за лице, което „преведе през границата на страната отделни лица или групи от хора без разрешение на надлежните органи на властта или макар с разрешение, но не през определените за това места”. **Чл. 280, ал. (2)** определя по-строго наказание, а именно лишаване от свобода от една до десет години и глоба от 10 000 до 30 000 лв. при наличие на следните утежняващи обстоятелства: **т. 1.** преведеното лице не е навършило 16-годишна възраст; **т. 2.** превеждането е станало без знанието на лицето; **т. 3.** преведеният през границата не е български гражданин; **т. 4.** използвано е моторно, въздухоплавателно или друго транспортно средство; **т. 5.** превеждането е организирано от група или организация; **т. 6.** превеждането е извършено по начин, опасен за живота на преведените лица. **Чл. 280, ал. (3)** предвижда наказание от три до дванадесет години лишаване от свобода, глоба от 10 000 до 30 000 лв. и конфискация на част или на цялото имущество на дееца, когато деянието е извършено с участието на длъжностно лице, което се е възползвало от служебното си положение. **Чл. 280, ал. (4)** предвижда конфискация на превозни средства по ал. 2, т. 4, когато те са собственост на извършителя или са били предоставени доброволно.

Чл. 281, ал. (1) гласи, че който с цел да набави за себе си или за друго имотна облага противозаконно подпомага чужденец да пребивава или преминава в страната в нарушение на закона, се наказва с лишаване от свобода до пет години и с глоба от 3 000 до 10 000 лв. **Чл. 281, ал. (2)** определя подобни утежняващи обстоятелства на предвидените в чл. 280, ал. (2) с три разлики: по чл. 281, ал. (2) наказанието се увеличава също когато подпомагането е извършено по отношение на повече от едно лице, а националността и незнанието на незаконно преминаващото лице не са взети предвид като утежняващи обстоятелства. При наличие на утежняващи обстоятелства, наказанието по чл. 281 ал. (2) е от една до шест години и глоба от 5 000 до 20 000 лв. **Чл. 281, ал. (3)** предвижда конфискация на превозни средства, когато те са собственост на извършителя или са били предоставени доброволно.

тократно увеличение на глобите по чл. 280 и добавяне на лишаване от свобода към глобата, предвидена по чл. 281. Може би най-значимата промяна бе, че превозването на незаконни мигранти е криминализирано по чл. 281.

Освен това, и в двата члена е включено като утежняващо обстоятелство организирането на незаконно превеждане на хора през граница от група или организация. Това наложи изменение на **чл. 411а** от *Наказателно-процесуалния кодекс* (НПК), който определя юрисдикцията на Специализирания наказателен съд (СпНС) и на Специализираната прокуратура (СП), които са компетентните органи, разглеждащи дела за престъпленията, свързани с организираната престъпност. СпНС и СП имат юрисдикция по всички дела, свързани с организирана престъпна група, извършваща престъпления по чл. 280 и 281. Въпреки това, когато организираният характер се разглежда като утежняващо обстоятелство, юрисдикцията трябва да им бъде изрично предоставена. Поради тази причина, НПК бе изменен, за да позволи на СпНС и СП да разглеждат делата по чл. 280, ал. 2, т. 5. Въпреки това, идентичната разпоредба на чл. 281, ал. 2, т. 1 остава под юрисдикцията на регионалните прокуратури, което се счита от източници като пропуск¹⁹⁵.

¹⁹⁵ BG-PR1, BG-PR2.

Увеличеният брой и професионализирането на извършителите и групите доведе и до по-честата употреба на чл. 321 (ръководене и участие в организирана престъпна група) в преследването на деяния, свързани с каналджийството.

Чл. 321, ал. (1) и (2) криминализира образуването, ръководството и участието в организирана престъпна група. В **чл. 321, ал. (3)** се посочват редица престъпления (включително превеждането на хора през границата)¹⁹⁶, за които се предвижда по-голямо наказание, когато тяхното извършване е користната цел на групата: от пет до петнадесет години за образуване и ръководене и от три до десет години за участие. **Чл. 321а, ал. (1)** криминализира „участието в ръководството на организация или група, която чрез използване на сила или внушаване на страх сключва сделки или извлича облаги“, като наказанието е лишаване от свобода от три до осем години, а **чл. 321а, ал. (2)** криминализира участието в такава група с наказание до пет години лишаване от свобода.

1.3.3. Наказателно преследване и съдебна практика

Мащабът и международният характер на каналджийството са нови явления за България, които усложняват допълнително вече съществуващите проблеми с преследването на организираната престъпност. Правоприлагащите органи и съдебната система са изправени пред редица предизвикателства, свързани със събирането на годни доказателства (поради тактиките, използвани от каналджиите за възпрепятстване на наказателното преследване, както и промените в приложимите способности за събирането на доказателства), тълкуването на правните разпоредби относно каналджийството и организираната престъпност, отнасянето на съответните случаи към отговорните органи и несъответствията в съдебната практика.

Основното предизвикателство, пред което са изправени правоприлагащите органи и което се среща при всички разследвания по съответните състави на НК (включително чл. 321 за ОПГ), е трудността да се мотивират незаконните мигранти и задържаните извършители да споделят информация с правоприлагащите органи. Това е най-проблематично по отношение на престъпленията, при които има малко други доказателства и свидетелските показания са от основно значение за случая (с изключение на по-малките и по-дълги разследвания)¹⁹⁷. Съпътстващо предизвикателство е комуникацията с незаконните мигранти и чуждестранните извършители поради недостига на преводачи¹⁹⁸, което възпрепятства и превода на доказателствените материали¹⁹⁹.

¹⁹⁶ Членове 142, 142а, 143а, 243, 244, 253, 280, 337, 339 (1-4), 354а (1 и 2), 354б (1-4).

¹⁹⁷ BG-P8, BG-PR1. Например, в чл. 281, елементът „имотна облага“ е необходима характеристика. Въпреки това, както отбелязват много от анкетираните, финансовият аспект се доказва много трудно, доколкото при залавянето нито незаконните мигранти, нито извършителите носят пари, тъй като плащането обикновено се урежда по-късно.

¹⁹⁸ BG-P6, BG-P7.

¹⁹⁹ BG-P6, BG-P7.

Дори когато извършителите имат желание да свидетелстват, каналджийските мрежи използват редица стратегии за минимизиране на риска, както е описано в раздел 1.2.1. Предвид това, правоприлагащите органи считат залавянето и осъждането на каналджии за други престъпления, несвързани с незаконно превеждане, поне за частичен успех²⁰⁰.

Някои от анкетираните посочват други проблеми, свързани със събирането на доказателства. Двата типа специални разузнавателни средства (СРС), които най-често се използват от правоприлагащите органи при разследване на каналджийство, са подслушването и наблюдението²⁰¹. Що се отнася до разследването на организирани престъпни групи, занимаващи се с това престъпление, използването на СРС-та се счита за ключов метод за събиране на доказателства²⁰². Въпреки това, през последните няколко години редица публични скандали, свързани с незаконното подслушване, доведоха до промени в правилата за тяхното прилагане, рязък спад в тяхното използване²⁰³ и сериозно влошаване на общественото мнение относно тези способности. Някои от интервюираните представители на правоприлагащите органи посочиха този негативен обществен имидж и чувствителността на някои съдии при разрешаването на СРС като проблематични за тяхната работа²⁰⁴. През 2015 г. се промени и режима за получаване на данни по Закона за електронните съобщения (ЗЕС), като по настоящем е необходимо разрешение от съда за всеки орган, който ги е поискал, включително за правоприлагащите органи и разузнавателните служби. Според някои от респондентите няма механизми за приоритизиране на исканията по ЗЕС и евентуални забавяния от страна на съда могат да възпрепятстват разследвания, при които бързата реакция е от изключително значение²⁰⁵. Има съществени различия при одобрението на СРС и искания за данни по ЗЕС, в зависимост от окръга и от компетентния съд²⁰⁶.

Все пак използването на повече СРС не е гаранция за успех. Все още правоприлагащите органи не разполагат с необходимите ресурси за извличане на данни от мобилни приложения, широко използвани от престъпните мрежи, дори когато устройствата бъдат конфискувани²⁰⁷. Дори и в случаи, когато комуникацията между извършители се осъ-

---

²⁰⁰ ВГ-Р18, ВГ-Р19.

²⁰¹ ВГ-РР1.

²⁰² ВГ-РР2.

²⁰³ Броят на лицата, спрямо които се прилагат СРС, намалява почти четирикратно спрямо пика през 2011 г., когато СРТ бяха използвани за 8,184 лица, до 2,794 през 2016 г. Национално бюро за контрол на специалните разузнавателни средства. Доклад на националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства за извършената дейност през 2016. София: НБКРС, 2017.

²⁰⁴ ВГ-9, ВГ-Р10, ВГ-18, ВГ-Р19.

²⁰⁵ ВГ-9, ВГ-Р10. Въпреки че промяна в ЗЕС позволява спешно решение на съда по заявление да бъде представено в срок от 24 часа, правните основания за такъв срок се ограничават до тероризъм и някои свързани с него тежки престъпления.

²⁰⁶ Спадът на разрешенията по отношение на СРТ и по ЗЕС е най-подчертан в Софийски градски съд. Доклад за дейността на отдел „Защита на класифицираната информация“ по ЗСРС и ЗЕС за 2015 и 2016 година на Софийски градски съд. София: СГС, 2017.

²⁰⁷ ВГ-Р21.

ществява чрез подслушвани телефони, често се използват неясни изрази, които не са годин доказателствен материал²⁰⁸.

Други проблеми включват относителната липса на добре координирани широкомащабни разследвания, тъкуването на приложимите членове на НК и комуникацията между съответните компетентни прокуратури, което води до малко приключени случаи за организирани престъпни групи, заминаващи се с каналджийство.

Докато анализът, направен в раздел 1.1. показва, че особено в по-късните години на кризата каналджийските операции имат характера на организирана престъпност и включват извършители, занимаващи се и с други престъпни дейности, броят на делата за организирани престъпни групи за този тип престъпление е нисък. За съществуването на организирана престъпна група, за разлика от обикновено съучастие, решаващо е доказването на времеви и количествени фактори²⁰⁹ – организираната престъпна група трябва да бъде трайна и да бъде създадена, за да извърши повече от едно престъпление. Тези критерии означават, че когато полицията действа по информация за каналджийство, залавянето на заподозрените обикновено трябва да бъде отложено докато се съберат повече доказателства. Но поради ниската степен на приоритетност на по-мащабните разследвания, някои районни полицейски служби често действат незабавно по сигнали, като по този начин гарантират, че извършителите и незаконните мигранти няма да излязат извън тяхната юрисдикция²¹⁰. Впоследствие се оказва, че районните полицейските управления често извършват разследвания, без да се фокусират върху по-голямата организация²¹¹.

Липсата на приоритизиране на широкомащабни разследвания се отразява и на прокуратурата. Районните прокуратури, като местната полиция, могат да предпочетат да държат делата в рамките на своята юрисдикция и предвид липсата на достатъчно събрани доказателства, нямат стимул да изпратят делото на Специализираната прокуратура. Дори когато има желание да се съобщи за делата на СП, някои от интервюираните изразиха мнение, че СП предпочита да не приема случаи, при които участието на организирани престъпни групи е спорно. Това вероятно е свързано с факта, че специализираните съдебни институции са претоварени²¹². Въпреки всичко, подобна практика е проблематична, тъй като се споменават примери, при които честите откази от страна на СП кара прокурорите изцяло да прекратят сезирането и да разглеждат делата, в които има индикации за организация, като съучастничество²¹³.

²⁰⁸ BG-PR1.

²⁰⁹ Шекерджиев, К. *Анализ на практиката на съдилищата по дела за престъпления, свързани с организираната престъпност по чл. 321 НК и чл. 321А.*

²¹⁰ BG-PR5.

²¹¹ BG-PR4.

²¹² Проблемът с недостига на прокурори в Специализираната прокуратура продължава и понастоящем и води до натрупване на множество дела при наличните прокурори. (Прокуратура на Република България. *Доклад за прилагането на закона и дейността на прокуратурата и на разследващите органи през 2016.* София: ПРБ, 2017).

²¹³ BG-PR3, BG-PR4.

Международният характер на каналджийските операции също усложнява провеждането на по-мощни разследвания в България²¹⁴. Този проблем обаче изглежда се наблюдава в целия ЕС – броят на съвместните екипи за разследване, създадени за борбата с каналджийството, остава постоянен през 2014 г. и 2015 г., въпреки почти двойното увеличение на случаите²¹⁵.

Дори когато правоприлагащите органи предприемат по-мощни разследвания, доказването на организираната престъпна дейност се усложнява от редица фактори. Част от проблема се крие в съответните разпоредби на *Наказателния кодекс*. Въпреки множеството анализи за тълкуването и прилагането на правните норми относно организираната престъпност, това остава проблематично²¹⁶.

За жалост не е ясно колко организирани престъпни групи, занимаващи се с каналджийска дейност, са били обект на съдебно преследване, тъй като СпНС не събира отделни данни според вторичните престъпления, извършени от организирани престъпни групи. Проверка в базата данни на Висшия съдебен съвет, идентифицира седем дела за организирани престъпни групи, занимаващи се с каналджийство за периода 2012 – 2017 г.²¹⁷ От тях шест са приключили със споразумение, което показва ясно предпочитание към този метод за приключване на делата, в сравнение с продължителен и труден процес. Наложените наказания също са сравнително леки, като само трима от общо 31 извършители са получили ефективни присъди. Предвид 523-те приключени дела по чл. 321 за същия период²¹⁸, делата за ОПГ, занимаващи се с каналджийство са много малък дял. Дори и като се има предвид, че вероятно не всички подобни случаи са включени в базата данни на Висшия съдебен съвет²¹⁹, малкият

²¹⁴ BG-PR2.

²¹⁵ Eurojust. (2015) *Eurojust Annual Report 2015*. The Hague: Eurojust.

²¹⁶ BG-PR2. Проблемите по отношение на членове от НК, касаещи организираната престъпност, са многобройни. НК включва три трудни за разграничаване типа престъпно асоцииране (обикновена престъпна група, престъпна организация и организирана престъпна група). Използването на термините не е последователно, като някои членове реферират само към ОПГ, а други като 280 и 281 към група или организация. Освен това дефиницията за ОПГ позволява твърде много престъпления да се разглеждат от Специализираната прокуратура и Специализирания наказателен съд. Както е отбелязано в анализ на първата половина година от работата на Специализираната прокуратура: „Количественият критерий, който законодателят е избрал за определянето на организирана престъпна група, позволява насочването към Специализираната прокуратура на случаи, включващи съгласувани форми на престъпна дейност, които не отговарят на поставените цели и мисия на Специализираната прокуратура (Прокуратура на Република България. (2012 г.) *Резюме от социологическо проучване в рамките на проекта „Укрепване капацитета на Прокуратурата на Република България при изграждане на Специализирани структури за противодействие на организираната престъпност и свързаните с нея престъпления“*. София: ПРБ). За по-задълбочен анализ на правната рамка по отношение на организираната престъпност и свързаните с нея предизвикателства, виж ЦИД. (2012b) *Противодействие на организираната престъпност в България: Проучване на правната рамка*. София: ЦИД.

²¹⁷ Тъй като не се знае дали всички дела на СпНС са въведени в тази база данни, тази проверка не претендира за изчерпателност за делата за организирани престъпни групи, участващи в каналджийска дейност.

²¹⁸ Данни на Висшия съдебен съвет.

²¹⁹ Приключените случаи, в които организираната престъпна дейност се разглежда като утежняващо обстоятелство за престъплението (случаи по чл. 280, ал. 2, т. 5), са представени отделно в данните на СпНС – те са 11 за периода 2012 – 2017 г., като шест от тях са идентифицирани в търсенето в базата данни, което предполага над 50 % процент на публикуване в базата данни на Висшия съдебен съвет.

брой идентифицирани дела все пак предполага, че има трудности при доказването на дейността на организирани престъпни групи, занимаващи се с каналджийство. Възможно е обаче забавянето в реакцията на правоприлагащите органи да се прояви отчетливо и във фазата на съдебното производство и да доведе до забавяне в натрупването на приключени дела за организирани престъпни групи за каналджийство²²⁰.

Въпреки че преди мигрантската криза двата члена (280 и 281) рядко са били прилагани, освен в пограничните райони, и се описват като „екзотични“²²¹ и непознати за прокурорите, между 2012 и 2014 г. е отчетен почти двоен скок в приложението на чл. 280 (виж Фигура 2). Чл. 281 обаче е рядко приложен преди изменението в НК, криминализиращо транспортирането на незаконни мигранти. Към тази липса на практика се подхожда по различен начин от прокурорите, които не са запознати със съответните членове, като някои се опитват да установят тълкуването на закона от страна на съда по метода на проби и грешки²²². Въпреки това има предпочитание към прилагането на разпоредби, с които прокурорите имат опит и съответно по-добър шанс за успех в съда.

Увеличението на случаите по чл. 281 от НК през 2015 г. и 2016 г. изглежда потвърждава твърденията на респондентите, че **най-често се преследва транспортирането на незаконни мигранти**, и най-често се задържат шофьорите²²³. Докато настъпяването на незаконни мигранти е забранено още преди 2015 г. и е широко разпространено от началото на кризата, изглежда то не е било активно преследвано, тъй като практически няма приключени дела по чл. 281 преди 2015 г.²²⁴ (виж Таблица 3).

Районните съдилища и прокуратури също са изправени пред предизвикателства по отношение наказателното преследване на каналджийството. Няма образувани дела по чл. 281, ал. 2, т. 2, според която участието в незаконно превеждане, организирано от група или организация, е утежняващо обстоятелство. Както е обяснено в раздел 1.3.2., компетентността по тази точка остава при районните прокуратури и съдилища. Приложението ѝ обаче се усложнява от факта, че районните прокуратури срещат трудности при разграничаването между двата вида престъпни организации и доказването на тяхното участие. По-важно обаче е, че прокурорите поставят под съмнение добавената стойност на доказването, че каналджийството е „организирано от група или организация“²²⁵ поради факта, че санкцията

²²⁰ Според Специализираната прокуратура 18 % от 554-те досъдебни производства под надзор през 2016 г. са за организираната престъпна група за каналджийство по чл. 321 във връзка с чл. 280 (Специализирана прокуратура. Доклад за дейността на Специализираната прокуратура през 2016 г. София: ПРБ, 2017).

²²¹ BG-PR1.

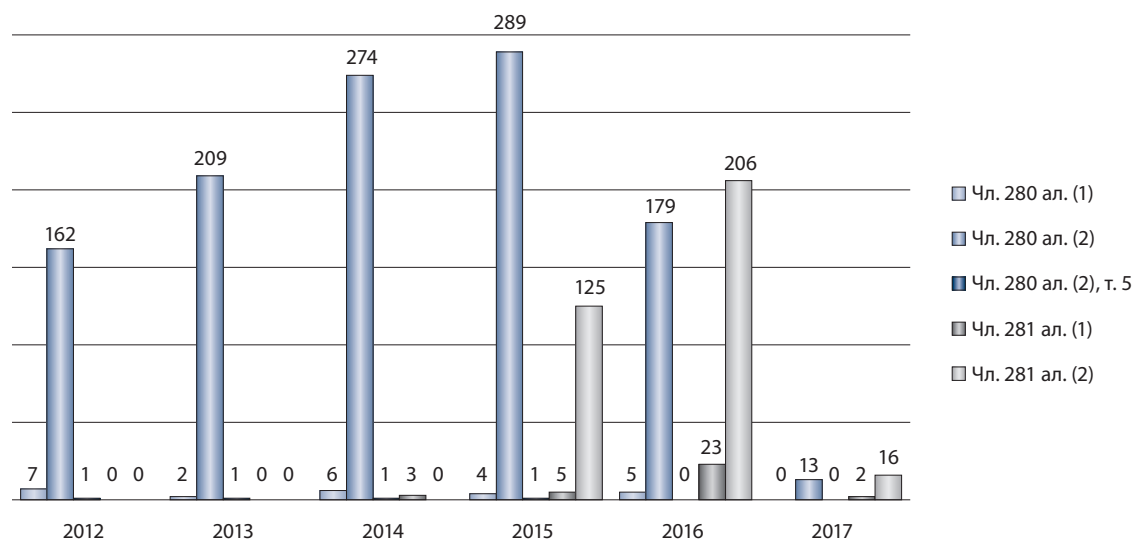
²²² BG-PR3.

²²³ BG-PR1, BG-PR6.

²²⁴ Може да се твърди, че делата са могли да бъдат започнати през 2012 – 2014 г. и да бъдат приключени през 2014 и 2015 г. Но данните на Висшия съдебен съвет показват, че съдилищата са се произнасяли по много малко такива случаи в периода 2012 – 2014 г.

²²⁵ BG-PR6.

ФИГУРА 3. ОБВИНИТЕЛНИ АКТОВЕ ПО ЧЛ. 280 И ЧЛ. 281 ОТ НК

Източник: Прокуратура на Република България.

ТАБЛИЦА 3. ПРИКЛЮЧЕНИ ДЕЛА, ОСЪДЕНИ И ОПРАВДАНИ ЛИЦА СЪГЛАСНО ЧЛ. 280 И ЧЛ. 281 ОТ НК

	Чл. 280 НК (без ал. 2, т. 5)			Чл. 280, ал. 2, т. 5 НК			Чл. 281, ал. 1 и 2 НК		
	Приключени дела	Осъдени лица	Оправдани лица	Приключени дела	Осъдени лица	Оправдани лица	Приключени дела	Осъдени лица	Оправдани лица
2012	108	177	0	2	1	2	0	0	0
2013	129	219	1	3	1	1	2	3	0
2014	184	405	3	3	4	2	0	0	0
2015	220	280	3	1	1	1	34	51	0
2016	165	194	0	2	0	0	141	194	6

Източник: Висш съдебен съвет.

е същата като при наличието на други утежняващи обстоятелства, които са често срещани и много по-лесни за доказване.

И не на последно място, наблюдават се съществени различия при тълкуването на разпоредбите на *Наказателния кодекс* за каналджийството. Това важи както по отношение на районните съдилища, така и на по-горна инстанция, като обхваща най-различни въпроси: дали физическото превеждане през границата трябва да бъде доказано,

за да се приложи чл. 280²²⁶, дали служителите на МВР трябва да се считат за заинтересовани страни в процеса²²⁷, и дали е необходимо да се докаже, че собственикът на дадено превозно средство изрично е знаел, че то ще бъде използвано за извършване на престъпления, като условие за неговата конфискация²²⁸.

Въпросите, разгледани в този раздел, илюстрират как дългосрочните проблеми с приоритизирането и липсата на ясно формулиран подход, основан на доказателства, за борба с организираната престъпност и корупцията, се изострят от непредвидени събития, които дават на престъпния контингент възможности да генерира големи приходи. Бързото пренасочване на престъпните мрежи в отговор на повишеното търсене на незаконни услуги и гъвкавостта им при избягване на мерките за противодействие, контрастират със забавената реакция на властите. Липсата на по-широка визия за справяне с тези сложни проблеми по време на мигрантската криза се проявява в недостиг на по-комплексни разследвания и приключени дела за ОПГ, трудности при междуинституционалния обмен на информация, проблеми със събирането на годни доказателства, недостатъци в законодателната рамка и непоследователност в съдебната практика.

Подобряването на наказателното преследване на сложни трансгранични престъпни дейности налага редица мерки. В България е нужно въвеждането на широкообхватни промени, включително реформа на системата за наказателно правораздаване, по-ефективна антикорупционна правна рамка и институционална инфраструктура, както и добре формулирана, цялостна стратегия за противодействие на организираната престъпност. По-долу са представени някои предложения, както за по-широки мерки, така и за целенасочени стъпки за по-успешно противодействие на каналджийството, и за повишаване на ефективността при възникване на неочаквани ситуации с потенциален криминогенен ефект.

Анализ на заплахите и тенденциите в престъпността и механизми за по-ефективно противодействие

Настоящия анализ показва, че реакцията на българското правителство и правоохранителните институции за овладяване на миграционната криза и породените от нея масови практики на незаконно превеждане е била значително забавена. Малкото случаи на наказателно преследване на организирани престъпни групи, занимаващи се с този вид дейност, контрастират с широкото разпространение на каналджийството. Следователно, предприетите мерки

²²⁶ Например беше посочено, че е възможно СпНС да изисква доказателства за физическото превеждане през граница като необходимо условие за прилагането на чл. 280 (PR-2). От друга страна, Върховният касационен съд в свое решение № 380/06.11.2012 г. по наказателно дело № 1262/2012 г. отхвърля това. Въпреки че това решение не е тълкувателно и следователно не е задължително за другите съдилища, все пак е важно да се отбележи, че СпНС и Върховният касационен съд имат подобни различия в тълкуването.

²²⁷ ВГ-Р18, ВГ-Р19. НПК позволява на служителите на МВР да бъдат свидетели. Въпреки това, някои съдилища ги считат за заинтересована страна по делото, която има интерес от резултата от производството и не признават техните свидетелски показания.

²²⁸ ВГ-Р18, ВГ-Р19.

за противодействие могат да се опишат и като недостатъчни от гледна точка на ресурсите, отделени за тази цел. Установяването на периодични анализи на тенденциите в организираната престъпност и бъдещи заплахи, произтичащи от международни и локални събития (особено такива, които могат да придобият кризисни мащаби, ако не бъдат овладени своевременно) може да помогне на правоохранителните и правоприлагащите органи да реагират по-ефективно на промените в организираната престъпност. Резултатите от такива анализи могат да подпомогнат вземането на решения, както на оперативно, така и на стратегическо ниво. За да е възможно това обаче, е нужно създаването на гъвкави механизми, които да позволяват резултатите от тези анализи да се взимат предвид и да водят до промяна в подхода на правоохранителни органи, като по-добро разпределение и разгръщане на наличните ресурси, за да се осигури по-ефективен и своевременен отговор на установените нови заплахи и тенденции. Необходимо е и установяването на механизъм за вземане на политически решения в кризисни ситуации, позволяващ навременно пренасочване на съществени човешки и финансови ресурси за овладяване на последиците от непредвидени събития.

Обмен на информация и приоритизиране на по-комплексни разследвания

Както е демонстрирано в предишните секции, обменът на информация и приоритизирането на по-мощни разследвания е от първостепенна важност за противодействието на сложни престъпления, извършвани от организирани групи. Въвеждането на Единната система за противодействие на престъпността (ЕСПП) в МВР и използването на пълния ѝ потенциал ще намали дублирането на разследвания и липсата на координация между различните дирекции, както и между МВР и други институции като прокуратурата. По-добрият обмен на информация може да доведе и до идентифицирането на повече връзки между извършители и престъпления, давайки възможност за провеждането на повече комплексни разследвания. Въпреки предизвикателствата, произтичащи от различната институционална култура и стратегически приоритети на отделните дирекции в МВР, засилен обмен на оперативна информация несъмнено би довел до подобрене на резултатите в противодействието на организираната престъпност.

Международно сътрудничество

Каналджийските мрежи имат трансгранични измерения²²⁹. Укрепването на международното сътрудничество между полицейските и съдебните органи е ключово за противодействието на каналджийството, тъй като би довело до идентифицирането на повече участници в по-високите нива на каналджийските мрежи в сравнение с изолираните опити на национално ниво. По-интензивното използване

²²⁹ Optimity Advisors. (2015) *A study on smuggling of migrants: Characteristics, responses and cooperation with third countries*. Brussels: European Commission.

на съвместни екипи за разследване и по-активното въвличане на агенции като Европол и Евроджъст е един начин за постигане на тази цел. По-трайни форми на оперативно взаимодействие между ключови транзитни страни и държави крайни дестинации би довело до по-добри резултати. В допълнение, като се има предвид фактът, че каналджийските операции започват от страните на произход на мигрантите или от Турция, включването на правоохранителните органи от тези държави в разследването на мрежите би било много полезно.

Разследване на престъпните активи, генерирани чрез каналджийски дейности

Финансовият аспект на каналджийството рядко е предмет на разследване, въпреки че е от решаващо значение. Част от проблема е, че плащанията, както повечето аспекти на операциите по незаконно превеждане, имат трансгранични измерения. В този смисъл, разследването на незаконните парични потоци би следвало да се прави в контекста на мащабни международни разследвания.

Противодействие на корупцията в полицията

Корупцията е важен фактор, позволяващ процъфтяването на каналджийството, което налага спешни мерки за повишаване ефективността на съществуващата система за противодействие на корупцията. Оптимизирането на режима за проверка на данъчните и имуществените декларации на служителите, както и въвеждане на тестове за интегритет са някои от стъпките в тази посока²³⁰. Въпреки че специализираните разследванията на корупцията сред полицейските служители бележат ръст през последните години, рядко биват разследвани ръководни служители, което налага осигуряване на по-голяма оперативна независимост. Институциите с мандат за противодействие на корупцията в полицията не разполагат с достатъчен човешки и финансов ресурс²³¹. Укрепването на капацитета и независимостта на подобни органи са наложителни като част от един по-системен подход от мерки.

Обучения и разпространение на добри практики

Разпространението на добри практики, идентифицирани в изследванията в страната и в чужбина чрез мултидисциплинарни обучения за полицаи, прокурори и съдии, както и обучения по въпроси, попадащи единствено в тяхната компетенция, може да доведе до подобрене в противодействието на сложни престъпления. За правоприлагащите органи и прокуратурата на районно ниво биха били полезни обучения за идентифицирането и работата по случаи, при които има индикации за ОПГ. Въпреки че разследването на ОПГ не попада в техните правомощия, подобни инициативи могат да подобрят взаи-

²³⁰ Министерство на вътрешните работи. *План за превенция и противодействие на корупция в МВР до 31 декември 2015*. София: МВР, 2015.

²³¹ Dzhekova, R., Gounev, P., & Bezlov, T. (2013). *Countering Police Corruption: European Perspectives*. Sofia: CSD.

модействието между компетентните институции. Независимо от това, проблеми като голямото натоварване на наличните ресурси вероятно ще продължават да затрудняват институциите и също трябва да се разрешат.

Ясна и недвусмислена правна рамка

Анализи, извършени от прокуратурата²³², както и от неправителствени организации²³³, показват, че дефиницията на ОПГ в Наказателния кодекс позволява твърде широк спектър от престъпления да попаднат в юрисдикцията на СП и СпНС. Също така, несъгласуваността в терминологията пречи на ефективното наказателно преследване на организираната престъпност. Съществуването на три различни и трудни за разграничаване форми на криминално асоцииране затруднява прилагането на съответните членове на Наказателния кодекс, дори от специализираните органи. Ясни дефиниции за всички типове организирана престъпност и уеднаквяване на терминологията в Наказателния кодекс ще помогне на правоохранителните и правораздавателните органи, като маркира по-ясно сферите на компетентност по отношение на наказателното преследване на организираната престъпност.

Последователност в интерпретацията на съответните членове в НК

Различната съдебна практика води до непоследователно прилагане на закона в различни части на страната и пречи на противодействието на това престъпление. Насочването на вниманието на компетентните институции с мандат да поискат тълкувателно решение от Върховния касационен съд към противоречията в тълкуването на чл. 280 и 281 НК може да допринесе за решаването на този проблем.

---

²³² Прокуратура на Република България. Резюме от социологическо проучване в рамките на проекта „Укрепване капацитета на Прокуратурата на Република България при изграждане на Специализирани структури за противодействие на организираната престъпност и свързаните с нея престъпления“. София: ПРБ, 2012.

²³³ *Противодействие на организираната престъпност в България: Проучване на правната рамка*. София: Център за изследване на демокрацията, 2012.

2. КАНАЛДЖИЙСТВОТО И ТРАФИКЪТ НА ХОРА В НОРВЕГИЯ

Криминогенната среда в Норвегия е повлияна от глобализацията, особено по-високите нива на мобилност и притока на чуждестранни престъпни мрежи, които участват все повече в организираната престъпност в Норвегия. Повишеното използване на нови технологии влияе на криминалната картина, както по света, така и в Норвегия²³⁴, и прави географските граници по-малко важни. Поради географското си положение и социално-икономическия си статус, Норвегия е **страна-крайна цел** за трафика на хора и незаконната миграция, а не страна на произход или транзитна страна.

Националната служба за разследване на престъпления (NCIS) е националният експертен център на норвежката полиция в борбата с тежката и организирана престъпност. Затова NCIS е и националният център за сътрудничество между Европол и ЕМПАСТ по отношение на трафика на хора в Норвегия. NCIS изготвя анализ, подпомага полицейските региони и участва в международните усилия за борба с трафика на хора и каналджийството.

Норвегия има служители за връзка (полицаи и митничари), които установяват и поддържат контактите между държавите и организациите, с правомощия да улеснят комуникацията и да координират съвместните дейности. Служителят за връзка също така действа като съветник, който предоставя на полицията в скандинавските държави тясно профилирани познания за процеса на трансгранично полицейско сътрудничество и подпомага първоначалния контакт между заинтересованите страни²³⁵. На някои места скандинавските служители за връзка са акредитирани да провеждат своята дейност и в съседните държави. Това се отнася например за Румъния, където служителят за връзка отговаря и за България.

В последните години, Националната служба за разследване на престъпления публикува годишни доклади за тенденциите в организираната престъпност в Норвегия, които представят типовете престъпни дейности и начина на действие на организираните престъпни групи. В последния доклад²³⁶, който разглежда тенденциите за 2016 г., трафикът на хора и незаконната миграция са включени като настоящи, но и бъдещи криминални предизвикателства в Норвегия. Незаконното превеждане на хора през границата обаче не е включено в доклада.

²³⁴ NCIS. (2015) *Tendrapport 2016. Organisert og annen alvorlig kriminalitet i Norge*. National Criminal Investigation Service.

²³⁵ Nilssen, M. S. and Myhrvold-Hanssen, M. (2014) *"Mannen i midten": de nordiske liaisonoffiserenes rolle i internasjonalt politisamarbeid*. Master Thesis. Oslo: Norwegian Police University College.

²³⁶ NCIS, (2015) *Tendrapport 2016. Organisert og annen alvorlig kriminalitet i Norge*. National Criminal Investigation Service.

Тъй като опитът на норвежките власти в борбата с каналджийството е твърде ограничен, настоящото изследване отделя повече внимание на трафика на хора.

Тази глава е посветена на подхода на норвежките правоприлагащи органи към противодействие на трафика на хора и каналджийството, с акцент върху полицейската работа²³⁷. Въпреки че норвежката полиция разследва случаите и на трафик, и на незаконна миграция, те имат значително по-голям опит в борбата с трафика на хора.

2.1. РАЗМЕР И СПЕЦИФИКИ НА ТРАФИКА НА ХОРА И НА КАНАЛДЖИЙСТВОТО В НОРВЕГИЯ

Норвегия отделя престъпленията, свързани с трафика на хора, в особено член в норвежкия *Наказателен кодекс* през 2003 г. Оттогава трафикът на хора се превърна от съвсем непознат тип престъпление в дейност, която сега се смята за сериозна форма на организирана престъпност и изисква политически действия и мащабни усилия в областта на правоприлагането. Идентифицирането, разследването и съдебното преследване на трафика на хора предполага специализиран опит и отделянето на значителни ресурси. Почти 15 години след въвеждането на Закона за трафик на хора, полицията продължава да среща редица предизвикателства в работата си.

Подобно на трафика на хора, подпомагането и незаконното превеждане на хора през границата се счита за сериозна форма на организирана престъпност, която изисква експертен опит и ресурси, които могат да доведат до успех само чрез широко национално и международно сътрудничество. Въпреки това, досега каналджийството изглежда не заема водещо място в цялостната политическа програма на Норвегия, нито в дневния ред на норвежките правоприлагащи органи. Според Норвежката служба за разследване на престъпленията, норвежката полиция няма достатъчно познания по отношение на това престъпление в Норвегия и се полагат твърде малко усилия за обстойни разследвания за разкриване на каналджийските мрежи²³⁸.

Търсещите убежище са изложени на риск да станат жертви на трафик на хора²³⁹. Непридружените непълнолетни също се смятат за особено уязвими. През 2014 г. в света са регистрирани почти 60 милиона

²³⁷ Настоящото проучване се базира на прегледа на стратегически документи, сива литература, съдебни дела и официални статистически данни, предоставени от Националната служба за разследване на престъпления, Полицейската служба в Осло, Дирекцията на националната полиция, Платформата за вътрешно обучение на полицията (KODE), Норвежкото координационно звено за жертвите на трафик на хора (KOM). Бяха проведени дълбочинни полу-структурирани интервюта със служители от Норвежката служба за разследване на престъпления, както и с други експерти в двете престъпни области.

²³⁸ The Director General of Public Prosecutions. (2017) *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2017 – politiet og statsadvokatene*. Rundskriv 1/2017.

²³⁹ KOM. (2016) *Rapport fra Koordineringsenheter for Ofre for Menneskehandel 2015*.

бежанци, търсещи убежище и вътрешно разселени лица²⁴⁰. През 2015 г. Европа като цяло беше подложена на значителен миграционен натиск и над 30 000 търсещи убежище пристигнаха в Норвегия. През 2016 г. обаче броят им значително намаля до около 3 500²⁴¹. Най-често срещаните страни на произход на търсещите убежище през 2016 г. са Еритрея, Сирия и Афганистан.

2.1.1. Трафик на хора

В Норвегия по-голямата част от жертвите на трафик на хора са жени, които са трафикирани с цел сексуална експлоатация (има и незначително малцинство от проституиращи мъже). Пазарът на проституцията се състои както от вътрешен (*на закрито*), така и от външен (*уличен*) пазар. На пазара на закрито доминират румънски и албански етнически мрежи, а пазарът на открито се контролира от нигерийски и румънски мрежи. В доклад на Про Сентерет (Pro Senteret) – национален експертен център, който оказва помощ на мъжете и жените, които предлагат сексуални услуги, се изразяват притеснения относно румънските и българските мигранти във връзка с трафика на хора²⁴². Тези опасения се основават на „известните случаи на трафик сред тази група, подозренията за трафик и високата концентрация на много уязвими лица.“²⁴³

Според Националната служба за разследване на престъпления²⁴⁴, престъпните мрежи, които организират проституцията, включват извършители, въвлечени в друга незаконна дейност. Например полицейско разследване разкрива, че нигерийските мрежи, които се занимават с насилствен трафик с цел сексуални услуги, са свързани и с продажба и трафик на наркотици²⁴⁵.

В продължение на много години полицейските усилия бяха насочени основно срещу трафика на хора с цел проституция. Има много малко регистрирани случаи на трафик на хора с цел принудителен труд след въвеждането на Закона за борба с трафика на хора през 2003 г. и на този вид експлоатация не се обръща особено внимание. Проучване на трафика на хора с цел принудителен труд от 2014 г. разкри, че няма национални насоки за справяне с този вид експлоатация, липсва полицейска координация и усилията в тази посока в голяма степен зависят от местни инициативи и фактори²⁴⁶. Предприетите мерки, разбирането на проблема и организацията в различните

²⁴⁰ The National Police Directorate (2016). *The Norwegian Police Environmental Scan 2015*. POD Publication 2016/04.

²⁴¹ www.udi.no

²⁴² Kock, I. E. (2017) *Vulnerable persons from Bulgaria and Romania who sell sexual services in Oslo. Experiences from Pro Senteret and other actors in Oslo*. Oslo: Pro Senteret.

²⁴³ Пак там, стр. 14.

²⁴⁴ NCIS, (2015) *Tendrapport 2016. Organisert og annen alvorlig kriminalitet i Norge*. National Criminal Investigation Service.

²⁴⁵ Oslo Police District (2015). *Trender i kriminalitet 2016 – 2017. utfordringer i den globale byen*. Stategisk stab. October 2015.

²⁴⁶ Jahnsen, S. Ø. (2014b) *Menneskehandel og tvangsarbeid. En forstudie om gråsoneproblematikk innenfor innsatsområdet arbeidsmarkeds kriminalitet*. PHS Forskning 2014:3.

полицейски области са различни. Изследването твърди още, че както за полицията, така и за другите правоприлагащи органи, принудителният труд е област, която се пресича с няколко други категории като например борбата с финансовите престъпления, престъпленията на работното място и организираната престъпност. Докладът илюстрира значението на подобряването на знанията и повишаването на осведомеността на всички нива в полицията и заключава, че „повишеното познаване, осведомеността и опита в борбата с трафика с цел трудова експлоатация вероятно ще увеличи броя на разкритите случаи и в крайна сметка ще доведе до повече разследвания и присъди.”²⁴⁷

Понастоящем се наблюдава увеличаване на сигналите за трафик с цел принудителен труд. При разглеждането на случаите на трудова експлоатация, които са съобщени на националното звено за координация на жертвите на трафик на хора, незаконните и/или престъпни дейности обикновено се извършват в сектори като почистване, ремонт на автомобили, селско стопанство/градинарство²⁴⁸. Освен това салоните за масажи, риболовната/морската индустрии и хотели, ресторанти и други услуги се считат за особено уязвими към трудова експлоатация. Тези индустрии се характеризират с преобладаващо използване на физически труд и рядко са обект на проверка от страна на съответните правоприлагащи органи²⁴⁹. Понастоящем норвежката полиция работи по-активно в тази посока и през последните няколко години се наблюдават няколко големи дела за насилствения труд в норвежките съдилища. Въпреки че мъже, жени и непълнолетни лица могат да станат жертви на трудова експлоатация, най-много в тази група са мъжете. Все пак докладваният брой на жертвите на принудителен труд е все още доста малък. През 2015 г. 42 мъже са определени от КОМ – Координационното звено за жертвите на трафика на хора, като потенциални жертви на трафик с цел принудителен труд. Румъния, Индия, Пакистан и Полша са най-често срещаните страни на произход сред тези мъже²⁵⁰.

ООН, ЕС и други международни организации предупреждават за увеличаващия се брой хора, които ще бъдат изложени на трафик в резултат на миграционните потоци към Европа²⁵¹. Генералният директор на прокуратурата в Норвегия посочи, че може да има взаимодействие между каналджийските мрежи и тези за трафик на хора²⁵².

Непридружените непълнолетни лица са лица под 18 години, търсещи убежище и пристигнали в Норвегия без родителите си или други роднини, които да имат настоящически или попечителски отговорности. Непридружените непълнолетни се считат за особено уязвими на трафик на хора с цел сексуална или трудова експлоатация. През

²⁴⁷ Пак там, стр. 10.

²⁴⁸ КОМ, (2016) *Rapport fra Koordineringsenheter for Ofre for Menneskehandel 2015*.

²⁴⁹ Jahnsen, S. Ø., *Menneskehandel og tvangsarbeid. En forstudie om gråsoneproblematikk innenfor innsatsområdet arbeidsmarkeds kriminalitet*. PHS Forskning 2014:3.

²⁵⁰ КОМ, (2016) *Rapport fra Koordineringsenheter for Ofre for Menneskehandel 2015*.

²⁵¹ Пак там.

²⁵² Director General of Public Prosecutions, (2017) *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2017 – politiet og statsadvokatene*. Rundskriv 1/2017.

2015 г. 5 300 непридружени непълнолетни са подали молба за убежище в Норвегия²⁵³. През 2016 г. броят им е намалял до 320. Както през 2015 г., така и през 2016 г. половината от непридружените непълнолетни са от Афганистан. По-голямата част от непридружените непълнолетни са момчета (93 %). Въпреки че има случаи на такива, които липсват от приемните или от транзитните центрове, се предполага, че повечето от изчезналите непълнолетни са напуснали по собствена инициатива и няма надеждни доказателства, че са станали жертви на трафик. Полицията установява, че повечето от непридружените непълнолетни, които са изчезнали, са напуснали приемните/транзитните центрове непосредствено преди да навършат 18 години, често в случаите, когато им е бил отказан бежански статут или са получили разрешение само за временно пребиваване в Норвегия. Важно е да се отбележи обаче, че макар непридружените непълнолетни да напускат приемните центрове по свое желание, те остават особено уязвими за последваща експлоатация.

Таблица 4 представя годишния брой случаи на трафик, които са докладвани на полицията като нарушения на Закона за трафик на хора. Случаите са били открити от полицията или докладвани на полицията от лица, несвързани с полицията (например жертви, приюти за жертви, имиграционни власти, служби за закрила на детето).

ТАБЛИЦА 4. СЛУЧАИ НА ТРАФИК НА ХОРА, ДОКЛАДВАНИ НА ПОЛИЦИЯТА В НОРВЕГИЯ

	Брой докладвани случаи за година						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Проституция (вкл. проституция от лица, заразени с ХИВ)	30	32	26	30	36	43	35
Принудителен труд (вкл. случаите, когато жертвите се чувстват в безизходица)	10	12	22	39	68	18	8
Отнемане на органи/военна служба	-	-	-	1	1	-	-

Източник: Дирекция Национална полиция. (2017 г.) Статистически доклад JUS065. Непубликуван, изтеглен от BL/STRASAK.

Между 2010 г. и 2016 г. 28 случая на трафик на хора са приключили с наказателни присъди. В 21 от тях става въпрос за принудителна проституция или други сексуални услуги. Като цяло трафикантите и жертвите обикновено са от една и съща държава. Извършителите, осъдени за трафик на хора с цел сексуална експлоатация между 2010 г. и 2016 г. са от Нигерия, Румъния, Норвегия, България, Албания, Литва, Словакия, САЩ и Индия. Също така в случаите, които

²⁵³ www.udi.no

касят различни форми на принудителен труд и просия, трафикантите и жертвите обикновено са от една и съща националност. Извършителите, осъдени за трафик на хора с цел трудова експлоатация, в повечето случаи са граждани на Румъния, Литва и Холандия²⁵⁴.

2.1.2. Каналджийство

В общия смисъл каналджийството означава незаконно подпомагане на хора да влязат или да останат в дадена страна. Терминът „подпомагане“ е широкообхватен и включва редица свързани дейности, като например физическо транспортиране или придружаване на мигранти, организиране на пътуването, закупуване на билети, даване на насоки, осигуряване на документи за пътуване (подправени, фалшиви или истински); изготвяне на неверни заявления за издаване на визи, изготвяне на декларации пред имиграционните власти, улесняване на фиктивни бракове, активно прикриване на информация и подготвяне на неверни истории, наемане на работа на мигранти или осигуряване на жилища за тях²⁵⁵. В много случаи услугата се предоставя срещу значителна такса и се изпълнява в опасни условия. Каналджийството зависи от съгласието на мигранта да бъде незаконно преведен през границата на страна.

Мрежите, които ръководят каналджийството в Европа, се развиват както от гледна точка на обхвата им, така и на професионализма на участниците²⁵⁶. Не е възможно да се оцени колко хора са били незаконно преведени в Европа или Норвегия, но според Националната служба за разследване на престъпления²⁵⁷, няма съществени доказателства за тясна връзка между каналджийските мрежи от средиземноморския регион и Норвегия. Таблица 5 представя годишния

Таблица 5. Случаи на незаконно превеждане на хора, докладвани на полицията в Норвегия

	Брой докладвани случаи за година						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Незаконно превеждане през граница	54	50	37	42	38	96	41
Организирано незаконно превеждане на хора през граница	0	10	12	5	9	7	8

Източник: Дирекция Национална полиция. (2017 г.) Статистически доклад JUS065. Непубликуван, изтеглен от BL/STRASAK.

²⁵⁴ KOM, (2016) *Rapport fra Koordineringsenheter for Ofre for Menneskehandel 2015*.

²⁵⁵ Vevstad, V. (2010) *Utlendingsloven* (Commentated version of the Immigration Act).

²⁵⁶ KOM, (2016) *Rapport fra Koordineringsenheter for Ofre for Menneskehandel 2015*.

²⁵⁷ NCIS, (2015) *Tendrapport 2016. Organisert og annen alvorlig kriminalitet i Norge*. National Criminal Investigation Service.

брой на докладваните случаи на незаконно превеждане на хора и организирано незаконно превеждане на хора, които са съобщени на полицията. Както се вижда от таблицата, броят на докладваните случаи за това престъпление се е увеличил значително през 2015 г. През 2016 г. обаче броят им е намалал до предишните нива.

Според Националната служба за разследване на престъпления, в някои случаи съществува тясна връзка между каналджиите и незаконно преведените лица. Те може да са или да твърдят, че са членове на едно семейство. Поради тези предполагаеми близки семейни връзки е трудно да се открие както степента на експлоатация, така и начина на организация на пътуването. Това е особено валидно при пътуванията в държавите от Шенгенското пространство. Шведската полиция съобщава, че разполага с данни, че каналджиите, живеещи в Швеция, координират целия процес, от родната страна на мигрантите, през транзитната държава, до крайната дестинация²⁵⁸. Може да се предположи, че нещо подобно се случва и в Норвегия. Според Националната служба за разследване на престъпления има най-малкото **индикации**, че лица, пребиваващи в Норвегия, участват в подпомагането на каналджийството в Норвегия²⁵⁹. Има и доклади за случаи, при които незаконни мигранти са били преведени със самолет през Норвегия по пътя им към Швеция. Освен това има лица, които минават по суша през Швеция, преди да пристигнат в Норвегия²⁶⁰. И на последно място, през 2015 г. няколко случая в Норвегия сочат, че каналджиите могат да изглеждат като добронамерени граждани, които незаконно подпомагат бежанци и мигранти да прекосят границите.

Между 2013 г. и юни 2015 г. 144 лица са обвинени в каналджийство. Двадесет и шест са осъдени (13 през 2013 г., 9 през 2014 г. и 4 до юни 2015 г.). Повечето от тях са от Норвегия, Швеция, Сирия, Еритрея и Афганистан. Повече от 80 % от тези с норвежко или шведско гражданство са родени извън Европа²⁶¹.

Според Националната служба за разследване на престъпления²⁶² много от лицата, които идват незаконно в Норвегия, твърдят, че пътуването им е организирано. Повечето пристигат с автобус, влак или кола от Южна Европа през Германия, Дания и Швеция. За кратък период от време се наблюдава ръст в броя на сирийците, търсещи убежище, пристигащи през Русия и Сторског в северната част на Норвегия. Въпреки това, няма ясни индикации, че търсещите убежище са били подпомагани или организирани от каналджиите. Тези кандидати за убежище не са значителен брой, но по-скоро са илюстрация, че начините и маршрутите могат да се променят бързо. Някои търсещи убежище пристигат със самолет, главно от други държави от Шенген,

²⁵⁸ Polisen. (2015) *Polisens rapport om organiserad brottslighet 2015*. Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, p. 60.

²⁵⁹ NCIS, (2015) *Tendrapport 2016. Organisert og annen alvorlig kriminalitet i Norge*. National Criminal Investigation Service.

²⁶⁰ Пак там.

²⁶¹ Пак там.

²⁶² Пак там.

но също и от трети държави, включително Турция²⁶³. Според Националната служба за разследване на престъпления, инфраструктурата зад големия миграционен поток в Средиземно море, не е широко използвана и за целите на организиран трафик. Организираният транспорт на жертви на трафик в Европа, се извършва основно по въздух и много рядко по суша или по море. Съответно норвежката полиция не смята за вероятно организирания мрежи за трафик в Норвегия да са свързани с миграцията в Средиземно море. Въпреки това обаче полицията счита, че е възможно мигрантите, които използват маршрути през Средиземно море, да бъдат експлоатирани за сексуални цели, принудителен труд или други принудителни услуги, за да изплатят дълговете си към каналджиите. В такива случаи трафикът не е резултат от конкретно планиране и организация, и поради тази причина се различава от организирания трафик в Норвегия.

Според Националната служба за разследване на престъпления съществува ясна връзка между националности, които са на първо място по броя на пристигнали мигранти в Европа през Средиземноморието и тези, които идват и търсят убежище в Норвегия. При интервюта с пристигащи, проведени от Фронтекс, някои мигранти (особено такива от Еритрея и Ирак, но също и сирийци и афганистанци) казват, че планират да пътуват до Норвегия²⁶⁴. При настоящите тенденции в миграционните потоци е от жизненоважно значение всеки, който влезе в контакт с потенциални жертви на трафик на хора, да има достатъчно опит, за да открие и идентифицира потенциалните жертви. Освен това нараства необходимостта от информационни кампании както към широката общественост, така и по-целенасочени мерки във връзка с регистрациите за убежище и приемните центрове.

2.2. ЗАКОНОДАТЕЛНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА ЗА СПРАВЯНЕ С ТРАФИКА НА ХОРА И КАНАЛДЖИЙСТВОТО

През декември 2016 г. норвежкото правителство представи нов план за действие срещу трафика на хора, който включваше подобряване на общата полицейска организация и мерките за борба с трафика. Особен акцент беше поставен върху идентифицирането и ангажирането на уязвимите групи от деца, които са изложени на риск да станат жертви на трафик на хора. Непридружените непълнолетни лица, които напускат приемните или транзитните центрове, трябва да бъдат третирани като случаи на изчезване и всички полицейски райони трябва да установят процедури за добро сътрудничество с имиграционните власти и службите за закрила на детето в такива случаи²⁶⁵. Смята се, че трафикантите на хора (или каналджиите) експлоатират лица, когато те не притежават валидни документи за самоличност

²⁶³ Пак там.

²⁶⁴ Пак там.

²⁶⁵ Генералният директор на прокуратурата, *в цитирания документ*.

и пребиваване. Освен това, както незаконните мигранти като цяло, така и непридружените непълнолетни без съответната документация най-вероятно биха избягвали контакти с властите.

Норвежкият правосъден сектор включва полицията, полицейските прокурори и съдилищата. **Полицейските органи** са организирани в рамките на норвежкото Министерство на правосъдието и обществената сигурност и на Норвежката полицейска дирекция. Полицията е разделена на 12 полицейски района²⁶⁶. Всеки полицейски район се ръководи от началник на полицията и се подразделя на няколко полицейски управления в градовете. **Прокуратурата** е частично интегрирана с полицията и отговаря за разглеждането на наказателни дела, т.е. за наказателното разследване. Полицейските прокурори са организирани от директора на прокуратурата, който е независим от полицията. **Съдилищата** са независими органи.

Всички престъпления се разследват от полицията, а най-тежките случаи се изпращат до публичните прокурори, които повдигат формални обвинения и внасят случаите в съда. Останалите случаи се връщат на прокурорския орган в полицията. В сложни случаи прокурорът се подпомага в съда от полицейски прокурор²⁶⁷.

През 1999 г. Норвегия подписва споразумение за асоцииране към Шенген и от 2001 г. насам участва в оперативното сътрудничество. Шенгенското споразумение означава, че по географските граници между държавите от Шенген вече няма контрол поради създаването на обща зона за придвижване. За да се противодейства на трансграничната престъпност и незаконната имиграция, включително на трафика на хора, ефективното полицейско сътрудничество между шенгенските държави се счита за изключително важно. Споразумението за асоцииране включва набор от общи правила за борба с тероризма, незаконния трафик на наркотици и други форми на тежка международна престъпност.

2.2.1. Трафик на хора

Три ключови закона и конвенции определят трафика на хора в Норвегия. Първо, през 2003 г. Норвегия ратифицира *Протокола за предотвратяване, премахване и наказване на трафика на хора, особено жени и деца (Протокола от Палермо)*. Същата година трафикът на хора бе включен като отделен член в норвежкия *Наказателен кодекс* (член 224). След въвеждането на нов *Наказателен кодекс* на 1 октомври 2015 г., чл. 224 бе заменен с чл. 257 (трафик на хора) и чл. 258 (тежък трафик на хора). С промените в Кодекса, максималната санкция за трафик на хора бе увеличена на шест години лишаване от свобода (10 години в случай на утежнени обстоятелства). И накрая,

²⁶⁶ Нова полицейска реформа беше въведена на 1 януари 2016 г., с което броят на полицейските райони беше намален от 27 на 12.

²⁶⁷ GRETA. (2017) *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Norway*. Second Evaluation Round. Council of Europe, p. 38.

през 2008 г. влезе в сила *Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора*.

Въз основа на определението на Протокола от Палермо, трафик на хора се криминализира, както следва:

Член 257: „Всяко лице, което чрез насилие, заплахи, злоупотреба с уязвимостта на друго лице или чрез друго неправомерно поведение насилва, експлоатира или подтиква друго лице към: а) проституция или други сексуални цели, б) труд или услуги, включително просия, в) военна служба за чуждестранна държава или г) отстраняване на органите на посоченото лице, е виновно за трафик на хора и подлежи на лишаване от свобода за срок не по-дълъг от шест години. Всяко лице, което извърши действие, посочено в първа или втора алинея срещу лице, което е на възраст под 18 години, подлежи на санкция, независимо дали е използвало сила или заплахи, злоупотреба с уязвимостта на дадено лице или друго неправомерно поведение. Лице, което не е било наясно с факта, че пострадалото лице е на възраст под 18 години, подлежи на наказание, ако по някакъв начин може да бъде обвинявано за незнанието си.”

Член 258: „Тежкия трафик на хора се наказва с лишаване от свобода за срок не по-дълъг от десет години. При вземането на решение дали нарушението е тежко, особено внимание се отделя на това дали лицето, изложено на деянието, е на възраст под 18 години, дали е било използвано тежко насилие или принуда или дали актът е довел до значителна печалба. Лице, което не е било наясно с факта, че пострадалото лице е на възраст под 18 години, подлежи на наказание, ако по някакъв начин може да бъде обвинявано за незнанието си.” (Превод от GRETA, 2017 г.)

Жертвите на трафик имат право на редица мерки за помощ. Тези мерки включват период за възстановяване и размисъл, който дава право на временно пребиваване и разрешение за работа за срок от шест месеца, правен съвет и безплатна правна помощ преди всякакви наказателни обвинения, мерки за безопасност и сигурност (след оценка на риска), предоставени от полицията, безопасно място за живот, последваща грижа, осигурена от социални служби или имиграционни органи, медицинска помощ, финансова подкрепа, безопасно доброволно връщане и възстановяване в родната страна (предоставена от Международната организация по миграция (МОМ), с която норвежкото правителство има споразумение)²⁶⁸. Предполагаемите жертви на трафик на хора, които кандидатстват за период за възстановяване и размисъл, имат право на такава помощ. Жертвите на трафик сред търсещите убежище също имат право на тези мерки за помощ, но точните форми на помощ зависят от ресурсите, с които разполагат различните общини и не са идентични с тези, предоставяни на жертвите, които са получили период за възстановяване и размисъл²⁶⁹.

Първият правителствен план за действие за борба с трафика на хора бе представен през 2003 г.²⁷⁰ Той бе последван от още няколко плана за действие през 2006 г. и 2010 г., а последният план бе публикуван

²⁶⁸ Пак там, стр. 19.

²⁶⁹ Пак там.

²⁷⁰ Justis- og politidepartementet (2003). *Regjeringens handlingsplan mot handel med kvinner og barn 2003 – 2005*. Publikasjonsnummer G-0345 B.

през ноември 2016 г.²⁷¹ Настоящият план за действие подчертава необходимостта от: 1) съгласувани и ефективни мерки за защита и подпомагане на правата на жертвите; 2) подобряване на организацията и усилията на полицията за борба с трафика на хора; 3) по-добри познания за идентифициране и предотвратяване на случаи на трафик на хора; и 4) засилено международно сътрудничество срещу трафика на хора. Освен това се обръща специално внимание на мерките за предотвратяване на експлоатацията на малолетни и непълнолетни лица.

Полицейските усилия в борбата с трафика на хора също са включени в годишните директиви, издадени от генералния директор на прокуратурата след въвеждането на разпоредбата, касаеща трафика на хора в Наказателния кодекс. По-конкретно, генералният директор подчертава, че „полицията трябва активно да се стреми да разкрива затворените мрежи, отговорни за трафика на хора, където обикновено има значителна печалба, и да провежда по-целенасочени финансови разследвания. Не е възможно да се чака жертвите да докладват за техните случаи, след което да им се предлага помощ и защита.“²⁷²

Понастоящем пет норвежки полицейски управления имат специални звена, отговарящи за разследването и преследването на трафика на хора. Тези специални звена, които започнаха работа през 2016 г., обхващат петте най-големи града в Норвегия (Осло, Берген, Трондхайм, Ставангер и Кристиансанд). Всяко специално звено се състои от 6 до 10 служители и включва полицейски прокурори или си сътрудничи тясно с регионалните прокурори и финансовите следователи²⁷³. Седемте полицейски области, които нямат специални звена, отговорни за трафика на хора, се очаква да имат „точки за контакт относно трафик“ (въпреки че рутинните процедури или отговорностите, произтичащи от тази препоръка не са конкретно определени). Общо взето това означава, че всички полицейски райони са отговорни за предотвратяването, разкриването и разследването на трафика на хора. На практика обаче полицейските райони, които нямат специализирани звена, разполагат с малко ресурси за борба с това престъпление.

Националната компетентна група по трафика на хора функционира от средата на 2016 г.²⁷⁴ Тя се ръководи от Националната служба за разследване на престъпления и се състои от около 1 520 национални експерти – полицейски служители, прокурори и други партньорски организации, включително представители на специализираните полицейски звена за борба с трафика на хора, Координационното звено за жертви на трафик на хора (КОМ), Имиграционната служба на Националната полиция и Полицейската академия²⁷⁵. Компетентната група свиква редовни срещи, организира национални семинари

²⁷¹ Justis- og beredskapsdepartementet (2016). *Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2011 – 2014)*. Publikasjonskode G-0438 B.

²⁷² Director General of Public Prosecutions, *в цитирания документ*.

²⁷³ GRETA, (2017) *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Norway*. Second Evaluation Round. Council of Europe.

²⁷⁴ Един от авторите на доклада, Хайди Фишер Бйеланд, е член на компетентната група.

²⁷⁵ GRETA, (2017) *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Norway*. Second Evaluation Round. Council of Europe.

за полицейските органи, прокурорите и партньорите, и в момента разработва стандартна национална програма за провеждането на обучения, чиято цел е повишаване на цялостната полицейска компетентност по въпроси, свързани с трафика на хора. Тъй като Групата включва представители на всички специализирани полицейски звена за борба с трафика, тя действа и като посредник за стимулиране на обмена на опит и добри практики.

В Норвегия идентифицирането на потенциални жертви се прави от няколко различни агенции и организации като полицията, домовете за жертви на трафик, имиграционните власти и службите за закрила на детето²⁷⁶. Поради ратифицирането от страна на Норвегия на Конвенцията на Съвета на Европа, всички агенции, организации или лица, които често влизат в контакт с потенциални жертви на трафик, имат законово задължение да идентифицират жертвите и да ги насочват към съответните органи за допълнителна помощ. Това означава, че редовите полицейските служители трябва също да могат да разпознават потенциални случаи на трафик на хора. Когато полицаи влязат в контакт с лица, за които подозират, че може да са жертва на трафик на хора, те са длъжни да ги идентифицират, както и да предложат индивидуална консултация с юрист и да насочат потенциалните жертви към наличните канали за помощ. Жертвите, както и други лица, които искат да докладват за нарушители, трябва да се свържат с местното полицейско управление.

Независимо от всичко, трафикът на хора е относително нова област за норвежките власти и като цяло случаите на трафик на хора са трудни за идентифициране, разследване и преследване. Случаите на трафик на хора често са свързани с други видове престъпления, а начините на действие на трафикантите могат да са различни в зависимост от полицейските райони и юрисдикции²⁷⁷.

2.2.2. Каналджийство

Престъпленията, свързани с подпомагане на незаконното пребиваване и превеждане на хора през границата са определени в норвежкия *Закон за имиграцията* от май 2008 г., № 35, раздел 108. Максималното наказание за изолирани случаи на каналджийство е три години лишаване от свобода (раздел 108, алинея 4, буква б). Наказанието не зависи от това дали каналджийската операция е мотивирана от печалба. Установяването на вина изисква престъпно намерение. Законът гласи, че:

Глоба или лишаване от свобода за срок, не по-дълъг от три години, се налага на всеки, който (а) съзнателно помага на чужденец да пребивава незаконно в страната или в друга държава, участваща в сътрудничеството по Шенгенското споразумение, или (б) доброволно помогне

²⁷⁶ Bjelland, H. F. (2017) "Identifying human trafficking in Norway: A register-based study of cases, outcomes and police practices," *European Journal of Criminology*, 1-21, doi:10.1177/1477370816677619.

²⁷⁷ Bjelland, H. F., & Vestby, A. (2017) "It's about using the full sanction catalogue: on boundary negotiations in a multi-agency organised crime investigation," *Policing and Society*, 1-16. doi:10.1080/10439463.2017.1341510.

на чужденец да влезе на територията на или във всяка друга държава незаконно. Това обаче не се прилага, ако намерението е да се помогне на чужденец, идващ съгласно раздел 28 от този закон, да влезе в първата безопасна държава, в която той или тя идва."

Тази част от закона описва това, което се смята за „опростено каналджийство“. Възможно е едно лице да бъде осъдено за това, че помага на друго лице да пресече границата по какъвто и да е начин – например като му купи билет или го превози през границата. Този вид помощ обикновено не се прави с цел печалба и не е организирана.

Тежката форма на това престъпление попада в подраздел 5 от раздел 108 и се наказва с лишаване от свобода до 6 години. Наказателните състави по тези разпоредби предполагат, че каналджийството представлява неразделна част от дейността на престъпна група и е мотивирана от печалба. Законът гласи, че:

Глоба или лишаване от свобода за срок не по-дълъг от шест години се налага на всеки, който: (а) с цел печалба участва в организирана престъпна дейност, целяща да помогне на чужденец да влезе в страната или в която и да е друга държава; или (б) с цел печалба помага на чужд гражданин да влезе незаконно в страната или в която и да е друга държава, ако вследствие на такова действие животът на засегнатото лице е застрашен.

В най-новата годишна директива на генералния директор на прокуратурата²⁷⁸ се заявява, че каналджийството представлява предизвикателство за сигурността, и че организираното превеждане на хора, мотивирано от печалба, трябва да се разглежда с по-голяма загриженост. Освен това препоръчва да бъдат идентифицирани и разследвани повече такива случаи. Понастоящем има много малко национални и регионални ресурси с целеви мандат за борба с незаконната миграция и до голяма степен всяка област е оставена да реши как да се справи с този вид престъпления. Докато в Норвегия има пет специализирани полицейски звена за борба с трафика на хора, няма аналогични такива, специализирани в разследването на каналджийство. Накрая в директивата се посочва, че голяма част от усилията, вложени в борбата с това явление са частични и непоследователни.

2.3. ПОДХОДЪТ НА ПРАВОПРИЛАГАЩИТЕ ОРГАНИ: ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ДОБРИ ПРАКТИКИ

Норвежките правоприлагащи и съдебни органи се сблъскват с редица предизвикателства, свързани с трафика на хора и каналджийството. Въпреки че някои от предизвикателствата, които пречат на борбата с тези явления може би се припокриват, двете престъпления са съществено различни и по-долу ще бъдат разгледани поотделно.

²⁷⁸ Пак там.

От особено значение е способността да се идентифицират двете престъпления и да се направи разграничение между тях.

Концепцията за трафик на хора понякога се използва взаимнозаменяемо с каналджийството, и разграничението между тези концепции е широко обсъждано в криминологичната литература²⁷⁹. За полицейските служители с ограничени познания за спецификата на трафика на хора може да се окаже особено трудно да направят разграничение между потенциалните жертви на трафик и незаконно преведените мигранти. Това може да има тежки последици. Както отбелязва Перин²⁸⁰, жертвите на трафик на хора, които погрешно са идентифицирани като незаконни мигранти, могат да бъдат депортирани и да им бъде отказана защитата, на която имат право като потенциални жертви на трафик на хора²⁸¹.

2.3.1. Институционален капацитет

Координационното звено за жертви на трафик на хора (КОМ) предоставя няколко различни типа учебни материали, като например списъци с показатели, разработени с цел да допринесат за установяването на по-добри практики за идентифициране, включително сред полицейските служители от първа линия. Въпреки това обаче, все още има нужда от насоки и специфични инструменти за борба с трафика на хора сред редовите полицейски сили²⁸². Неотдавнашно проучване на полицейските разследвания на трафика на хора отбелязва, че има сериозна липса на компетентност в тази област, и че това засяга изхода на делата за трафик на хора²⁸³. Някои от анкетиранияте посочиха, че не е достатъчно експертите да имат познания за трафика на хора, а е необходимо да се образуват всички полицейски служители, включително служителите от първа линия, които патрулират по улиците. Освен това беше споменато, че и съдиите биха имали полза от по-добро познаване на тази проблематика. Двама от анкетиранияте заявиха, че трафикът на хора трябва да бъде интегриран в учебната програма на Полицейската академия. Необходимостта от подобряване на познанията на полицейските следователи, прокурори и съдии в цяла Норвегия също е представена в доклада за оценка на GRETA за Норвегия²⁸⁴.

Справянето с трафика с цел принудителен труд включва интердисциплинарен подход, който изисква висока степен на сътрудничество и координация. Следователно ключов момент в борбата с този вид

²⁷⁹ Perrin, B. (2010). *Invisible chains: Canada's underground world of human trafficking*. New York & Toronto: Viking Canada, Penguin Group; Segrave, M., Milivojevic, S. and Pickering, S. (2009) *Sex Trafficking. International Context and Response*. Cullompton, Devon: Willan Publishing; Shelley, L. (2010) *Human Trafficking: A Global Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

²⁸⁰ Perrin, B. (2010). *Invisible chains: Canada's underground world of human trafficking*. New York & Toronto: Viking Canada, Penguin Group, 14.

²⁸¹ Bjelland, (2017) "Identifying human trafficking in Norway: A registerbased study of cases, outcomes and police practices," *European Journal of Criminology*, 1-21, doi:10.1177/14773708166 77619.

²⁸² Jahnsen (2014b), (2014b) *Menneskehandel og tvangsarbeid. En forstudie om gråsoneproblematikk innenfor innsatsområdet arbeidsmarkeds kriminalitet*. PHS Forskning 2014:3

²⁸³ Pettersen, L. (2015) *The investigation of human trafficking in Norway*. Master Thesis. Oslo: The Norwegian Police University College.

²⁸⁴ GRETA, (2017) *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Norway*. Second Evaluation Round. Council of Europe.

престъпност е да се установи добро сътрудничество между полицейските служби и останалите институции²⁸⁵.

Повечето случаи на трафик на хора са сложни, изискват много ресурси и често включват продължително разследване. Повтарящ се аргумент от интервютата с експерти е, че има всеобща липса на ресурси в областта на трафика на хора – обстоятелство, което беше дискутирано и в предишно изследване²⁸⁶. По-ранните проучвания на полицейската работа по трафика на хора също споменават, че липсата на ресурси може да накара полицейските служители да се откажат да работят по случаи, свързани с трафик на хора, защото тяхното разследване е продължително, сложно и изисква много ресурси, а това може да засегне други приоритети²⁸⁷.

Поради международния аспект на случаите на трафик на хора, има особена нужда от споделяне на информация с други страни. Полицията често не разполага с необходимата информация, и по-конкретно, в много случаи липсват данни за извършителя или се оказва трудно или невъзможно да се потвърди съществуващата разузнавателна информация.

КОМ заявява, че има необходимост от по-ефективна координация в борбата с трафика на хора както на национално и международно ниво, така и в рамките на отделните институции²⁸⁸. Разследването на международни престъпни мрежи често е голямо предизвикателство, както се вижда от неотдавнашните големи разследвания с участието на различни агенции, като например случаят „Лайм“²⁸⁹. Разследването на международни престъпни мрежи изисква значителни ресурси, особено от местните полицейски области, както и интензивно сътрудничество и координация между районите и други страни. Необходимостта от засилен обмен на информация между агенциите беше повдигната от няколко експерта по трафик на хора и е подкрепена и от предишни изследвания²⁹⁰.

2.3.2. Механизми за превенция, идентификация и подкрепа на жертвите

Много от предизвикателствата, пред които се изправят правоприлагащите органи, са подробно обсъдени в литературата за трафик на

²⁸⁵ Bjelland and Vestby (2017), (2017) "It's about using the full sanction catalogue': on boundary negotiations in a multi-agency organised crime investigation," *Policing and Society*, 1-16. doi:10.1080/10439463.2017.1341510; Jahnsen (2014b), (2014b) *Menneskehandel og tvangsarbeid. En forstudie om gråsoneproblematikk innenfor innsatsområdet arbeidsmarkeds kriminalitet*. PHS Forskning 2014:3.

²⁸⁶ Sønsterudbråten, S. (2013) *Bistand og beskyttelse til ofre for menneskehandel. Tverretattlig samarbeid i Oslo og Bergen*. Oslo: FAFO; Jahnsen, S. Ø. (2014a) *Innestengt eller utestengt? Norsk prostitusjonspolitikk og kampen mot menneskehandel*. (PhD Thesis), University of Bergen, Bergen.

²⁸⁷ Bjelland, (2017) "Identifying human trafficking in Norway: A registerbased study of cases, outcomes and police practices," *European Journal of Criminology*, 1-21, doi:10.1177/1477370816677619.

²⁸⁸ КОМ, (2016) *Rapport fra Koordineringsenheter for Ofre for Menneskehandel 2015*.

²⁸⁹ Bjelland and Vestby (2017), (2017) "It's about using the full sanction catalogue': on boundary negotiations in a multi-agency organised crime investigation," *Policing and Society*, 1-16. doi:10.1080/10439463.2017.1341510

²⁹⁰ Пак там; Jahnsen (2014b), (2014b) *Menneskehandel og tvangsarbeid. En forstudie om gråsoneproblematikk innenfor innsatsområdet arbeidsmarkeds kriminalitet*. PHS Forskning 2014:3

хора. Някои изследователи например посочват специфични културни различия, които затрудняват полицията при идентифицирането на жертвите на трафик²⁹¹. Едно определено предизвикателство касае неспособността или нежеланието на много жертви да си сътрудничат с полицията²⁹². Жертвите на трафик често показват недоверие към полицията и към властите като цяло. Те често се страхуват от наказателни мерки срещу тях или техните семейства, ако докладват за престъпление на полицията²⁹³. Културните особености и индивидуалните обстоятелства могат да попречат на някои хора да се възприемат като жертви на трафик. Освен това някои жертви считат, че сегашната им ситуация не е толкова отчайваща в сравнение с техния живот в родната им страна²⁹⁴. Обикновено трафикантите се стремят да установят близки и емоционални отношения с жертвите си (т.нар. метод „loverboy (любовник)“) и това създава силна лоялност на жертвата към извършителя, която е трудна за преодоляване при полицейските разследвания²⁹⁵. Задължениостта на жертвата към трафиканта, както и други фактори от личния живот на жертвата може да затрудни съдействието с институциите. Освен това, КОМ твърди, че информацията за услугите, които норвежките власти могат да предложат, ако жертвите сътрудничат на полицията, е сложна и трудна за разбиране²⁹⁶.

КОМ изтъква, че информацията за други жертви, които са докладвали на полицията, може да окаже влияние върху решението на потенциални жертви на трафик да потърсят помощ от страна на властите. Случаите на жертви, които са свидетелствали срещу трафикантите, и които не са получили адекватна помощ и защита, могат да попречат на други жертви да съобщят за своите случаи на полицията. Освен това, информацията за случаи, които често са прекратявани, трафикантите са оправдани или получават ниски наказания, може също да обезкуражи жертвите да докладват на институциите²⁹⁷. Поради тази причина КОМ изтъква, че е важно потенциалните жертви на трафик да научават за случаите, в които трафикантите са били обект на наказателно преследване, както и случаите, в които други жертви са получили обезщетение и помощ.

Общоприетото мнение сред анкетираните е, че превенцията на престъпността е от първостепенно значение, но е трудно постижима, когато става въпрос за трафик на хора. Една от най-важните стратегии за превенция включва разследване и наказателно преследване

²⁹¹ Shelley, L. (2010). *Human Trafficking: A Global Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press; Baarda, C. (2015) Human trafficking for sexual exploitation from Nigeria into Western Europe: The role of voodoo rituals in the functioning of a criminal network. *European Journal of Criminology* 13(2): 257-273.

²⁹² Bjelland, (2017) "Identifying human trafficking in Norway: A registerbased study of cases, outcomes and police practices," *European Journal of Criminology*, 1-21, doi:10.1177/14773708166 77619.

²⁹³ Shelley, (2010) *Human Trafficking: A Global Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, стр. 129-130.

²⁹⁴ Segrave, Milivojevic Pickering, (2009) *Sex Trafficking. International Context and Response*. Cullompton, Devon: Willan Publishing, стр. 45.

²⁹⁵ Kock, (2017) *Vulnerable persons from Bulgaria and Romania who sell sexual services in Oslo. Experiences from Pro Sentret and other actors in Oslo*. Oslo: Pro Senteret.

²⁹⁶ КОМ, (2016) *Rapport fra Koordineringsenheter for Ofre for Menneskehandel 2015*.

²⁹⁷ Пак там, стр. 49.

на лидерите на престъпни мрежи. Фокусирането върху престъпните мрежи, вместо концентриране само върху един трафикант или един вид престъпление, се счита за най-ефективно. Разследването на международни мрежи обаче изисква изключително много ресурси и отнема много време, което пречи на прилагането на такава стратегия за всяка потенциална мрежа за трафик на хора.

Някои от анкетиранияте също така посочиха важността на предприемането на превантивни мерки в страната на произход на жертвите. Една такава мярка е да се гарантира, че наказателни санкции като например конфискация на имущество, придобито от престъпна дейност, се прилагат и върху имуществото на трафикантите в техните страни на произход. Такава мярка се счита за имаща силен превантивен ефект, тъй като тя увеличава разходите и намалява мотивацията за повторно извършване на престъпление. Затова демонстрирането пред потенциалните трафиканти, че норвежката полиция може да конфискува имуществото и в тяхната родина, се счита за ефективно превантивно усилие.

В неотдавнашния доклад за оценка на GRETA за Норвегия²⁹⁸ се отбелязва, че превантивните усилия на полицията в борбата с трафика на хора са насочени главно към намаляване на търсенето на сексуални услуги. Превантивните усилия в областта на проституцията и сексуалните услуги са резултат от криминализирането в Норвегия през 2008 г. на купуването на сексуални услуги, което също криминализира използването на услуги от жертвите на трафик, експлоатирани за проституция.

Въпреки че превенцията на престъпността е предизвикателство и води до резултати, които са изключително трудни за оценяване, има примери, които показват важността на превантивните усилия. В годишния си доклад от 2014 г. Координационното звено за жертви на трафик на хора посочва, че през предходните години, няколко национални агенции и органи са обръщали голямо внимание на експлоатацията на малолетни и непълнолетни лица. През 2012 г. се проведе обширно съдебно производство в районния съд в Берген, където шестима румънци бяха осъдени, че са експлоатирали ромски деца за просия. През 2012 г. двама литовци бяха осъдени за това, че са използвали литовски непълнолетни лица за имотни престъпления. Норвежката полиция и прокурорите използваха и двата случая като примери, за да насочат вниманието към уязвимостта на децата и младежите към експлоатацията. Двете наказателни дела получиха голяма популярност в националните медии. Привличането на вниманието върху потенциалните престъпни общности, междуведомственото сътрудничество, гарантирането, че потенциалните жертви получават информация за своите права и възможности, както и наказателното преследване на трафикантите, може да са допринесли за превръщането на трафика на непълнолетни в не толкова привлекателен бизнес в Норвегия.

²⁹⁸ GRETA, (2017) *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Norway. Second Evaluation Round.* Council of Europe.

2.3.3. Полицейски контрол върху каналджийството

Въпреки че през последните години в Норвегия има докладвани няколко случая на каналджийство, все още няма забележими национални или централизирани усилия в тази област. Всъщност понастоящем няма официална организация на борбата с незаконното подпомагане и превеждане на мигранти през граница и има малко национални и регионални ресурси, предназначени за борба с това престъпление в Норвегия. Може да се твърди, че ограничените усилия, насочени към каналджийството, се дължат на географското положение на Норвегия, статута ѝ на приемаща страна и факта, че повечето извършители работят в чужбина. Данните от проведените интервюта и изследвания показват, че полицията има по-малък опит в борбата с този вид престъпления в сравнение с други видове престъпност. Въпреки това има индикации, че каналджийството намира своето място в дневния ред на съответните органи и политици.

Тъй като няма специализирани звена за борба с това явление, в общи линии всяка полицейска област трябва да прецени как да се справи с този вид престъпност. Това допринася за незадоволителната реакция от страна на правоприлагащите органи. Както експертните интервюта, така и официалните полицейски доклади показват, че до голяма степен повечето от работата по каналджийството е частична и непоследователна. Освен това, за разлика от въпросите, свързани с трафика на хора, които често се обсъждат подробно в публично достъпни полицейски документи и доклади, подпомагането на незаконната миграция е област, в която има оскъдна информация – разследвателни доклади, които не са обществено достъпни.

Сравнително малко случаи на каналджийство се докладват, тъй като връзката между двете участващи страни често е взаимно изгодна и никоя от страните няма интерес да изобличи другата.

Както посочват някои от анкетираните, понякога е трудно да се направи разлика между трафика и каналджийството. И в двата вида престъпления участват уязвими групи от хора. Случаят може да започне като незаконно превеждане през границата, и да се превърне в трафик след пристигането в страната дестинация, тъй като жертвата често зависи от благоразположението на каналджията. Мигрантът може впоследствие да бъде принуден да плаща за предоставените услуги с незаконна работа или чрез извършване на престъпна дейност. Поради вероятността и степента на разпространение на подобно преминаване от едно престъпление към друго, някои от анкетираните твърдят, че увеличаването на обема на каналджийските услуги може да доведе до по-голям брой жертви на трафик. В динамичното взаимодействие между каналджийството и трафика на хора, за полицията може да се окаже трудно да категоризира случая, преди да направи задълбочено разследване.

Отговорността за събирането и анализирането на разследвателни данни за каналджийство (включително разузнаване за фалшиви идентичности) може да бъде поверена на национален орган, който коор-

динираща обмяна на информация и разследването. Това би позволило създаването и поддържането на експертни знания и диалог, които да доведат до по-задълбочено разбиране на това престъпление в Норвегия и до предотвратяване на фрагментацията на знанието.

Едно от най-големите предизвикателства при разследването на каналджийски мрежи е техният трансграничен и комплексен престъпен характер. Борбата с каналджийството изисква както значителни усилия за координиране на националните и международните правоприлагащи дейности, така и задълбочено национално и международно полицейско сътрудничество.

2.4. ДОБРИ ПРАКТИКИ В БОРБАТА С ТРАФИКА НА ХОРА

Значението на **специализираните звена за борба с трафика на хора** беше отбелязано в няколко от публикуваните от КОМ годишни доклади. Те се подкрепят и от няколко от анкетиранията, тъй като специализираните звена развиват специфични познания за типологията на трафика на хора. Един от ключовите въпроси, които се подчертават в интервюта, е наличието на достатъчна компетентност по отношение на феномена трафик на хора. Това се счита за задължително, за да се идентифицира и преследва това престъпление, да се разбере ситуацията, в която е жертвата и да се препрати за допълнителна помощ. Данните от експертните интервюта показват, че за да се повиши осведомеността за трафика на хора, представители на такива специализирани звена посещават други полицейски структури и неправителствени организации, с които си сътрудничат.

Въпреки че сегашната организационна структура с пет специализирани звена за борба с трафика на хора е сравнително нова, от няколко години в двата най-големи града в Норвегия има специализирани звена по трафик на хора²⁹⁹. Тези групи са разследвали и решили редица случаи. Друго предимство на специализираните полицейски части е наличието на целеви ресурси, с които те работят, включително персонал и специални разузнавателни средства. Както се потвърждава от интервюираните източници, липсата на ресурси оказва влияние върху качеството на разследването.

Няколко от анкетиранията подчертаха значението на езиковата бариера, когато се работи по случаи на трафик на хора, където и престъпниците, и жертвите са чужденци. Въпреки че невинаги е възможно, владеенето на основния език на жертвата се смята за абсолютно безценно за полицейското разследване. Както се споменава в доклада GRETA³⁰⁰, в специализираното звено за борба с трафика на хора в Осло има полицай, който говори румънски.

²⁹⁹ Докато специалното звено за трафик на хора в Берген работи от 2009 г., групата за борба с трафика на хора в Осло работи спорадично от 2007 г.

³⁰⁰ GRETA, (2017) *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Norway*. Second Evaluation Round. Council of Europe.

В годишния си доклад КОМ обсъжда няколко въпроса, които се разглеждат като добри практики в борбата с трафика на хора. Такъв пример е **двустранното сътрудничество между полицията и службите за подпомагане в Норвегия и съответните власти в родните страни на жертвите**. Подобно сътрудничество може да помогне за предотвратяване на евентуални репресивни мерки срещу семействата на жертвите. Както координационното звено, така и някои от анкетираниите посочват, че двустранното сътрудничество трябва да се стреми да улесни връщането и реинтеграцията на жертвите, както и да преследва трафикантите в техните страни³⁰¹.

Един от анкетираниите изтъкна значението на поддържането на добри взаимоотношения с предполагаеми жертви на трафик и добро присъствие в средите, където се генерира трафик. Важно е познаването на културните особености на средата, включително на характерните престъпни дейности в различните страни и култури. Езиковите умения могат да са начин за спечелване на доверието на жертвите. Сред интервюираните имаше общо съгласие, че подобни усилия за изграждане на доверие увеличават шансовете на потенциалните жертви на трафик да потърсят помощ от полицията.

Някои от информаторите споменаха значението на **служителите за връзка** и начина, по който те дават възможност за сътрудничество между съответните органи в различни държави. Служителите за връзка допринасят за координацията на случаите от скандинавските страни с приемащите страни, както и с предоставянето на контакти и информация за местните условия. Понякога дейностите на даден служител за връзка могат да компенсират липсата на съвместни разследващи екипи, които често е трудно да се формират. Анкетираниите отбелязаха, че някои случаи не биха били успешни без активното участие на служителите за връзка. Те често се считат за незаменими в случаите на трафик на хора, тъй като подобни случаи не са непременно с висок приоритет, за разлика например от случаите с наркотици.

Няколко от анкетираниите споменаха значението на **разузнавателните и стратегическите анализи** в борбата с трафика на хора, като способ за споделяне на знания между полицейските райони. Освен това се смята, че подобни анализи гарантират по-ефикасното и ефективно използване на ресурсите в полицейските дейности.

При борбата с трафика на хора често се използват скрити стратегии за разследване, като подслушване на телефони. **Специалните разузнавателни средства** се считат за особено ценни при разследването на престъпления, където обикновено е изключително трудно да се докаже експлоатация и впоследствие да се стигне до наказателна присъда. Например в скорошно продължително разследване срещу голяма мрежа за организирана престъпност в Норвегия (срещу веригата за хранителни стоки „Лайм“), използването на скрити методи за разследване и подслушване на телефони беше отчетено като съществено за повдигането на обвинения срещу заподозрения.

³⁰¹ КОМ, (2016) *Rapport fra Koordineringsenheter for Ofre for Menneskehandel 2015*, стр. 49.

По-ефективното **междуинституционално сътрудничество** или използването на съвместни екипи за разследване може също да увеличи шансовете за успех. Проучване на разследването, проведено от различните агенции, работещи по делото Лайм³⁰² посочи, че когато полицията си сътрудничи с други правоприлагащи органи при съвместни разследвания, това улеснява използването на по-широк набор от достъпни инструменти за разследване, особено по отношение на разследването на финансовите аспекти на престъпленията.

Повече знания и компетентност

Обща характеристика при разследването на случаи на трафик на хора и каналджийство е значението на наличието на адекватни знания и компетентности в конкретната престъпна област. Настоящото проучване показва, че е необходимо да се подобрят нивата на знания и компетентност сред редовите полицейски сили. Както е показано по-горе, понастоящем се полагат усилия за разработване и прилагане на национална програма за полицейските дейности при трафика на хора. Обучителната програма има за цел значително да повиши знанията, осведомеността и компетентността на служителите на правоохранителните органи, включително на служители, които обикновено не работят по проблемите на трафика на хора. Освен това има индикации, че каналджийството вече придобива политическа значимост и фигурира в дневния ред на съответните правоохранителни органи.

Няколко от анкетираните заявиха, че когато работят по престъпления, където престъпниците и жертвите са чужденци, въпросът за **разбирането на езика и културата** е от голямо значение. Познаването за специфични културни особености улеснява комуникацията и сътрудничеството с всички участващи страни. Съответно при разработването на обучителните материали за улесняване на разследването на трафик на хора или на каналджийство, трябва да се обърне особено внимание на начина, по който културните въпроси могат да повлияят на усилията на правоприлагащите органи от досъдебното разследване до евентуалното съдебно производство.

Специализирани полицейски звена

Има широко съгласие относно предимството на специализирани полицейски звена, които да работят основно с трафика на хора и каналджийството. Според анкетираните, тези специализирани полицейски части трябва да включват следователи, разузнавателни служби и анализатори. Това би позволило по-интензивно полицейско разследване, базирано на разузнавателни данни. Някои от интервюираните също така подчертаха колко е важно в специализираните полицейски звена да се включат и органите на прокуратурата. Прокурорите ще имат по-добро разбиране за конкретните случаи и ще могат да допринесат

³⁰² Bjelland & Vestby, (2017) "It's about using the full sanction catalogue': on boundary negotiations in a multi-agency organised crime investigation," *Policing and Society*, 1-16. doi:10.1080/10439463.2017.1341510.

със своя експертен опит в работата на екипите. Активното участие на прокурори може също да улесни ефективното използване на специални разузнавателни средства, когато това е необходимо. Директната комуникация между полицията и прокурорите, и бързото вземане на решения имат първостепенно значение за борбата с трансграничната престъпност, която е динамична по своето естество.

Разширяване на фокуса

Едно от предизвикателствата при справянето както с трафика на хора, така и с каналджийството е, че участващите престъпни мрежи често включват престъпници от различни области. Данните от интервютата показват, че една от предпочитаните стратегии за справяне с такива организирани престъпни групи е да се разследват лидерите им. Широко разпространено мнение сред анкетираните е, че е изключително важно да се разшири фокусът, вместо да се набляга само върху един вид престъпление. Както беше посочено по-горе, сътрудничеството между агенциите се счита за крайно необходимо за ефективното разследване на престъпления с участието на множество престъпници в международен мащаб.

Институционален подход

Настоящото проучване посочва значението на специализираните национални структури, които имат за задачата да се справят с трафика на хора и каналджийството. Беше указано, че национален център за компетентност по отношение на трафика на хора или като алтернатива – национална група за компетентност, която да координира усилията в тази област, ще бъде стъпка в правилната посока, тъй като би улеснила обмена на информация и разузнавателни данни в полицейските райони. Предвижда се тази структура на национално ниво да бъде отговорна и за организирането на обучителни семинари и дейности за повишаване на осведомеността, и за улесняването на по-нататъшното включване на трафика на хора и каналджийството в политическия дневен ред и в програмата за обучение на правоприлагащите органи. Въвеждането на постоянни лица за контакт във всеки район, които да отговарят за проследяването на оперативната ситуация с тези две престъпления, също беше предложено като добра практика.

Превенция на престъпността

Провеждането на инициативи по превенция на престъпността е много важно, но също така и много трудно. По отношение на каналджийството и трафика на хора е трудно да се прецени къде да се насочат усилията по превенция, както и да се измери ефекта на превантивните мерки. Въпреки компетентностите си, полицията не може да поеме всички случаи, предвид екстензивността и комплексността на разглежданите престъпления. Затова полицията трябва да продължи, както и силно да увеличи фокуса си върху изработването на стратегии за превенция на трафика на хора и каналджийството.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Миграционната криза постави европейските държави пред редица предизвикателства и заплахи. Силният миграционен натиск доведе до увеличаване на каналджийските операции и доходите, генерирани от този вид престъпление. В същото време, навливането на голям брой незаконни мигранти и търсещи убежище доведе до увеличаване на случаите на експлоатация в някои страни, което поражда опасения, че част от тази уязвима група ще се окаже в ситуация на експлоатация в страните, които са крайна дестинация в Европа. Настоящият доклад показва, че силният миграционен натиск предостави значителни възможности за организираните престъпни групи, активни в традиционни престъпни дейности, да навлязат на този пазар и да станат по-умели в извършването на престъпленията, свързани с подпомагането на незаконната миграция.

България и Норвегия са в различна степен засегнати от миграционната криза и свързаните с нея каналджийски дейности. България преживя безпрецедентен миграционен натиск след смяната на миграционните маршрути през 2013 г. Преди кризата в страната имаше създадени незаконни канали, но големият миграционен поток не можеше да бъде обслужен от тези мрежи. Резултатът беше разширяване на съществуващите каналджийски мрежи и създаването на нови със значително участие на престъпния контингент с опит в други незаконни дейности. От друга страна, феноменът каналджийство е ново явление за Норвегия, а случаите са относително малко, тъй като Норвегия като цяло остава незначително засегната от мигрантската вълна. Поради тази причина противодействието на незаконната миграция и нейното подпомагане не е достатъчно приоритизирана от правоприлагащите органи или от политиките, въпреки че това започва да се променя.

Важна характеристика в опита както на Норвегия, така и на България е, че въпреки множеството изследвания на трафика на хора, зараждащите се тенденции като каналджийството и други форми на трансгранична престъпност, улеснена от най-новата миграционна вълна от Близкия изток и Северна Африка до Европа, са много по-малко проучени и подходът на правоприлагане все още се адаптира към тези заплахи.

От друга страна, и двете държави имат много по-добре развита институционална инфраструктура и подход по отношение на трафика на хора, който е много по-утвърдена престъпна заплаха. България традиционно е страна – източник за жертви на трафик на хора и организаторите му. Българската организирана престъпност генерира около 1,46 милиарда евро годишно от трафик с цел сексуална експлоатация и между 123 милиона и 205 милиона евро от проституция

вътре в страната³⁰³. Норвегия също има утвърден пазар за услуги от жертви на трафик, които са свързани най-вече със сексуални услуги, и съществуват различни престъпни мрежи.

Въпреки нарастването на случаите на каналджийство в редица страни, силно засегнати от кризата с мигрантите, настоящото проучване идентифицира малко взаимодействия между трафик на хора и каналджийството. В България някои извършители, активни в трафика на хора, участват и в незаконно превеждане на хора през граница или подпомагане на незаконния им престой в страната. Това обаче може да се разглежда в контекста на общата преориентация на престъпната общност към каналджийството, поради неговата рентабилност, особено в пиковите години на кризата. В Норвегия, от друга страна изглежда, че ограниченият миграционен натиск, който страната изпита, не доведе до увеличаване на трафика на хора, въпреки наличието на непридружени непълнолетни, уязвими на експлоатация. Независимо от това трябва да се отбележи, че престъпните мрежи, които се занимават с трафик на хора, обикновено участват и в други престъпления като например търговия с наркотици.

В усилията си за противодействие на явленията каналджийство и трафик на хора в своя съответен национален контекст, българските и норвежките правоприлагащи органи и съдебни системи се сблъскват с редица проблеми, някои от които със сходен характер. Сложността на двете престъпления изисква приемането на координиран подход. В Норвегия и в България са създадени специализирани разследващи органи, чиято задача е да се противопоставят на подпомагането на незаконната миграция и трафика на хора, а същевременно се полагат усилия за междуинституционален обмен на информация. Недостатъчният обмен на информация обаче все още възпрепятства разследванията.

Настоящото проучване на характера и начина на действие на извършителите разкрива, че повечето каналджийски мрежи всъщност са международни престъпни организации, занимаващи се с няколко различни престъпни дейности, включително трафик на хора и наркотици. Поради това бързото и ефективно международно сътрудничество е от ключово значение за борбата с такива трансгранични организирани престъпления, въпреки че това е област, която изисква значителни подобрения.

Също така, приоритизирането на всеобхватни и комплексни разследвания е от първостепенно значение за разкриването на организираната престъпност, която стои зад каналджийството и трафика на хора. Това е предизвикателство и в двете страни, тъй като подобни разследвания често са продължителни и изискват много ресурси. В България обаче това е още по-изразено, тъй като липсата на приоритизиране на масштабните разследвания е един от симптомите за липса на политическа воля за ефективното противодействие на организираната

³⁰³ Оценка на заплахите от тежката и организираната престъпност 2010 – 2011. София: Център за изследване на демокрацията, 2012, стр. 22-23.

ната престъпност. Еволюцията на каналджийството като заплаха отново подчерта дългосрочните проблеми с българската институционална и законодателна рамка за ефективното разследване и наказателно преследване на трансграничната организирана престъпност. Малкото разследвания и съответно малкото приключени дела за каналджийство и организирана престъпност и като цяло разпокъсаният подход при преследването на каналджийството в страната, ясно демонстрират нуждата от по-решителни действия.

ПРИЛОЖЕНИЕ. СПИСЪК НА ИНТЕРВЮИРАНИТЕ РЕСПОНДЕНТИ В БЪЛГАРИЯ

Код	Позиция	Институция/роля
BG-P1	Ръководен служител	Главна Дирекция „Борба с организираната престъпност“ (ГДБОП)
BG-P2	Ръководен служител	ГДБОП
BG-P3	Ръководен служител	Дирекция „Вътрешна сигурност“ (ДВС)
BG-P4	Старши полицейски служител	ДВС
BG-P5	Полицейски служител	ДВС
BG-P6	Висш полицейски служител	Главна дирекция „Гранична полиция“ (ГДГП)
BG-P7	Ръководен служител	ГДГП
BG-P8	Инспектор	ГДГП
BG-P9	Старши полцейски служител	Столична дирекция на вътрешните работи (СДВР)
BG-P10	Ръководен служител	СДВР
BG-P11	Инспектор	Главна Дирекция „Национална полиция“ (ГДНП)
BG-P12	Инспектор	БОП при Областна дирекция на вътрешните работи (ОД на МВР)
BG-P13	Инспектор	ВС при ОД на МВР
BG-P14	Директор	Регионална дирекция „Гранична полиция“ (РДГП)
BG-P15	Ръководен служител	РДГП
BG-P16	Ръководен служител	РДГП
BG-PR1	Прокурор	Районна прокуратура
BG-P17	Ръководен служител	ОД на МВР
BG-P18	Ръководен служител	РДГП
BG-P19	Ръководен служител	РДГП
BG-PR2	Прокурор	Специализирана прокуратура
BG-P20	Инспектор	БОП при ОД на МВР
BG-P21	Инспектор	ВС при ОД на МВР
BG-P22	Директор	РДГП
BG-PR3	Административен ръководител	Районна прокуратура
BG-PR4	Административен ръководител	Районна прокуратура
BG-P23	Директор	РДГП
BG-PR5	Административен ръководител	Районна прокуратура
BG-P24	Инспектор	ОДП
BG-P25	Инспектор	БОП при ОД на МВР
BG-PR6	Административен ръководител	Районна прокуратура

Код	Позиция	Институция/роля
BG-P26	Ръководен служител	ОД на МВР
BG-P27	Ръководен служител	ОД на МВР
BG-P28	Бивш полицейски служител	ГДГП
BG-P29	Бивш висш полицейски служител	ГДГП
BG-P30	Бивш полицейски служител	ГДГП
BG-P31	Бивш полицейски служител	ГДГП
BG-P32	Висш полицейски служител	ДВС
BG-M1	Бивш зам.-министър	Министерство на вътрешните работи
BG-S1	Каналджия	-
BG-S2	Каналджия	-
BG-S3	Каналджия	Координатор

БИБЛИОГРАФИЯ

- Antonopoulos, A. and Winterdyk, J. (2006) "The smuggling of migrants in Greece: an examination of its social organization," *European Journal of Criminology* 3 (4): 439-461.
- Baarda, C. (2015) Human trafficking for sexual exploitation from Nigeria into Western Europe: The role of voodoo rituals in the functioning of a criminal network. *European Journal of Criminology* 13(2): 257-273.
- Bezlov, T., Yordanova, M. and Stoyanova N. (2016a) *Exploring Links between Corruption and Trafficking of Women: The Case of Bulgaria*. Sofia: CSD.
- Bezlov, T., Yordanova, M. and Stoyanova N. (2016b) *Analytical Report of Interview Findings: Corruption and Trafficking in Women*. Sofia: CSD.
- Bjelland, H. F. (2017) "Identifying human trafficking in Norway: A register-based study of cases, outcomes and police practices," *European Journal of Criminology*, 1-21, doi:10.1177/1477370816677619.
- Bjelland, H. F., & Dahl, J. Y. (2017). Exploring Criminal Investigation Practices: The Benefits of Analysing Police-Generated Investigation Data. *European Journal of Policing Studies* (Online First).
- Bjelland, H. F., & Vestby, A. (2017) "'It's about using the full sanction catalogue': on boundary negotiations in a multi-agency organised crime investigation," *Policing and Society*, 1-16. doi:10.1080/10439463.2017.1341510.
- Demir, O., Sever, M. and Kahya, Y. (2017) "The Social Organisation of Migrant Smugglers in Turkey: Roles and Functions," *European Journal on Criminal Policy and Research* 23 (3): 371-391.
- Di Nicola, Gounev et al. (2015) *Study on paving the way for future policy initiatives in the field of fight against organised crime: the effectiveness of specific criminal law measures targeting organised crime*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Director General of Public Prosecutions. (2017) *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2017 – politiet og statsadvokatene*. Rundskriv 1/2017.
- Dzhekova, R., Gounev, P., & Bezlov, T. (2013). *Countering Police Corruption: European Perspectives*. Sofia: CSD.
- Eurojust. (2015) *Eurojust Annual Report 2015*. The Hague: Eurojust.
- Eurojust. (2017) *Annual Report 2016*. The Hague: Eurojust.
- European Commission. (2012) *EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in Human Beings 2012–2016*. Brussels: EC.
- European Commission. (2015) *EU Action Plan against migrant smuggling (2015 – 2020)*. Brussels: European Commission.
- European Commission. (2016) *Report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (2016) as required under Article 20 of Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims*. Brussels: EC.
- Europol. (2017) *Serious and Organised Threat Assessment*. The Hague: Europol, p. 50.
- Europol. (2016a) *EU Policy Cycle Serious Organised Crime Priorities*. The Hague: Europol.

- Europol. (2016b) *Migrant Smuggling in the EU*. The Hague: Europol.
- Eurostat. (2015) *Trafficking in Human Beings 2015 Edition*. Luxembourg: Eurostat.
- Gounev, P. and Bezlov, T. (2010) *Examining the Links between Organised Crime and Corruption*. Sofia: CSD.
- Gounev, P., Dzhekova R. and Bezlov, T. (2012) *Anti-corruption Measures in EU Border Control*. Sofia: CSD.
- GRETA. (2017) *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Norway*. Second Evaluation Round. Council of Europe.
- Heckmann, F. (2005) *The Social Organisation of Human Smuggling*. Warsaw: Center for International Relations.
- Hufnagel, S. (2016) "Third Party' Status in EU Policing and Security," *Nordisk Politiforskning*, 3 (2): pp. 165-180.
- Human Rights Watch. (2014) *Containment Plan: Bulgaria's Pushbacks and Detention of Syrian and Other Asylum Seekers and Migrants*. Chicago: Human Rights Watch
- Jahnsen, S. Ø. (2014a) *Innestengt eller utestengt? Norsk prostitusjonspolitikk og kampen mot menneskehandel*. (PhD Thesis), University of Bergen, Bergen.
- Jahnsen, S. Ø. (2014b) *Menneskehandel og tvangsarbeid. En forstudie om gråsoneproblematikk innenfor innsatsområdet arbeidsmarkeds kriminalitet*. PHS Forskning 2014:3.
- Jokinen, A. (2016) "Irregular Migration, Trafficking in Persons and Prevention of Exploitation." In Carrera, S. and Guild, E. (eds) *Irregular Migration, Trafficking and Smuggling of Human Beings: Policy Dilemmas in the EU*. Brussels: Centre for European Policy Studies, 70-73.
- Justis- og beredskapsdepartementet (2016). *Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2011 – 2014)*. Publikasjonskode G-0438 B.
- Justis- og politidepartementet (2003). *Regjeringens handlingsplan mot handel med kvinner og barn 2003 – 2005*. Publikasjonsnummer G-0345 B.
- Kock, I. E. (2017) *Vulnerable persons from Bulgaria and Romania who sell sexual services in Oslo. Experiences from Pro Senteret and other actors in Oslo*. Oslo: Pro Senteret.
- KOM. (2016) *Rapport fra Koordineringsenheter for Ofre for Menneskehandel 2015*.
- National Police Directorate. (2016) *The Norwegian Police Environmental Scan 2015*. POD Publication 2016/04.
- NCIS. (2015) *Tendrapport 2016. Organisert og annen alvorlig kriminalitet i Norge*. National Criminal Investigation Service.
- Nilssen, M. S. and Myhrvold-Hanssen, M. (2014) *"Mannen i midten": de nordiske liaisonoffiserenes rolle i internasjonalt politisamarbeid*. Master Thesis. Oslo: Norwegian Police University College.
- Optimity Advisors. (2015) *A study on smuggling of migrants: Characteristics, responses and cooperation with third countries*. Brussels: European Commission.
- Organizzazione Internazionale per le Migrazioni. (2017) *La Tratta di Esseri Umani Attraverso la Rotta del Mediterraneo Centrale: Dati, Storie e Informazioni Raccolte dall' Organizzazione Internazionale per le Migrazioni*. Rome: IOM Italia.
- Oslo Police District (2015). *Trender i kriminalitet 2016 – 2017. Utfordringer i den globale byen*. Stategisk stab. October 2015.
- Perrin, B. (2010). *Invisible chains: Canada's underground world of human*

- trafficking*. New York & Toronto: Viking Canada, Penguin Group.
- Pettersen, L. (2015) The investigation of human trafficking in Norway. Master Thesis. Oslo: The Norwegian Police University College.
- Polisen. (2015) *Polisens rapport om organiserad brottslighet 2015*. Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen.
- Rusev, A. (2013). *Human Trafficking, Border Security and Related Corruption in the EU*. Geneva: Center for the Democratic Control of Armed Forces.
- Segrave, M., Milivojevic, S. and Pickering, S. (2009) *Sex Trafficking. International Context and Response*. Cullompton, Devon: Willan Publishing.
- Shelley, L. (2010) *Human Trafficking: A Global Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sønsterudbråten, S. (2013) *Bistand og beskyttelse til ofre for menneskehandel. Tverretattlig samarbeid i Oslo og Bergen*. Oslo: FAFO.
- Triandafyllidou, A. et al. (2012) "Human Smuggling from/via North Africa and Turkey to Greece," In Triandafyllidou, A., and Maroukis, T. *Migrant Smuggling: Irregular Migration from Asia and Africa to Europe*. London: Palgrave Macmillan.
- Triandafyllidou, A. (2014) *Migration in Greece: Recent Developments in 2014*. Athens: Hellenic Foundation for European and Foreign Policy.
- United Nations Development Programme. (2000) *Early Warning System Annual Report*. Sofia.
- Vevstad, V. (2010) *Utlendingsloven* (Commentated version of the Immigration Act).
- Bezlov, T., Yordanova, M. and Stoynova N. (2016a) *Exploring Links between Corruption and Trafficking of Women: The Case of Bulgaria*. Sofia: CSD.
- Bezlov, T., Yordanova, M. and Stoynova N. (2016b) *Analytical Report of Interview Findings: Corruption and Trafficking in Women*. Sofia: CSD.
- Държавна Агенция „Национална Сигурност“. *Годишен доклад за дейността на САД „Финансово разузнаване“-ДАНС*. София: ДАНС, 2013.
- Министерство на вътрешните работи. *Етичен кодекс за поведение на държавните служители в Министерството на вътрешните работи*. София: МВР, 2014.
- Министерство на вътрешните работи. *План за превенция и противодействие на корупция в МВР до 31 декември 2015*. София: МВР, 2015.
- Министерство на вътрешните работи. *Отговор на Министъра на вътрешните работи Румяна Бъчварова чрез Председателя на Народното събрание Цеца Цачева на запитване от г-н Красимир Богданов, народен представител*. София: МВР, 23.12.2016.
- Национално бюро за контрол на специалните разузнавателни средства. *Доклад на националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства за извършената дейност през 2016*. София: НБКРС, 2017.
- Прокуратура на Република България. *Доклад за прилагането на закона и дейността на прокуратурата и на разследващите органи през 2015*. София: ПРБ, 2016.
- Прокуратура на Република България. *Доклад за прилагането на закона и дейността на прокуратурата и на разследващите органи през 2016*. София: ПРБ, 2017.
- Прокуратура на Република България Резюме от социологическо проучване в рамките на проекта „Укрепване капацитета на Проку-

ратурата на Република България при изграждане на Специализирани структури за противодействие на организираната престъпност и свързаните с нея престъпления". София: ПРБ, 2012.

Софийски градски съд. *Доклад за дейността на отдел „Защита на класифицираната информация“ по ЗСПС и ЗЕС за 2015 и 2016 година на Софийски градски съд*. София: СГС, 2017.

Специализиран наказателен съд. *Доклад за дейността на Специализирания наказателен съд през 2015 година*. София: СпНС, 2016.

Специализирана прокуратура. *Доклад за дейността на Специализираната прокуратура за 2016 г.* София: Прокуратура на Република България, 2017.

Специализирана прокуратура. *Доклад за дейността на Специализираната прокуратура през 2016*. София: ПРБ, 2017.

Център за изследване на демокрацията. *Корупция, контрабанда и институционална реформа*. София: Център за изследване на демокрацията, 2002.

Център за изследване на демокрацията. *Оценка на заплахите от тежката и организираната престъпност 2010 – 2011*. София: Център за изследване на демокрацията, 2012.

Център за изследване на демокрацията. *Противодействие на организираната престъпност в България: оценка на правната рамка*. София: Център за изследване на демокрацията, 2012.

Шекерджиев, К. *Анализ на практиката на съдилищата по дела за престъпления, свързани с организираната престъпност по чл. 321 НК и чл. 321А*.

Медийни източници

168chasa.bg „В Унгария 11 души, включително и българи, са обвинявани за смъртта на 71 мигранти“. 4.5.2017.

24 часа „Триъгълникът на каналджиите“ е между Свиленград, Елхово и Малко Търново“. 3.10.2012.

24chasa.bg „Братът на Нидал Алгафари бил замесен в канал за бежанци“. 23.9.2015.

24chasa.bg „Сириец влиза в затвора за каналджийство на 21 сънародници, минали през границата до Гоце Делчев“. 16.2.2017.

Blitz.bg „Диян Боксьора влиза на топло за 3 години за сводничество, дясната му ръка го предаде“. 30.9.2016.

Btvnovinite.bg „МВР разби престъпна група, изготвяла фалшиви документи за незаконни мигранти“. 4.5.2017.

Dariknews.bg „Задържаха 46 души за каналджийство при спецакция“. 2.10.2015.

Dnes.bg „В Чехия хванаха 26 нелегални мигранти в български бус“. 21.4.2016.

Dnevnik.bg „Лодка с 69 мигранти е задържана в Черно море край Румъния, един от каналджиите е българин“. 13.7.2017.

Epicenter.bg „Митьо Очите заграбил бизнеса с бежанците“. 15.6.2016.

Glas.bg „Бутнаха Черния в ареста за дрога, 3-ма негови авери крили мигранти“. 22.3.2016.

Kanal3.bg „Оставиха зад решетките тримата полицаи, замесени в каналджийство“. 30.7.2016.

Kanal3.bg „Разбиха канал за трафик на мигранти: Таксиджии в схема

- за превоз на сирийци и афганистанци". 22.5.2016.
- Nbox* „Арестуваха гранични полицаи, пускали имигранти срещу пари". 05.09.2015. *News.bg* „Подкрепления за съдилищата по границата, иска Цацаров". 21.6.2016.
- Nova.bg* „Обвинения в убийство и трафик на хора грозят 7 българи в Унгария". 12.10.2016.
- Nova.bg* „Разбиха канал за превеждане на мигранти в дървени сандъци" 25.4.2017.
- Nova.bg* „Хванаха 53 нелегални мигранти при опит да преминат ГКПП „Дунав мост". 23.4.2017.
- Offnews.bg* „Разбиха престъпна група, изготвяла фалшиви документи за нелегални мигранти". 28.11.2015.
- Offnews.bg* „Митьо Очите за последно в съда като свидетел по дело срещу Баретата". 8.6.2016.
- Standartnews.bg* „Трафикантът от Лом живее в лукс, наричат го Крика". 1.9.2015.
- Trud.bg* „Шест удавени при обръщане на каналджийска лодка". 12.9.2016.
- Александрова, К. и Борисов, К. „Ломският Митьо Крика карал камiona ковчег с бежанците" *24chasa.bg*, 1.9.2015.
- Банкова, Е. „Задържаха българин за трафик на мигранти в Румъния" *Dariknews.bg*, 13.8.2017.
- Богданов, А. „Полк. Валери Григоров: 275 души са осъдени миналата година за нелегалните канали за имигранти" *Seга*, 5.3.2001.
- Борисова, Б. „Нови данни за арестуваните българи-трафиканти" *Nova.bg*, 2.9.2015.
- Василева, Е. „Шестима българи заловени в Хърватия за трафик на мигранти" *Dnes.bg*, 30.11.2016.
- Вельова, В. „Полицаи участват в организиран трафик на бежанци" *Dnes.bg*, 23.7.2017.
- Дачкова, Д. „Европроектите на съдебната власт – много пари и съмнителен ефект" *Segabg.com*, 16.3.2016.
- Димитров, Б. „ТИР изсипа 120 имигранти на Тракия" *Monitor.bg*, 29.6.2016.
- Димитров, М. „Претъпкани, нечовешки, мъчителни условия" довели до смъртта на 71 мигранти" *Capital.bg*, 5.5.2016.
- Димитрова, Л. „Близък на горящия камион с мигрантите" *Dariknews.bg*, 24.3.2017.
- Дневник* „300 млн. марки са спечелили каналджиите". 3.06.2001.
- Дневник* „Бежанци атакуват България през Гърция". 27.05.2002.
- Дневник* „Царево протестира срещу бежански лагери до плажовете". 7.01.2002.
- Дневник* „Цената на каналджиите варира между 200 и 10 000 долара". 3.12.2002.
- Захаријева, М. „Нова мода сред бежанците: Фиктивен брак с българка" *Dnes.bg*, 24.11.2016.
- Иванова, С. „Задържаха група от Кюстендил за трафик на бежанци към Европа" *Monitor.bg*, 4.8.2016.
- Константинова, Г. и Иванова, П. „Задържаха сириец свързан с Хава-ла" *Marica.bg*, 13.4.2014.
- Недева, М. „ГДБОП с искане за правомощия по линия на трафика на емигранти" *Dnes.bg*, 15.9.2016.

- Николов, К. „Разбит е канал за трафик на хора през летище „София“, таксата била 5000 евро” *Mediapool.bg*, 26.5.2017.
- Папакочев, Г. „Някой покровителства българските каналджии?” *Dw.com*, 12.10.2016.
- Саватева, Д. „Стана ли пътят на бежанците трасе за наркотрафик?” *168chasa.bg*, 6.1.2017.
- Станева, Д. „Митьо Очите прибрал 15 млн. лева от проститутки по морето” *Novini.bg*, 13.9.2012.
- Събев, Б. „Хванаха четирима чужденци в камион с лешниково брашно” *Monitor.bg*, 23.4.2017.
- Труд* „Заловихме 66 бегълци, каналджия прострелян”. 14.11.2004.
- Христов, Х. „Спипаха каналджия и родата му с 35 кила хероин” *Monitor.bg*, 23.12.2016.
- Янакиева, П. „Арестуваха Филип Фратев за каналджийство” *Vnr.bg*, 30.3.2016.

ПУБЛИКАЦИИ НА ЦЕНТЪРА ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДЕМОКРАЦИЯТА

Антикорупция: прилагане и оценка на антикорупционни мерки и политики (МАКПИ), С., 2016,
ISBN: 978-954-477-312-0

Престъпления и злоупотреби с обществени поръчки: Наръчник за превенция, противодействие и анализ на рисковете, С., 2016
ISBN: 978-954-477-286-4

Завладяване на държавата: противодействие на административната и политическата корупция, С., 2016
ISBN: 978-954-477-277-2

Изнудването и рекета в ЕС: фактори за уязвимост, С., 2016
ISBN: 978-954-477-284-0

Медии и политическо влияние, С., 2016
ISBN: 978-954-477-272-7

Концепция за по-ефективно гражданско участие в подпомагането на уязвими групи, С., 2016,
ISBN: 978-954-477-271-3

Употребяващите наркотици в затвора: опитът на Норвегия и предизвикателствата пред България, С., 2016,
ISBN: 978-954-477-267-3

Правна рамка на регистрите на юридическите лица с нестопанска цел: оценка и предложения за промени, С., 2016,
ISBN: 978-954-477-263-5

Социално-икономически ефекти от публичните инвестиции за приобщаване на ромите в Каварна, С. 2015,
ISBN: 978-954-477-255-0

Национален доклад за България: Трафик на деца сред уязвими общности, С., 2015,
ISBN: 978-954-477-233-8

Индекс за мониторинг на условията в затворите: методология и пилотни резултати, С., 2015,
ISBN: 978-954-477-235-2

Уязвими групи лишени от свобода: Наръчник, С., 2015,
ISBN: 978-954-477-229-1

Доклад за оценка на корупцията: антикорупционни политики срещу завладяването на държавата, С., 2014,
ISBN: 978-954-477-224-6

Наказание на свобода: възможни алтернативи на затвора в Европейския съюз, С., 2014,
ISBN: 978-954-477-226-0

Заплахите за финансовите интереси на Европейския съюз: оценка на риска от злоупотреби при обществените поръчки и използването на европейските фондове, С., 2013,
ISBN: 978-954-477-212-3

Подкрепа и реинтеграция на децата – жертви на трафик в България: законодателство, институционална рамка и политики, С., 2012,
ISBN: 978-954-477-195-9

Правото на защита и принципът на равнопоставеност на страните в българския наказателен процес, С., 2012,
ISBN: 978-954-477-193-5

Оценка на заплахите от тежката и организираната престъпност 2010 – 2011, С., 2012,
ISBN: 978-954-477-186-7

Противодействие на организираната престъпност в България: оценка на правната рамка, С., 2012,
ISBN: 978-954-477-184-3

Динамика на скритата икономика в България по време на криза, С., 2011,
ISBN: 978-954-477-182-9

Общественото доверие в правосъдието – инструмент за оценка и развитие на наказателната политика, С., 2011,
ISBN: 978-954-477-179-9

Антимафия: италианският опит в борбата срещу организираната престъпност, С., 2011,
ISBN: 978-954-477-178-2

Динамика на конвенционалната престъпност в България 2000 – 2010 г., С., 2011,
ISBN: 978-954-477-176-8

Управлението на зелената енергетика в България: на кръстопът, С., 2011,
ISBN: 978-954-477-175-1

Пенитенциарната политика и система в Република България, С., 2011,
ISBN: 978-954-477-170-6

Енергетика и добро управление: тенденции и политики, С., 2011,
ISBN: 978-954-477-166-9

Гражданското общество в България: тенденции и рискове, С., 2010,
ISBN: 978-954-477-165-2

Оценка на заплахите от организирана престъпност: методологически проблеми и световен опит, С., 2010,
ISBN: 978-954-477-163-8

Мониторинг и оценка на публични политики и програми, С., 2009,
ISBN: 978-954-477-160-7

Конвенционалната престъпност в България: равнища и тенденции, С., 2009,
ISBN: 978-954-477-161-4

Полицията в модерното общество: необходимата реформа в България, С., 2009,
ISBN: 978-954-477-159-1

Престъпление без наказание: противодействие на корупцията и организираната престъпност в България, С., 2009,
ISBN: 978-954-477-157-7

Организираната престъпност в България: пазари и тенденции, С., 2007,
ISBN: 978-954-477-151-5

Укрепване на правосъдието и правоприлагането в граничните райони, С., 2007,
ISBN: 978-954-477-152-2

Корупцията в здравеопазването в България, С., 2007,
ISBN: 978-954-477-153-9

Корупцията при обществените поръчки: Рискове и противодействие, С., 2006,
ISBN: 978-954-477-148-5

Антикорупционните реформи в България: основни резултати и рискове, С., 2007,
ISBN: 978-954-477-145-4

Полицейски проверки и използване на етнически профили в България, С., 2006,
ISBN-10: 954-477-141-7
ISBN-13: 978-954-477-141-6

Тенденции на престъпността в България 2000 – 2005, С., 2006,
ISBN-10: 954-477-139-5
ISBN-13: 978-954-477-139-3

**Антикорупционните реформи в България на прага на членството
в Европейския съюз, С., 2006,**

ISBN-10: 954-477-137-9

ISBN-13: 978-954-477-137-9

